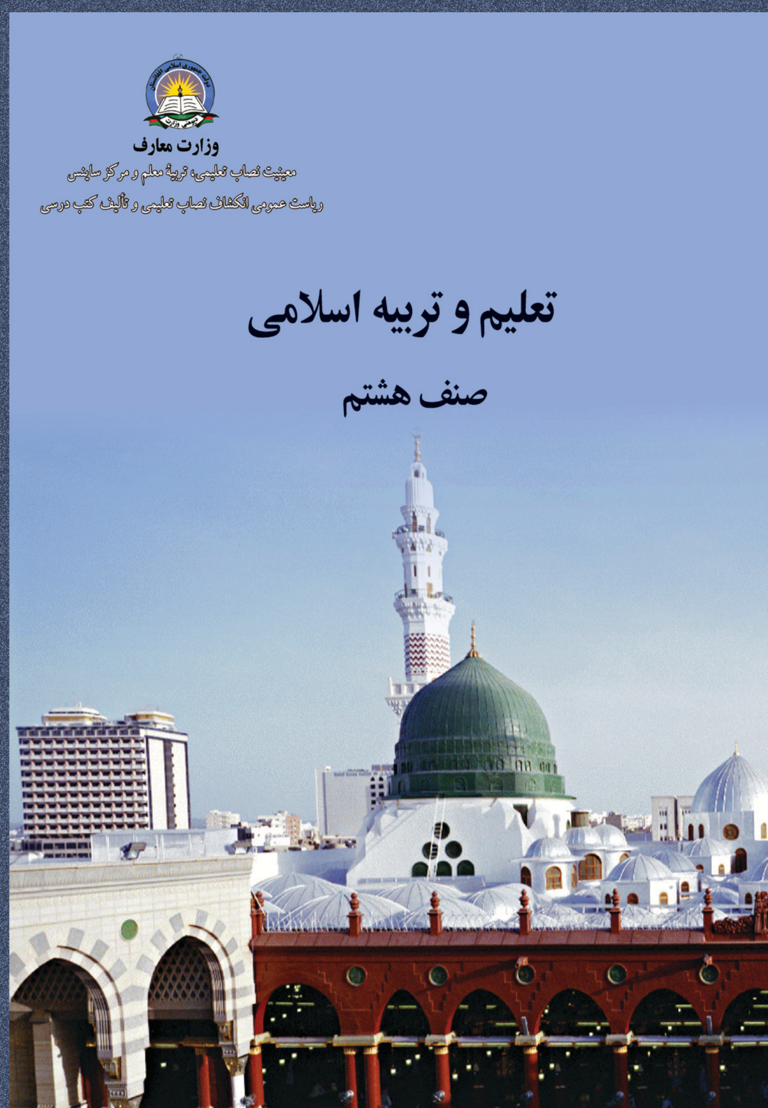

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و
تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم
رهنمای تدریس
تعلیم و تربیهٔ اسلامی

صنف ۸

رهنمای تدریس تعلیم و تربیهٔ اسلامی

صنف ۸

سال چاپ: ۱۳۹٦ هـ ش.

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی
وتربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم
رهنمای تدریس تعلیم و تربیهٔ اسلامی
صنف هشتم

سال چاپ: ۱۳۹٦ هـ ش.

مؤلف:

- نور الله صافی
- مولوی عبدالصبور عربی
- رقیب الله ابراهیمی
- فضل الله نیازی

ایدیت علمی و مسلکی:

- مولوی قیام الدین کشاف
- دکتور شاه ولی ادیب

ایدیت زبانی:

- سید محمود خلیق

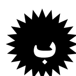
کمیتۀ دینی، سیاسی و فرهنگی:

- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- استاد محمد آصف کوچی
- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست انکشاف نصاب تعلیمی.

کمیتۀ نظارت:

- دکتور اسدالله محقق معین نصاب تعلیمی، تربیۀ معلم و مرکز ساینس
- دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژۀ انکشاف نصاب تعلیمی
- معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

دیزاین: عنایت الله غفاری

بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د توري — هر بچی يې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مودی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف

استادان و معلمان محترم!

تعلیم و تربیه اساس رشد و انکشاف هر کشور را تشکیل می‌دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می‌باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تَطَوُر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید. البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفادهٔ شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می‌آید تا در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آروزهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می‌نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیار های جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف یابد.

به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارایه نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و کتب رهنمای معلمان یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند، و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشور های دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه سازی و یا همکاری های مادی یا معنوی نموده اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری های شان را آرزو می‌نمایم.

و من الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف جمهوری اسلامی افغانستان

فهرست

مقدمه

رهنمای معلم کتابی است که معلمان را در اجرای دقیق برنامه درسی در صنف رهنمایی میکند و ایشانرا با اهداف عمومی تعلیم و تربیت، روشهاي تدریس، شیوه هاي ارزیابي وبرنامۀ تدریس آشنا می‌سازد.

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول در مورد اهداف تعلیم وتربیه، روشهای تدریس وشیوه های ارزیابی می‌باشد که معلمان عزیز را با مقاصد تعلیم و تربیه و رسالت معلمی آشنا میسازد، آنها یاد میگیرند که اهداف نظام آموزش و پرورش کشور عزیز ما افغانستان در ساحات مختلف اعتقادی و اخلاقی، علمی و آموزشی، فرهنگی و هنری، مدنی و اجتماعی و اقتصادی چه مقاصدی را دنبال میکند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقیق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنندکه از طریق ارایه محتوا و روشهای جذاب تدریس زمینه تحقق این اهداف را فراهم کنند.

معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف کلی آموزش هر درس، محتوای برنامۀ (مضامین آموزشی)، نحوۀ ارتباط عمودی موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روشهای تدریس و شیوۀ ارزیابی از معلومات و مهارتهای شاگردان و لوازم اجرایی برنامه درسی بیشتر آشنا میشوند. روشهای تدریسی که در هر رهنما معرفی شده است، متناسب با موضوع درسی است، برای مثال روشهای تدریس توصیه شده در درس سیرت یا فقه با آموزش زبان مادری فرق میکند. وجه اشتراک این روشها تأکید آنها بر فعال بودن شاگردان در جریان یادگیری تحت هدایت معلم است.

فصل دوم این رهنما به برنامه ریزی سالانه (پلان سالانه) برای مناطق سردسیر و گرمسیر، نحوۀ تدریس هر درس (پلان روزانه) و منابع و مآخذی که برای تألیف رهنما از آنها استفاده شده اختصاص یافته است. اعتقاد نویسنده گان این رهنما بر این بوده است که معلمان گاه بدلیل نداشتن وقت کافی ممکن است که فرصت تهیۀ پلان روزانه را نداشته باشند و یا اینکه هر کدام استنباط های خاصی از اهداف درس داشته باشند، در نتیجه روش تدریس آنها با یکدیگر فرق میکند. به منظور سهولت در کار معلمان پلان های تدریس به گونه ای نوشته شده است که نیاز آنها را در تدریس و اجرای برنامه به خوبی تأمین میکند. لازم به ذکر است که شیوۀ تدریس توصیه شده مانع از آن نیست که معلمان محترم نتوانند از روشهایی که خود در طی سالها تدریس، اثرات یادگیری آن را تجربه کرده اند، استفاده نکنند و آنها را کنار بگذارند. بدون شک بهترین روش تدریس، روشی است که در آن یادگیری درس انجام شود و شما معلمان محترم احساس رضایت را در چهره شاگردان ببینید.

قسمت دیگری از پلان روزانه به پاسخ های متن درسها، و سؤالات پایانی درس و یا فصل اختصاص داده شده است. به منظور توسعه دانش معلمان در هر پلان درسی معلومات اضافی برای آنها آورده شده است.

بدون شک این رهنماها خالی از اشکال نیست. معلمان ارجمند با ارسال نظرات خود به مرکز نصاب تعلیمی میتوانند به بهتر شدن این رهنماها کمک کنند.

در پایان موفقیت همه معلمان عزیز را در تربیت افراد صالح و با ایمان و مسؤول در برابر کشور عزیز ما افغانستان از خداوند متعال خواهانیم.

فصل اول

اهداف و روشهای تعلیم وتربیه

اهمیت تعلیم و تربیه ورسالت معلمی:

برتری انسان بر حیوانات و حتی برهمهٔ مخلوقات به سبب علم و تربیهٔ نیك وی است، قرآن کریم در مورد فضیلت علم می فرماید: (**قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ**) (الزمر: ۹). ترجمه: بگو آیا دانایان و نادانان برابر اند؟ یعنی هر گز برابر نیستند تنها خردمندانند که پندپذیرند.

تعلیم عبارت از انتقال معلومات و تجارب بشری به شاگردان و تربیه ایجاد ذهنیت و روش خاص در آنها به واسطه اقناع و پند مکرر است.

فایدهٔ تعلیم زمانې آشکار می گردد که در عمل پیاده شود، ذهنیت مطابق حقایق را ایجاد کند و بر روش مصلحت آمیز و مفید بانجامد.

انسان از محیط متأثر می شود و قابلیت پذیرش تربیهٔ خوب و بد هر دورا دارا است، در حدیث شریف روایت است: «هر نو پیدا به فطرت سلیم تولد می شود، پدر و مادر (محیط) وی را یهودي، نصرانی و مجوسي می سازند. »

در قرآن کریم به اهمیت و فواید تربیت صراحتهای آمده، خداوند متعال می فرماید: (فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى) (الأعلى: ۹). ترجمه: (بار بار) یاد آوری کن، یقیناً که یاد آوری فایده می رساند. پس تعلیم و تربیه متناسب، مفید و هدف مند استعداد های بشر را در عرصه های مختلف علوم دینی، طبیعی و اجتماعی، رشد و توسعه می دهد، و ملت را قادر می سازد تا یك مشت، متراحم و متعاطف بر مشکلات سیاسي، اقتصادي و اجتماعي غالب آید و با عزت و وقار زیر پرچم استقلال با ملت های جهان زنده گی کند و قومی که اهمیت تعلیم و تربیه را نادیده بگیرد ناتوان می گردد و شعارهای مغایر با واقعیت های عینی جز عار و تمسخر دیگران، هیچ سودی برایش نمی رساند.

چون معلم مجری بخش اعظم پروسهٔ تعلیم و تربیه است پس رسالت گران و بس مقدسی دارد، زیرا یگانه راه دگر گونی مثبت تعلیم و تربیه است، رسولان الهی که بهترین ابنای بشر اند، وظیفهٔ ایشان فقط تعلیم و تربیهٔ انسانها و رهنمایی به صراط المستقیم خدا بود.

از همین جهت معلم والای بشریت حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وظیفهٔ خود را در معلمی حصر نموده می فرماید: (إنما بعثت معلماً) من فقط معلم مبعوث شده ام.

چون علوم بخش های متعددی دارد، فراگیري همهٔ آنها که نیازهای جامعه بشری را مرفوع می سازد طبق اهمیت و مبرمیت از واجبات کفایي به حساب می روند، بناءً معلم و متعلم خیّر، از نگاه اسلام در کار دین مشغول اند، زیرا وجیبه دینی خود، در رفع نیازمندی های جامعه و قیام بر مصالح آنها را انجام می دهند، پس عمل ایشان صواب است و اگر اخلاص و طلب اجر خداوندی با آن یکجا شود هر دو شرط عمل صالح (صواب بودن و اخلاص) را دارا می شود، واز موفقیت دنیا وآخرت بهره مند می گردند.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان:

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان با در نظر داشت جامعهٔ افغانی و انکشاف همهٔ جانبه علم و دانش در جهت آموزش و پرورش قرار ذیل اند:

الف: اهداف اعتقادی و اخلاقی

- تقویهٔ ایمان و باور به همه چیزهای مؤمن به.
- توسعهٔ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط در پرتو قرآن و سنت.
- ایجاد روحیهٔ خود شناسی به منظور خدا شناسی.
- تقویهٔ روحیهٔ اعتماد به نفس و التزام به سجایای اخلاقی.
- ایجاد روحیهٔ نظم و دسپلین و رعایت ارزشهای قانونی.
- تقویهٔ روحیهٔ درک مسؤولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی، و اجتماعی.

ب: اهداف علمی وآموزشی:

در نتیجهٔ پروسه های اموزشی نصاب تعلیمی شاگردان اهداف علمی و آموزشی زیر را کسب می‌نمایند.

- کسب و تقویهٔ مهارتهای آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان های رسمی و خارجی.
- آموختن مهارتهای آموزشی: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در مراحل آموزش و نتایج حاصله از آن.
- تقویهٔ قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه های علمی، فرهنگی و فنی.
- آموزش علوم، فنون تکنالوژی معاصر مهارتهای فردی واجتماعی مورد نیاز.
- کسب مهارتها جهت حل معضلات و پرابلم های فردی واجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی و هنری:

– شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی خامکدوزی، بافت، مهندسی، رسامی، خطاطی، نقاشی و هنر های سالم جهانی و نیز پرورش و رهنمای ذوق و استعداد های هنری و زیبایی شناسی.
آگاهی از تاریخ، فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.

- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیدهٔ جامعه افغانستان.
- انکشاف مهارتهای هنری از طریق تمرین و فعالیت های انفرادی و جمعی.

د: اهداف مدنی واجتماعی:

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف موقف شاگردان بحیث اعضای یک فامیل محل منطقه، اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهد کرد.

- تقویهٔ روحیهٔ حفاظت از نوامیس دینی و ملی، تحکیم روابط خانواده بر اساس تساوی حقوق و اخلاق اسلامی.
- تقویهٔ روحیهٔ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیر خواهی و ارتقای فضایل اخلاقی ضدیت با جنگ های نامشروع و مبارزه با مواد مخدر.
- تقویهٔ روحیهٔ احترام به قانون و رعایت آن، حمایت از حقوق همگانی بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابستگی سیاسی و امثال اینها.
- ایجاد روحیهٔ مشارکت در فعالیتهای دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
- ایجاد روحیهٔ حل مسالمت آمیز اختلافات و برخوردها بطور صلح آمیز و سازنده.
- ایجاد روحیهٔ فرهنگ شکیبایی و تفاهم.
- تقویهٔ روحیهٔاستفاده از تجارب و دستاورد های علمی و تخنیکی جامعهٔ بین المللی.
- تقویهٔ روحیهٔ احترام به کرامت انسانی و اساسات حقوق بشر.
- رشد انکشاف روحیهٔ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از حقوق آنان.
- تقویهٔ روحیهٔ رعایت بزرگان همسایه گان شهروندان یا موازین جامعهٔ مدنی.

اهداف اقتصادی:

- درک ضرورت انکشافی و اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.
- درک ارزش و اهمیت کار و تقویهٔ روحیهٔ اشتغال در مشاغل مفید.
- ایجاد روحیهٔ صرفه جویی و قناعت، و پرهیز از اسراف و تجمل گرایی.
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه های مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیهٔ حراست از بیت المال.

اهداف عمومی دورهٔ متوسطه از صنف (۷ – ۹):

شاگردانیکه دورهٔ ابتدائیه را موفقانه سپری نمایند طبق خواهش شامل این دوره میشوند.
هدف کلی این دوره مسیرهای مختلف زنده‌گی مطابق با استعداد و علاقهٔ شاگردان و با در نظر داشت ضرورت ها و امکانات کشور می باشد، اهداف این دوره را قرار ذیل میتوان در نظرداشت:
۱ – تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره های گذشته و آماده‌گی برای دورهٔ بعدی.

۲ – توسعهٔ معلومات و تعمق در مسایل دینی، اخلاقی و مبانی اعتقادی و آشنایی مزید به دانش اسلامی.

۳ – انکشاف روحیهٔ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر به خداوند جل جلاله.

٤ – تشخیص استعدادهای شاگردان دررشته های مختلف درسی.

٥ – گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان در بارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفتهٔ بشری که با مفاهیم، وسایل و اساسات ساینس استوار باشد.

٦ – انکشاف متوازن آموزش زبانهای رسمی کشور، تقویهٔ زبانها مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سویهٔ علمی شاگردان در افادهٔ مرامها به صورت تحریری و شفاهی.

۷ – انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلح و همبستگی ملی، ضدیت با جنگ های نا مشروع، قتل، خشونت، شکنجه، هراس افگنی و مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب و سمت دهی شاگردان در راستای رقابت های سالم در کار های شایسته.

۸ – رشد مهارتهای تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آنها.

۹ – پرورش روحیهٔ مسؤولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیتهای دینی، فرهنگی و اجتماعی.

۱۰ - پرورش علاقهٔ شاگردان به کار وسعی در جهت فراهم ساختن زمینه های علمی آن.

۱۱ – انکشاف مهارتهای سنجش خودی در مراحل آموزشی.

۱۲ – مواظبت از صحت جسمی خویش.

معرفی برنامهٔ درسی صنف

ارزش آموزش علوم دینی در دورهٔ متوسطه

وزارت معارف وظیفه دارد که فرزندان کشور را انسانهای متدین، آگاه و متمدن بار آورد، و این کار مستلزم آن است که متعلمان عزیز ما در دورهٔ تحصیلی بر علاوهٔ علوم دینی با علوم اجتماعی، ریاضیات و ساینس نیز به طور دقیق آشنا شوند.

مطالعهٔ علوم دینی متعلمین را با مفاخر دینی، علمی، ادبی و سیاسی آشنا می‌سازد و به آنها هویت دینی می‌بخشد، و ذهن شاگردان متجسس را به تجزیه و تحلیل در ارزشهای اسلامی وا می‌دارد و آنها را قادر می‌سازد تا خیر، سعادت و رفاه هر دو جهان را از ذلت و بد بختی تفکیک نمایند.

در جهان امروز که برخی آن را به دهکدهٔ جهانی یاد می‌کنند هر انسان نه تنها باید با نظریات، معتقدات ومذاهب کشور خود آشنا باشد، بلکه باید نظریات، معتقدات و مشخصات دینی و سیاسی مناطق و کشور های مختلف جهان را نیز بداند، تا بتواند در فضای صلح و همزیستی در پرتو اصول و اساسات اسلامی زنده‌گی بسر برد، پس دانشیکه این همه ضروریات را بر آورده می‌سازد به واسطهٔ علوم دینی حاصل می‌گردد.

آموزش علوم دینی شاگردان را با قرآن، حدیث، احکام دین، اخلاق، سیرت پیامبر صلی الله علیه وسلم و ارزشهای دینی و انسانی که در دین مقدس اسلام نهفته است آشنا می‌سازد.

انسان که فطرتاً غریزهٔ قدرت طلبی را دارد آموزش این علوم اورا رهنمایی می‌کند تا از قوانین و ارزشهای اسلامی پیروی نماید و در اشباع غرایز خویش مطلق العنان نباشد. فرزندان ما باید با اصول و ارزشهای فردی واجتماعی اسلامی آشنا باشند، تا بتوانند زنده‌گی آزاد داشته و از عزت و کرامت اسلامی برخوردار باشند.

آموزش علوم دینی روابط انسان را با خداوند جل جلاله و پیامبرش حضرت محمد صلی الله علیه وسلم که نمونه از اتباع و پیروی برای مسلمانان است استحکام می‌بخشد، که این علوم عبارتند از تفسیر، حدیث، فقه، عقاید، اخلاق، سیرت النبی صلی الله علیه وسلم و غیره علوم.

اهداف آموزش علوم دینی

آموزش علوم دینی در پهلوی ترسیخ عقیدهٔ اسلامی، معرفت احکام شریعت، اخلاق، طریقه و روش اصلاح فرد، جامعه، بشریت و مصالح زنده‌گی را به ما می‌آموزاند تا در پرتو آن فرزندان میهن ما بحیث اعضای سالم و مفید جامعه بار آیند و از اقوام مختلف یک امت قوی و عزتمند که با هم برادر و در چوکات شریعت اسلامی دارای حقوق متساوی باشد ایجاد گردد ودرباز سازی مادی ومعنوی جامعه، رشد وترقی ملت مسلمان خود نقش سالم وفعال را ایفا نمایند.

روشهای تدریس در آموزش علوم دینی

روشهای تدریس نصاب تعلیمی دروس علوم دینی، مانند سایر رشته ها متنوع بوده ولی مضامین علوم دینی استراتیژی های بخصوصی را دارد که به محتوای موضوعات آن مناسب است.

در اینجا لازم است به استراتیژیهایی بپردازیم که با محتوای مضامین علوم دینی، شرایط افغانستان، سطح علمی و سن شاگردان سازگار باشد.

این استراتیژی ها بر این اصل استوار است که تعلیم بر محور شاگرد می‌چرخد و معلم تنها کار تعلیم را تسهیل می کند. تعلیم صحیح نیازمند استراتیژی های گوناگونی است که باید با محتوای مضمون متناسب باشد. مهمترین این ستراتیژی ها عبارتند از:

۱- جستجو و حل مساله

استراتیژی حل مسایل یک ستراتیژی است که سؤالات اساسی ای را مطرح می کند و شاگردان باید جواب دهند و حل آنها را بیابند. شاگردان این کار را باید از طریق تفحص معلومات و حقایق در مراحل زیر انجام دهند.

تعیین مسألهٔ انتخاب نمونه، فرضیه سازی، گرداوری بیان، راه حل های ذهنی یا طرح حل مساله، جمع آوری بیانات و تحلیل نتیجه گیری از بیانات، اظهار نظر با دقت بیشتر.

معلم می‌تواند از این ستراتیژی در خلال ارایه مسایل (دینی، اجتماعی ، اقتصادی و محیطی) استفاده کند و شاگردان را به چند گروپ تقسیم نماید تا در بارهٔ راه حل های ممکن بحث کنند، معلم باید شاگردان را کمک کند و منابع لازم را در اختیار آنها قرار دهد، عملیات تعلیم و تربیه را تنظیم نماید، آنها را تشویق نماید تا از مهارتهای خود در بحث و جستجو استفاده کنند.

۲ – تحلیل متن

از این ستراتیژی در تدریس مضمون تفسیر، حدیث، فقه، سیرت میراث و اخلاق استفاده می شود، در این استراتیژی از متونی که از مراجع مختلف انتخاب می گردد استفاده می شود، این استرایتژی شامل مراحل زیر است.

بعد از آنکه متن اصلی برای شاگردان توزیع شد، معلم آنرا می‌خواند.

به شاگردان یک فرصت کوتاه می‌دهد تا متن را بخوانند و روی سؤالاتی که مطرح می‌شود فکر کنند.

معلم و شاگردان در مباحثهٔ گروپی روی جوابها بحث می کنند.

معلم بین متن اصلی و سایر مواد ارتباط بر قرار می کند.

۳ – فراگیری فعالیت

در این نوع آموزش معلم شرایط آموزشی مناسبی را فراهم می‌سازد که شاگردان فعالیت های مناسبی را به دقت انجام دهند.

معلم هنگام فعالیت شاگردان باید موارد ذیل را مراعات نماید. تفاوتهای فردی میان شاگردان، فعالیت های مناسب و هدفمند، و تمرکز به مهارتهای عالی فکری.

به مثال ذیل توجه فرمایید:

- حج رکن پنجم اسلام است. چند فرایض دارد ؟ اماکنی را که در آن این فرایض انجام می‌یابد نام بگیرید.

٤ – استراتیژی تدریس مستقیم

زمانی از این روش استفاده می‌شود که معلم بخواهد مطالب را با استفاده از روش بیان و گفتگو ارایه کند. در این روش نقش اساسی را معلم ایفا می کند.

این روش برای تدریس موضوعات سیرت النبیﷺ (مانند غزوهٔ بدر) مناسب است.

معلم می‌تواند از این روش برای تدریس مفاهیم و رسیدن به تعمیم استفاده کند.

۵ – استراتیژی کار گروهی

در این روش شاگردان به چند گروه چهار تا شش نفری تقسیم می‌شوند، این روش شاگردان را به آموزش فعال از طریق گوش دادن صحیح و مهارتهای بحث و گفتگو تشویق می‌کند، در این روش شاگردان هر گروه برای رسیدن به اهداف مشترک با یکدیگر کار می‌کنند. معلم می‌تواند از برخی وسایل برای کمک به شاگردان استفاده کند. از روش کار گروهی میتوان در انجام تحقیقات ساده، ترسیم تقشه اجرای یک نمایشنامه و غیره استفاده کرد.

٦ – روش بازی نقش

این روش از روشهای مهم آموزش فعال به شمار می‌رود در این روش از شاگردان خواسته می‌شود که نقش های معینی را که در زنده‌گی واقعی وجود دارد بازی کنند معلم باید به هر یک از شاگردان بگوید که چه نقشی را ایفا کرد.

معلم با همکاری شاگردان موضوع را مشخص می‌کند وافراد را برای ایفای نقش های معینی انتخاب می‌کند.

مثلاً معلم می‌خواهد که بیع نجش (فریب کاری) را به واسطه شاگردان تمثیل کند. در این صورت یکی از شاگردان را برای نقش بایع، دیگری را برای نقش مشتری و سومی را برای نقش بیع مزایده (بازار تیزی) تعیین می‌کند و تمثیل را انجام می‌دهد.

۷ – روش تمرین

تمرین یکی از فنونی است که از قدیم در امر آموختن به کار رفته است. امروز که هدف های تربیتی در حیطه های دانشی ذهنی و مهارتی تنظیم می‌شود، مسؤولیت معلم در دادن تمرین های مناسب به متعلم بیشتر می‌شود. تمرین انواع مختلفی دارد؛ مانند: تمرین تکراری، تمرین استنباطی، تمرین های چند جوابه، خانه خالی معلوماتی از تمرینهای عملی می‌توان برای کسب مهارت در خواندن نقشه های تاریخی و جغرافیایی، و شجره نامهٔ اصحاب کرام و رجال دین استفاده کرد.

۸ – روش توضیحی

روش توضیحی عبارت است از انتقال مستقیم اطلاعات به متعلمین با استفاده از مطالب چاپی، تشریح درس و سایر رسانه ها، در این روش معلم مفاهیم و موضوعات درسی را برای شاگردان عرضه می‌کند، از جمله محاسن روش توضیحی این است که میتوان مجموعهٔ کامل از حقایق، اصول و مفاهیم را به شیوهٔ منسجم به متعلمین آموخت، از محدودیت های این روش آن است که شاگرد مطالب حاضروآماده را دریافت می‌کند ودرکشف حقایق فعال نمی باشد. این روش در صورتی که با سایر روشها بکار برده شود موثر خواهد بود. در آموزش بسیاری از مفاهیم علمی می‌توان از روش توضیحی استفاده کرد.

۹ – روش مباحثهٔ گروپی

روش مباحثه یکی از کهن ترین روشهایی است که در طول تاریخ تعلیم و تربیه به کار رفته است. در روش مباحثهٔ گروپی، معلم ابتدا شاگردان را به چند گروپ تقسیم می‌کند برای هر گروپ موضوع را مشخص می‌کند و از شاگردان می‌خواهد تا در بارهٔ آن بحث کنند در پایان یک نفر از اعضای گروپ نتیجه را به اطلاع سایر شاگردان می‌رساند.

بحث گروپی روشی است که به افراد فرصت می‌دهد تا نظریات، عقاید و تجارب خود را با دیگران در میان بگذارند اگر معلم در بحث گروپی نظارت نکند ممکن است که وقت گروپ ها صرف صحبت های بی فایده شود. از این روش

می‌توان در آموزش موضوعات اجتماعی، قضاوت در مورد عملکرد قهرمانان تاریخی و یا مسایل مربوط راویان مشهور حدیث استفاده کرد.

۱۰ - روش واحد کار (پروژه یی)

روش واحد کار مستلزم بر رسی، جمع آوری اطلاعات و یافتن راه حل، مطالعه و انجام کار عملی است. این روش معمولاً در خارج از مکتب صورت می‌گیرد در این روش معلم موضوعی را با توجه به علایق شاگردان انتخاب میکند و از آنها می‌خواهد که در مورد آن به جمع آوری اطلاعات و یا انجام یک فعالیت بپردازند، بطور مثال: جمع آوری سنگ ها برای عملیهٔ رجم جمرات درتدریس فقه، تهیهٔ عکس از مناظر به کمک دوربین، مطالعه بنای تاریخی، تهیئه نقشه غزوهٔ از غزوات رسول الله علیه الصلاة و السلام و مطالعه در بارهٔ یک موضوع دینی، اجتماعی وغیره.

۱۱ – سیر علمی

سیر علمی یک فعالیت تجربی خارج از مکتب است و بیرون از صنف صورت می‌گیرد. مثلاً: بازدید از مساجد و اماکن تاریخی و اسلامی مانند مکه مکرمه، مدینه منوره و بیت المقدس و یا کتابخانه و موزیم آثاراسلامی و غیره.

۱۲ – روش پرسش و پاسخ

روش سؤال و جواب فنی است که میتوان از آن در تدریس کلیه دروس استفاده کرد.

به خصوص در زمانی که معلم می‌خواهد توجه شاگردان را به تفکر در بارهٔ یک مفهوم جدید جلب کند از این روش استفاده می‌کند.

این فن ممکن است که برای مرور مطالبی که قبلاً تدریس شده است برای ارزیابی از میزان آموخته های شاگردان مورد استفاده قرار گیرد.

انواع سؤالهایی که معلم می‌تواند آنرا مطرح کرد، میتوان آنها را قرار شرح زیر خلاصه کرد:

۱ – سؤالات یاد آوری:

مثال: برای اولین بار وحی بر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم در کجا نازل شد؟

۲ – سؤالات مقایسه ای:

مثال: حالت زنده‌گی مسلمانان در مدینه منوره از حالت زنده‌گی آنها در مکه مکرمه چه تفاوت داشت؟

۳ – علت و معلول:

مثال: علت به شهادت رسیدن تعداد زیاد مسلمانان در غزوه احد چه بود ؟

٤ – سؤالات توضیحی:

مثال: زکات را تعریف نمایید و مستحقین زکات کی ها اند ؟

۵- سؤال برای خلاصه کردن.

مثال: درس دوم حدیث را که در بارهٔ آداب خرید و فروش است بخوانید و خلاصه نمایید.

٦ – سؤال برای ذکر مثال:

مثال: حج به سه قسم است نام یکی از آنها را بگیرید ؟

۷ – تجزیه و تحلیل:

غزوهٔ بدر بالای مشرکین چه اثر گذاشت ؟

۸- سؤال برای طبقه بندی:
مثال: طهارت مکان از جملهٔ کدام فرایض نماز به شمار می‌رود ؟
۹- سؤال برای نتیجه گیری:
مثال: اگر ما، در محیط زیست خویش از نهال شانی غفلت ورزیم چه مصایب را به بار می‌آورد ؟

روشهای ارزیابی از معلومات شاگردان

ارزیابی وسیلهٔ تشخیص میزان رسیدن به اهداف آموزشی است. ارزیابی تصویر روشنی از موفقیت روشها وفعالیتهای آموزشی به معلم میدهد. برای ارزیابی علوم دینی از روشهای مشابه با مضامین دیگر استفاده می‌شود.
از آنجاییکه ارزیابی یکی از مهمترین برنامه های تربیتی است، آموزش یک درس مستلزم آن است که از جمود (تلقین و حفظ معلومات) خارج شود و به فراگیری زنده (بحث و تحلیل، تفسیر، حل مسایل) تبدیل شود. برخی از مهمترین استراتیژیهای ارزیابی به شرح زیراست:

روش استفاده ازقلم وکاغذ

این روش که ازآن درقلم وکاغذ استفاده میشود یکی ازمهمترین استرتیژی هایی است که قدرت شاگردان را در کار های مشخصی اندازه گیری می‌کند در این روش شاگردان به سؤالهای که به آنها داده می‌شود به صورت کتبی جواب می‌دهند. از این روش معمولاً در امتحانات چهارونیم ماهه و یا سالانه استفاده می‌شود. تا میزان فراگیری شاگردان برای دوره مشخصی ارزیابی گردد باید یاد آوری کرد که این نوع امتحان به حوزهٔ شناختی و دانشی منحصر میماند.

روش ملاحظه (مشاهده):

در این روش معلم یا ملاحظه کننده تمامی حواس خود را متوجه شاگرد می‌کند تا او را در جای معین مراقبت نماید. هدف از این مراقبت این است که معلوماتی در بارهٔ شاگرد به دست آورده شود تا از آنها برای ارزیابی مهارتها، سلوک و اخلاقیاتش استفاده شود، هنگام ملاحظه از وسایل مختلفی استفاده می‌شود؛ بطور مثال اندازه گیری گاهی عددی است و گاهی غیر عددی، بعد از انیکه معلم این اطلاعات را جمع آوری کرد باید آنها را به صورت کمی تحلیل کرد تا نقاط قوت و ضعف شاگردان کشف شود در روش مشاهده از انواع چک لست ها استفاده می‌شود.
چک لست ها انواع مختلف دارد. برای مثال چک لست سنجش مهارت شاگردان در حل مسایل، چک لست سنجش عملکرد شاگردان چک لست سنجش مهارتهای ارتباطی. معلم به حیث مربی می‌تواند خود شخصاً در تهیه چک لست توجه کرده و بصفت مشاهد رفتار و عملکرد شاگردان اقدام کند.
به نمونه ای از چک لست ها که برای اندازه گیری مهارت شاگردان در حل مسایل به کار میرود، توجه نمایید:

چک لست ارزیابی مبتنی بر عملکرد

شماره	معیار	ضعیف (۱)	متوسط (۲)	خوب (۳)	عالی (٤)
۱	روش				
۲	مشخص کردن مسأله و تحلیل آن				
۳	ارایه				
٤	جمع بندی مطالب و تحلیل آنها				
۵	تصمیم گیری				

در این روش شاگرد باید آنچه را که در جریان زنده‌گی واقعی آموخته است، توضیح دهد، یا فعالیتی انجام دهد که مهارتهایش را نشان دهد. در این روش به معیارهایی مانند توضیحات شاگرد، انجام نقش یا رول، همکاری در گروپ، انجام کار فردی و سایر فعالیت ها توجه میشود.

نمونۀ چک لست اندازه گیری برای عملکرد شاگردان در دروس علوم دینی

شماره	معیارها	متوسط	خوب	عالی
۱	با دوستانش با زبان فصیح و صحیح ارتباط برقرار میکند			
۲	از اصطلاحات و مفاهیم و محتوای مضامین علوم دینی استفاده می‌کند			
۳	به طرف همه شاگردان نگاه میکند			
٤	از شخصیت قوی و با نشاط برخوردار است			
۵	به سؤالات شاگردان با جرأت و اطمینان جواب میدهد			
٦	مفاهیم و اصطلاحات را تعریف میکند			
۷	عناصر مهم محتوا را تعیین میکند			
۸	ازکتب علوم دینی مربوط به درس استفاده میکند			
۹	از مواد آموزشی متنوع به روش درست استفاده میکند			
۱۰	مطلب خود را در وقت معین انجام میدهد			

۳- چک لست ارزیابی مهارت های ارتباطی

این روش برای اندازه گیری کسب مهارتهای ارتباط با دیگران به کار گرفته میشود. نصاب مضامین دینی بر انکشاف مهارتهای ارتباطی استوار است. در این استراتیژی معلومات از جریان فعالیت های ارتباطی شاگرد، نحوۀ تفکر و روش او در حل مسایل، جمع آوری میشود.

به مثال ذیل توجه کنید:

نمونه چک لست اندازه گیری مهارتهای ارتباطی

شماره	مهارتهای ارتباط	بلی	نخیر
۱	افکار ابتکاری را برای دیگران طرح میکند		
۲	وقتی که مطلب برایش روشن شود رأی دیگران را میپذیرد و از نظر خود دست بر میدارد		
۳	به اندیشه های دیگران ارج می‌گذارد		
٤	در کاری که به او سپرده شده، احساس مسؤولیت میکند		
٥	با دیگران همکاری میکند		

توجه: بخشی از نمرۀ صنفی شاگردان از طریق ملاحظه معلم از عملکرد شاگردان در صنف مشخص میشود. و بقیۀ آن به تصمیم ادارۀ ارزیابی در وزارت معارف بستگی دارد.

لوازم اجرایی برنامۀ درسی علوم دینی

۱- وسایل کمک آموزشی مورد نیاز

تختۀ سیاه، تباشیر، مارکر، کتاب رهنمای معلم، کتاب های مربوط به علوم دینی، کامپیوتر و انترنت در صورت دسترسی، تصاویر و فلم های مستند ومتعلق به مضامین سیرت النبی صلی الله علیه وسلم.

۲- انتظار از معلمین علوم دینی

الف: صلاحیت های عمومی

داشتن لیسانس درعلوم شرعی یا اقلاً فوق بکلوریا، آشنایی با مضمونیکه درس میدهد، آشنایی با مشخصات سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش های تدریس و شیوه های ارزیابی از دانسته های شاگردان علاقمند به شغل معلمی، داشتن صلاحیت اخلاقی

ب: صلاحیت های اختصاصی

آشنایی با برنامه درسی و شیوه های تدریس دروس مختلف علوم دینی
- توانایی در طراحی پلان یادگیری برای دروس مختلف
- توانایی اداره صنف های درسی
- توانایی استفاده از وسایل کمک آموزشی

۳- انتظار از مکتب

- فراهم کردن شرایط برای اجرای برنامه (تهیه کتب، رهنمای معلم و لوازم آموزشی)
- برقراری ارتباط منظم با والدین
- توجه به مصوبات وزارت معارف در اجرای برنامۀ زمانی
- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان
- ایجاد کتابخانه در مکاتب
- تهیه کتاب های مورد نیاز معلمان با همکاری خانواده ها

٤- انتظار از خانواده

- برقراری ارتباط با معلمین اطفال خود در مورد وضعیت تعلیمی شان
- با خبر بودن از پیشرفت درسی اطفال شان
- همکاری با ادارۀ مکتب

فصل دوم

راهنمای تدریس

در فصل اول این راهنما شما معلمان ارجمند با کلیات برنامهٔ درسی، روش های تدریس و شیوهٔ ارزیابی از این برنامه آشنا شدید، در این فصل با پلان سالانه و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانهٔ تدریس: نشان می‌دهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم بندی کنید. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سردسیر و گرمسیر فرق می‌کند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از اول خزان شروع می‌شود و دو هفته ماه جدی به امتحان اختصاص داده شده ودر هفتهٔ آخر شاگردان به رخصتی می‌روند. در پایان ماه بهار یعنی جوزا، دو هفته اول به امتحان اختصاص داده شده و شاگرد به رخصتی می‌روند.

در ولایات سرد سیر سال تعلیمی از (پانزدهٔ حوت) آغاز می‌شود. امتحانات پایان نیم سال تعلیمی در دو هفتهٔ آخر ماه سرطان آغاز شده، شاگردان در دوهفته اول ماه اسد پس از امتحانات به رخصتی می‌روند. امتحانات پایان سال در دوهفته اول ماه قوس شروع می‌شود. و پس از آن شاگردان به رخصتی آخر سال می‌روند. طول سال تحصیلی در مجموع ۲۸ هفتهٔ است. برای تنظیم پلان سالانه تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد ۲۸ تقسیم می‌کنیم. عدد بدست آمده نشان می‌دهد که شما معلم عزیز در هر هفته چه تعداد صفحه از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

پلان سالانۀ مخصوص ولایات سردسیر

فصل	ماه	هفتۀ اول	هفتۀ دوم	هفتۀ سوم	هفتۀ چهارم
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا				
تابستان	سرطان			امتحانات	امتحانات
	اسد	رخصتی	رخصتی		
	سنبله				
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

پلان سالانه مخصوص ولایات گرمسیر

فصل	ماه	هفتۀ اول	هفتۀ دوم	هفتۀ سوم	هفتۀ چهارم
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس				
زمستان	جدی	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی
	دلو				
	حوت				
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

صفات معلم خوب

۱ـ معلم باید تقوٰی، دیانت و اخلاق حمیده داشته باشد.

۲ـ معلم باید خلوص نیت داشته باشد.

۳ـ معلم باید فروتنی، تواضع و خاکساری داشته باشد.

٤ـ معلم باید خوش خلق باشد.

٥ـ معلم باید عزت نفس داشته باشد.

٦ـ معلم باید صاحب عزم و ارادهٔ قوی باشد.

۷ـ معلم باید اعتماد به نفس داشته باشد.

۸ـ معلم باید دارای صلاحیت های علمی باشد.

۹ـ معلم باید فضای صمیمیت را ایجاد نماید.

۱۰ـ معلم باید شکیبایی داشته باشد و مشکلات را تحمل نماید.

۱۱ـ معلم باید بر شاگردان دلسوز و مهربان باشد.

۱۲ـ معلم باید از مشخصات شاگردان اطلاع داشته باشد.

۱۳ـ معلم باید در فهماندن مطالب به شاگردان کوشا باشد.

١٤ـ معلم باید به مسایلی که نمی داند اعتراف نماید.

۱٥ـ معلم باید نظافت و پاکیزه گی را رعایت نماید.

١٦ـ معلم باید وجایب و مسؤولیت های دینی و ملی خود را بجا آورد.

۱۷ـ معلم باید نظریات و آراء شاگردان را بشنود.

۱۸ـ معلم باید باشاگردان روابط نیک و حسنه داشته باشد.

۱۹ـ معلم باید بالای مضمونی که تدریس می کند حاکمیت کامل داشته باشد.

۲۰ـ معلم باید بلاغت و فصاحت زبانی داشته باشد.

۲۱ـ معلم باید شروع و ختم درس را با دعا نماید.

۲۲ـ معلم باید برای شاگردان در همه زمینه ها نمونه و سرمشق با شد.

بخش
حدیث شریف

درس اول

عنوان: اهمیت نهال شانی وکشت کردن

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنا، راوی وفایدۀ حدیث را بدانند.
- اهمیت نهال شانی وکشت کردن را در سر سبزی محیط زیست بدانند.
- اهمیت نهال شانی وکشت کردن را دانسته آنرا در زنده‌گی خود عملی نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱ – معلومات در مورد راوی حدیث:

راوی این حدیث انس بن مالک (رض) است.

مادر حضرت انس (رض) ام سلیم دختر ملحان نام داشت وی خواهر ام حرام بود که ام حرام خالۀ رضاعی پیامبر (ص) بود.

خداوند (ج) به برکت دعای پیامبرش برای حضرت انس (رض) مال ودارایی، فرزندان وعمر زیادی داده بود. حضرت انس (رض) می‌فرماید: خداوند (ج) برای من آنقدر اولاد (فرزندان، نواسه ها) زیاد داده بود که صد تن آنها پیش روی خودم دفن گردیدند، وخداوند (ج) برایم عمرزیاد اعطا نمود .

مؤرخین می گویند: تنها در اثر مرض طاعون (عمواس) هشتاد تن از اولادۀ انس (رض) شهید گردیدند.

حضرت انس (رض) تا زمان خلافت اموی ها وعباسی ها زنده بود که بسیاری از فرزندان ونسل او قاضی ووزیر بوده اند.

حضرت انس می‌فرماید: زمانی که خدمت پیامبر (ص) را می‌نمودم هشت ساله بودم وزمانی پیامبر (ص) وفات نمود هژده ساله بودم.

از حضرت انس (رض) روایت شده است: (من ده سال خدمت پیامبر (ص) را نمودم که پیامبر (ص) به اندازه (اف) سخن بد برایم نگفت، وهمچنان برایم نگفت که این کار را چرا کردی ویا نکردی) متفق علیه.

حضرت انس (رض) از جملۀ آخرین صحابه بود که وفات نمود وبعد از آن ابو الطفیل عامر بن واثله اللیسی (رض) وفات نمود. بعضی مؤرخین می گویند: انس (رض) در کوفه وفات نمود اما برخی دیگر می گویند که در بصره وفات نموده است.

در مورد وفات حضرت انس (رض) سه روایت نقل گردیده است. یکی سال وفات وی را سال ۹۲ هجری ودیگری سال ۹۳ وسوم سال ۹۹ هجری دانسته است. (الباعث الحثیث) نوشته ابن کثیر.

۲ – اهمیت نهال شانی وکشت نمودن: در شریعت اسلامی در مورد آباد نمودن زمین وزیبا نمودن آن نصوص زیادی آمده است وفضایل زیادی در مورد نشاندن درختان، وکشت نمودن ذکر شده است.

در حدیثی آمده است: اگر قیامت برپا شود ودر دست شما نهالی وجود داشته باشد باید آنرا بنشانید.) مسند احمد.

نهال شاندن صدقه جاریه است هر گاه انسانی وفات نماید، انسان ویا حیوانات از درختی که شانده است بهره ببرند ثواب آن بعد از مرگش به او می‌رسد. در حدیث دیگری آمده است: (هر کسی بدون ظلم آبادی یی را می‌نماید یا نهالی را می‌شاند فایدهٔ آن برایش تا وقتی می‌رسد که مخلوقات خداوند (ج) از آن بهره بگیرند) مسند احمد.

علمای کرام می گویند که کدام کسب بهتر است؟ عده یی از علما تجارت را بهترین کسب می‌دانندعده یی صناعت دستی وبعضی دیگر زراعت را بهترین کسب می‌دانند که امام نووی (رح) این نظر را پسندیده است.

به این اساس شریعت اسلامی مسلمانان را تشویق به کار وعمل نموده است که این (کار نمودن) پاداش دنیوی واخروی دارد.

۳ – فایدهٔ کشت وزراعت:

کشت وزراعت فایدهٔ دنیوی، اجتماعی وفردی زیادی دارد زیرا فرد از آنچه زراعت نموده است فایده می گیرد وهمچنان باعث رشد وانکشاف اقتصادی واجتماعی جامعه می گردد، در صورتی که افراد جامعه به کشت وزراعت رو نیاورند جامعه هیچگاه به رشد وانکشاف اقتصادی دست نمی یابد.

همچنان زراعت ونهال شانی کشور را از خطر آلوده گی هوا نگه داشته وسطح درجهٔ حرارات را پایین می‌آورد و از خطر سیلاب ها وآفات طبیعی جلوگیری می کند که این خود راز آسایش فردی واجتماعی جامعه است.

درخت است که هم سایه، وهم غذا می‌دهد، وهم دوا از او ساخته می‌شود، وهم زیبا است. در بعضی روایات آمده است که هر پیامبر کسب وکاری داشت. حضرت آدم (ع) در روی زمین چیز های دانه دار را کشت می‌نمودند.

در حدیث شریف آمده است: زراعت رزق پاکی است، کسی که حرام نخورد خداوند(ج) دعای او را قبول می کند.

٤ – معنای کلمات:

حدیث متفق علیه: به احادیثی گفته می‌شود که آنرا امام بخاری وامام مسلم (رح) در صحیحین خود آورده اند.

غرساً: از باب غرس یغرِسٍ غرساً است به معنای نشاندن نهال در زمین است.

زرعاً: از باب زرع، یزرع، زرعاً است که به معنای کشت وزراعت دانه ها در روی زمین است.

الطیر: پرنده یی است که در هوا پرواز می کند یا از جملهٔ پرنده گان باشد ویا از جملهٔ حشرات، مانند: بلبل، ملخ ها ودیگر پرنده ها وحشرات پرواز کننده، اما در زبان عربی معنای (الطیر) زیاد تر بر پرنده های وحشی استعمال شده است.

بهیمه: چهار پایانی اند که صدای مبهمی دارند اما در زبان عربی به استثنای حیوانات وحشی درنده به حیوانات اهلی نیز استعمال می گردد.

کاربن دای اکساید: یک گاز مرکب است که از سوختن مواد کاملا سوخته به دست می‌آید.

اکسیجن: یک ماده حیاتی است که بدون تنفس نمودن آن زنده‌گی نا ممکن است.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد ازادای سلام واحوال پرسی، خود را به شاگردان معرفی می‌کند، صنف را منظیم می‌نماید. بعد از گرفتن حاضری، کامیابی شاگردان از صنف هفتم به هشتم وسال نو تعلیمی را برای آنها تبریک می‌گوید.	شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می‌دهند ورهنمایی های معلم را عملی می‌کنند وبه سخنان او گوش می‌دهند.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم نخست الفاظ حدیث را می‌خواند سپس متن حدیث را توسط شاگردان لایق با آواز بلند می‌خواند وشاگردان جا های مشکل درس را باخود یاد داشت می‌کنند. - معلم محترم شاگردان را در درس باخود شریک می‌سازد وعبارات درس را با الفاظ ساده وورواش دلنشین تقدیم می‌کند تا اینکه همه شاگردان استفاده نمایند وبه اهداف درس دست یابند. ۱ – معلم محترم راوی حدیث را معرفی می‌نماید. ۲ – حدیث شریف را برای شاگردان معنا می‌کند. ۳ – حکمت وفواید حدیث را برای شاگردان مشخص می‌سازد. ۴ توجه شاگردان را به اهمیت حدیث معطوف می‌دارد تا اینکه آنرا در زنده‌گی خود عملی نمایند. - فعالیت هر درس را در جایش مطرح می‌نماید. - همچنان فواید بدست آمده از حدیث شریف را تشریخ می‌نماید وبا اشتراک شاگردان فواید دیگر حدیث شریف را بیرون می‌کند ودر فهماندن شاگردان کوشش می‌نماید، شاگردان را قانع می‌کند که اسلام در تمام ساحات زنده‌گی، رهنمایی های سودمند دارد. در اخیر نکات مهم درس را خلاصه می‌کند، به سؤالات شاگردان جواب می‌دهد واشتباهات آنها را با شفقت ومهربانی اصلاح می‌کند. از اینکه شاگردان اهداف درس را فهمیده اند خود را مطمئن می‌سازد.	شاگردان باید به درس متوجه باشند. شاگردان به تشریح درس گوش می‌دهند. معلم محترم برای بدست آوردن فواید دیگر حدیث شریف با شاگردان کمک مینماید.
۵ دقیقه	**خلاصه درس:** ۱.کشت ونهال شانی در حفظ محیط زیست و پاکی هوا نقش مهمی دارد.	شاگردان باید به خلاصه درس

	۲.کشت ونهال شانی زنده‌گی حیوانات را تضمین می‌کند. ۳.کشت ونهال شانی کوهها، دشت ها وزمین را زیبایی می‌بخشد. ۴.اسلام نهال شانی را از دیر زمانی کار درست دانسته وبر آن تاکید ورزیده است. ۵.کشت راهی برای تامین زنده‌گی، کاهش گرسنگی، مبارزه با بیکاری ونمونه یی از پیشرفت وانکشاف جامعه می‌باشد. ۶.مسلمانان باید کاری را انجام دهند که فایده آن نه تنها به بنده‌گان برسد بلکه برای تمام زنده جان ها برسد تا از این راه مستحق پاد داش شوند. ۷.آماده نمودن غذا ثواب دارد. ۸.شاندن نهال صدقه جاریه است.	گوش دهند.
۵ دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می‌کند. ۱. راوی حدیث شریف را معرفی کنید. ۲. معنای حدیث شریف را بطور مختصر بیان نمایید. ۳. فواید حدیث شریف را ذکر کنید.	شاگردان به سؤالات جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**کار خانه گی:** معلم محترم در مورد کار خانه گی رهنمای مناسب برای شاگردان ارایه می دارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام دهند.

درس دوم

عنوان: راست گفتن هنگام فروش

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱. راوی حدیث شریف را بشناسند، معنی فایده وحکمت حدیث را بدانند.

۲. اهمیت و ارزش راست گفتن را بدانند واز زیان های دروغ گفتن باخبر شوند.

۳. راستی وصداقت را بالای خود عملی نموده وعادت خود بسازند.

دانش لازمی برای معلم

۱ – راوی حدیث شریف

عبد الله بن عمر از جملهٔ صحابهٔ است که احادیثی زیادی را از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت نموده است ودر سال سوم بعثت تولد گردیده است. عبد الله بن عمر (رض) بسیار فقیه بود، بعد از وفات پیامبر (ص) اصحاب پیامبر (ص) در بسا مسایل به عبد الله بن عمر مراجعه می‌نمودند. عبد الله تمام عملکرد های پیامبر اسلام(ص) را عملی می‌کرد. در خوردی یکجا با پدرش ایمان آورد، ده ساله بود که به مدینه منوره هجرت نمود، بخاطر اشتراک در غزوهٔ بدر نزد پیامبر (ص) آمد اما پیامبر (ص) بخاطر کمی عمرش برای او اجازه اشتراک در غرزوهٔ بدر را نداد. در غزوهٔ احد همین کار صورت گرفت؛ اما در غزوهٔ خندق اشتراک نمود در آن هنگام عمر وی پانزده سال بود و در وقت فتح مکه بیست ساله بود.

عبد الله بن عمر میانه قد بود، رنگ گندمی داشت، مو هایش تا سر شانه بود، صحت خوب وجسم قوی داشت. انسان عابد وپرهیز گار بود، از فتنه وکشمکش دوری می‌جست، در سوء تفاهماتی که میان صحابه صورت می‌گرفت نقس میانجی داشت.

شرح حدیث

۲ – صداقت وراست گویی

مسلمان باید صادق وراستگو باشد، تفاوتی میان سخنان وعملش وجود نداشته باشد، چیزی را با زبان می‌گوید در عمل پیاده نماید، در زنده‌گی عملی از دروغ گفتن خود را نگه دارد زیرا راست گویی نشانهٔ ایمان ودروغگویی نشانهٔ نفاق است، پیامبر (ص) می‌فرماید: (علامه منافق سه چیز است: هرگاه سخن بگوید دروغ گوید، هرگاه وعده نماید خلاف ورزی کندو هرگاه امانت به او سپرده شود درآن خیانت کند).

راست گفتن صفت پیامبران علیهم السلام ومردان نیک می‌باشد، خداوند (ج) برای راستگویان وعده مغفرت گناهان وپاداش برزگ را نموده است. صدق وراستگویی انسان را به کار های نیک وا می‌دارد ودروازه خیر وبرکت را به روی او می‌کشاید خصوصا در معاملات داد وستد (خرید وفروش) زیرا پیامبر (ص) می‌فر ماید: (فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا.) البخاری.

ترجمه: اگر بایع ومشتری در معامله خویش راست گفتند در آن برکت است واگر با یکدیگر دروغ گفتند وحقیقت را پنهان نمودند معامله خرید وفروش آنها بی برکت واز بیخ برکنده می‌شود).

راست گفتن از اساسات دین مبین اسلام، وسبب پیشرفت جامعه انسانی است وبدون آن ساختن نظام ودوام آن ناممکن است.

دروغ گفتن در معاملات در میان مردم دشمنی، جنگ ونفرت را به وجود می‌آورد.

راستگوی نه تنها با زبان گفته شود بلکه باید در عمل، اراده ونیت پیاده گردد. ضد راست گفتن دروغ گفتن می‌باشد که در جامعه بی اعتمادی، نا امنی را بار آورده وارزشهای مادی ومعنوی را از بین می‌برد وجامعه را به سوی بدبختی سوق می‌دهد.

۳ ـ هر نوع فریب نا روا است

دروغ گفتن ومردم را فریب دادن در تمام ساحات زنده‌گی، یک عمل نا روا است. دروغ گفتن اگر توسط فرد ویا مجموعه ای از افراد باشد و یا در خرید وفروش ومعاملات دیگری صورت بگیرد ویا معلومات نادرست به کسی داده شود یک عمل زشت وناپسند می‌باشد.

فریب دادن به کسی در کیفیت وکمیت جنس عمل ناروا وحرام است، مانند: کم نمودن وزن هنگام فروختن چیزی، چیزی را به قسم به فروش رساندن، توصیف نمودن اجناس، تظاهر نمودن به تقوا نزد مشتری، به مشتری وعده دادن به شکلی که از ادای آن عاجز باشد.

٤ – از امت من نیست

در بخش اخیر حدیث آمده است که کسی امت مرا فریب می‌دهد از جملهٔ پیروان وگروه ما نیست.

در این بخش حدیث شریف دو موضوع نهفته است یکی اینکه از جمله گروه ما نیست به این معنا که مسلمان نیست. ومعنای دیگر از جملهٔ پیروان ما نیست که معنای اخیر مراد حدیث می‌باشد.

در حدیث دیگری آمده است : پیامبر (ص) از پهلوی شخصی می گذشتند که مواد غذایی را به فروش می‌رسانید، پیامبر (ص) برایش گفتند مواد را چطور به فروش می‌رسانی؟ خداوند (ج) به پیامبر (ص) در مورد کیفیت مواد فروشی وحی نمود که دست خود را داخل مواد غذایی کند. زمانی که پیامبر (ص) دست مبارک خود را داخل موادغذایی نمود دید که زیر مواد تر است پیامبر (ص) فرمودند: (از جملهٔ امت ما نیست کسی که ما را فریب بدهد) صحیح مسلم

٥ – معنای کلمات

احتکار: نگهداشتن مواد غذائی جهت بلند رفتن قیمت آن.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد ازادای سلام واحوال پرسی، صنف را منظم می‌نماید. بعد از گرفتن حاضری، در بارهٔ درس گذشته از شاگردان پرسان می کند. - حدیث اول راجع به کدام موضوع بود؟ - فواید حدیث اول راکی گفته می‌تواند؟ معلم محترم با دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید را بالای تخته می‌نویسد.	شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می‌دهند. شاگردان به رهنمایی معلم عمل می‌نمایند. شاگردان به سؤالات جواب می‌دهند.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم حدیث را توسط شاگردان لایق با آواز بلند می‌خواند واشتباهات آنها را اصلاح می کند. - معلم محترم معنای حدیث را توسط شاگرددیگری می‌خواند، حکمت حدیث را بالای شاگرد دومی می خواند وفواید حدیث را بالای شاگرد سومی می‌خواند. معلم محترم در مورد فواید حدیث با شاگردان مناقشه می‌نماید. معلم محترم مطالب عمدهٔ حدیث را با عبارات ساده وروش مناسب تقدیم می کند البته به شکلی که هر شاگرد از آن بهره مند گردد، مانند: ۱ – شناخت راوی حدیث. ۲ – شرح نمودن فواید وحکمت حدیث. معلم محترم شاگردان را قانع می‌سازد تا فواید حدیث را در زنده‌گی خود عملی کنند، وبه کمک شاگردان کوشش می‌نماید تا فواید دیگر حدیث را بیرون کند، ودر اخیر معلم محترم مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه می کند. واز اینکه شاگردان اهداف درس را فهمیده اند خود را مطمئن می‌سازد.	شاگردان خواسته های درسی معلم راعملی می کنند. شاگردان دیگر به به درس نگاه کنند ومطالب ضروری را باخود یاد داشت نمایند. شاگردان به مطالب درس توجه جدی نمایند وخود را در جریان درس شریک سازند. شاگردان باید به شرح معلم گوش فرا دهند. شاگردان برای بدست آوردن فواید دیگر حدیث با معلم همکاری نمایند.

۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** ۱. برای هر مسلمان لازم است که درتمام ساحات زنده‌گی خود صادق باشند واز هر نوع فریب کاری دوری گزینند. ۲. برای حاکمان وصاحبان قدرت لازم است که از نرخ مواد وکیفیت آن نگهداری نمایند. ۳. پاکی در معاملات از دید اسلام بسیار عمل پسندیده است. ۴. فریب دادن در گفتار وعملکرد ها، کاری بدی است. ۵. یگانه اقتصادی که برمبنای شفافیت استوار است عبارت از، اقتصاد اسلامی می‌باشد.	شاگردان باید به خلاصه درس گوش دهند.
۵ دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند: ۱. زنده‌گی عبدالله بن عمر (رض) را به شکل مختصر بیان نمایید. ۲. فریب کاری در جامعه چه نتایج بدی را به بار می‌آورد؟ واضح سازید. ۳. سه فواید حدیث شریف را بنویسید. ۴. کلمات زیر را معنا کنید: ا – حَسنه. ب – فأدخلَ یَدَهُ. ج – فَمَن غَشَّنا.	شاگردان به شکل فردی وگروپی به سؤالات معلم به شکل مؤدبانه جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**کار خانه گی:** معلم محترم در مورد کار خانه گی رهنمایی مناسب برای شاگردان ارایه می دارد.	شاگردان مطابق رهنمایی معلم کار خانه گی را به دقت انجام می‌دهند وقسمت آخر حدیث شریف (من غشنافلیس منا) را حفظ می‌نمایند.

درس سوم

عنوان: حقوق همسایه

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱. حدیث شریف رابه شکل درست وبدون اشتباه خوانده بتوانند.
۲. معنای حدیث، حکمت وفایدهٔ آنرا بدانند.
۳. حقوق همسایه ها را بدانند.
۴. اهمیت بر خورد نیک با همسایه ها را بدانند.

دانش اضافی:

۱ - معلومات در مورد راوی حدیث:

معلومات در مورد راوی حدیث در درس اول بیان شده است.

۲ - معلومات در رابطه به حدیث شریف:

(در حدیث شریف آمده است: (در روز قیامت بسیار همسایه هایی هستند که با همسایه های دیگر در گیر انـد ومـی گویـد ای خداوند (ج) این آن همسایه من است که برروی من دروازه های نیکی را بسته بود.

در حدیث دیگر آمده است: (مسلمان کامل نیست کسی که شکم خـود را سـیر کنـد ودر نزدیکـی او همسـایه اش گرسـنه باشد.) ابوامامه (رض) می‌فرماید: من از پیامبر (ص) در حجة الوداع در حالتی شـنیده بـودم کـه پیـامبر (ص) در اسـپ خـود سوار بود ومی گفت: «ای مردم برای شما در مورد همسایه وصیت می کنم»

ابوذر (رض) می‌فرماید: پیامبر برایم گفت: ای ابوذر هنگامی که چیزی را می‌پزی آب آنرا زیاد کن ودر فکر همسایه هـای خود باش.

همچنان در حدیث دیگری آمده است: (من کان یؤمن بالله والیوم الآخر فلایؤذ جاره). مسند احمد.

ترجمه: کسی که به خداوند (ج) و روز آخرت ایمان داشته باشد، پس او به همسایه خود ضرر نمی رساند).

۳ – شناخت همسایه

وقتی از همسایه نام برده می‌شود درذهن ما همسایهٔ نزدیک خانه ویا قریه خطور می کند در حالی کـه رفیـق صـنف، رفیـق راه، رفیق سفر، رفیق کار، رفیق دفتر همه مفهوم همسایه را دارند. همه اینها مانند همسایه نزدیک خانه وقریه حقوق دارند.

در مورد همسایهٔ خانه وقریه روایات مختلفی آمده است: حضرت علی (رض) می گوید: کسی که آواز شما را می‌شنود او همسایه شما است. بعضی مردم می گویند: کسی که نماز صبح را در مسجد یکجا باشما می‌خواند همسایه گفته می‌شـود. ام مؤمنین حضرت عائشه (رضی الله عنها) می گوید: حد (تعداد، اندازه) همسایه ها چهل خانه است، خانه های پیش رو، خانه های پشت سر، خانه های طرف راست وخانه های طرف چپ، و در عصر حاضر (خانه های منزل پایین و منزل بالا)

حقوق همسایه ها سه نوع است:

همسایه هایی که سه حق دارند.

همسایه هایی که دو حق دارند.

همسایه هایی که سه حق دارند عبارت از همسایه هایی اند که هم همسایه، وهم مسلمان وهم اقارب باشند.

همسایه هایی که دو حق دارند عبارت از همسایه هایی اند که هم همسایه، وهم مسلمان باشند.

همسایه هایی که یک حق دارند عبارت از همسایه هایی اند که کافر باشند این همسایه ها تنها حق همسایگی را دارند.

٤ – حقوق همسایگان:

حقوق همسایه ها در سه کلمه خلاصه می‌شود:

۱ – هر نوع نیکی با همسایه ها نمودن، مانند: هدیه دادن، سلام دادن، با پیشانی باز رو برو شدن، از او احوال پرسی نمودن ودر مشکلات با هسمایه کمک نمودن.

۲ – خود داری کردن از هر گونه ضرر رساندن به همسایه ها، خود داری از استعمال الفاظ بد در برابر همسایه، انداختن آب ودیگر مواد مانند: شیشه، خراب کردن راه ودیدن به خانه همسایه وخود داری کردن از تمام کار هایی که باعث آزار واذیت همسایه می‌شود.

۳ – چشم پوشی از اشتباهاتی که همسایه مرتکب می‌شود.

کسی که در مقابل نادان وجاهل از صبر وحوصله مندی کار می‌گیرد ویا با کسی نیکی می‌کند که از او بدی دیده است چنین شخصی بسیار کار بزرگ وپسندیده را انجام داده است. کسی که این کار را با همسایه می‌نماید خداوند (ج) برایش پاداش بزرگ می‌دهد.

٤ معنای کلمات:

۱ - جبریل علیه السلام: از ملائکه های مقرب خداوند (ج) است که به پیامبران (ص) وحی می‌آورد.

۲ - یوصینی: برایم وصیت می‌کرد.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
٥ دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد ازادای سلام ، احوال پرسی، گرفتن حاضری و دیدن کار خانه گی، در مورد درس گذشته از شاگردان پرسان می‌کند: - کی می‌تواند حدیث را از یاد بگوید؟	شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می‌دهند. شاگردان کار خانه گی خود را به معلم می‌سپارند. شاگردان به نوبت به سؤالات معلم

	- کی می‌تواند حدیث را ترجمه نماید؟ معلم محترم با دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید را بالای تخته می‌نویسد ودرس را آغاز می‌کند.	جواب می‌دهند. شاگردان به سؤالات جواب می‌دهند.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم در قدم اول به شکل نمونه یی متن، معنای کلمات وترجمه حدیث شریف را می‌خواند سپس از شاگردان می‌خواهد که حکمت وفواید حدیث شریف را با آواز بلند بخوانند. - معلم محترم معنای حدیث را توسط شاگرد دیگری می‌خواند، حکمت حدیث را بالای شاگرد دومی خوانده وفواید حدیث را بالای شاگرد سومی می‌خواند. معلم محترم مطالب عمدۀ حدیث را با عبارات ساده وروش مناسب تقدیم می‌کند البته به شکلی که هر شاگرد از آن بهره مند گردد وبه اهداف درس دست یابند، مانند: ۱ – شناخت راوی حدیث. ۲ – شرح نمودن فواید، حکمت ترجمه حدیث شریف. معلم محترم فعالیت درس را به شکل گروپی مطرح می‌کند. معلم محترم نکات عمدۀ درس را به شکل خلاصه جمع می‌کند.	شاگردان به تدریس معلم توجه نمایند. یکی از شاگردان ممتاز درس را به آواز بلند بخواند. شاگردان به شرح معلم وارایۀ معلومات او گوش دهند. شاگردان سؤالات را به شکل گروپی جواب بدهند.
۵ دقیقه	**خلاصه درس:** ۱.شناخت همسایه ها. ۲.تاکید دین مبین اسلام بر حقوق همسایگی. ۳.ارتباط بر قرار نمودن پیامبرﷺ به شکل همیشگی با جبرئیل (ع). ۴.خود داری از رساندن هرنوع آزار به همسایه وحقوق همسایگی را بجا آوردن.	شاگردان باید به خلاصه درس گوش دهند.
۵ دقیقه	**ارزیابی:** معلم شاگردان را به شکل گروپی وفردی ارزیابی می‌کند وخود را از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند مطمئن می‌سازد.	شاگردان مطابق رهنمایی معلم به سؤالات جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**کار خانه گی:** معلم شاگردان را در مورد دادن کار خانگی مناسب رهنمای لازم می‌نماید.	شاگردان حدیث شریف را با معنای آن حفظ می‌نمایند ودر مورد یکی از موضوعات انتخاب شده از طرف معلم مقاله بنویسند.

درس چهارم

عنوان: گناه رساندن ضرر به همسایه

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱. راوی حدیث را بشناسند.
۲. به حکمت حدیث و فایدهٔ آن آشنایی یابند.
۳. عظمت گناه اذیت رساندن به همسایه را درک نمایند .
۴. احساسی در ذهن خود در یابند تا از رساندن اذیت به همسایه اجتناب ورزند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- معلومات در بارهٔ راوی

نام او در جاهلیت عبدالشمس بود، پیامبر (ص) نامش را عبدالرحمن گذاشت، نام پدرش صخر از قبیله دوس بود و به ابوهریره شهرت داشت.

در سال هفتم هجرت بعد از صلح حدیبیه و قبل از غزوهٔ احد اسلام آورد و در همین غزوهٔ اشتراک نمود هنگامی که به مدینه تشریف آورد، در مسجد نبوی (ص) جای که دیگر اصحاب کرام مسکن گزین بودند جهت فرا گرفتن علم مسکن گزید ، و با شکم نیمه گرسنه بخاطر آموختن علم از پیامبر (ص) روز و شب را سپری می‌نمود و ازجملهٔ اصحاب صفه بود، تعداد اصحاب صفه به هفتاد تن می‌رسید. اینکه چگونه به ابوهریره شهرت پیدا کرد می‌فرماید: هنگامی که قبل از اسلام گوسفند می‌چراندم پشک کوچکی داشته بودم. وقتی به صحرا می‌رفتم پشک را با خود می‌بردم زمانی که به خانه بازگشت می‌نمودم او را بالای درختی می‌نشاندم بخاطر این مرا مردم به ابوهریره یعنی (صاحب پشک) مشهورساختند.

۲- شرح حدیث شریف:

در درس گذشته خواندیم که انسان موجود اجتماعی است، هر چند خوشحال نگهداشتن همسایه و نیکی نمودن و داشتن روابط خوب با او، تأثیر مثبتی بالای زنده‌گی دارد به همان اندازه ضرر رساندن به همسایه و او را خفه ساختن تأثیر منفی بالای زنده‌گی دارد، شریعت اسلامی ضرر رساندن به همسایه را علامه ناقص بودن ایمان شمرده است و پیامبر (ص) برای تایید این مطلب که ضرر رساندن به همسایه گناه بزرگ است سه مرتبه پی در پی قسم یاد نموده است و کسی که این صفت را داشته باشد مؤمن نیست، بناً لازم است که از رساندن ضرر به همسایه خود داری نماییم.

در روایتی آمده است که در حضور پیامبر (ص) صفت زنی بیان شد که آن زن تمام شب عبادت خداوند(ج) را می‌نماید و روز را روزه می گیرد و خیرات و صدقه می‌دهد، اما یک عیب دارد که به همسایه ضرر زبانی می‌رساند پیامبر(ص) گفت: در آن زن خیری نهفته نیست او دوزخی است.

از این حدیث شریف چنین برمی آید که اسلام در مورد حق همسایگی تأکید زیادی نموده است و زیان رساندن به او را(به زبان، عمل) گناه دانسته است، بناً گفته می‌توانیم که داشتن همسایه نیک از جملهٔ نعمت های بزرگ خداوند (ج) است اما داشتن همسایهٔ بد یک نوع امتحان و آزمایش برای انسان است و اگر کسی به آن مبتلا شودپس باید از صبر و حوصله مندی کار گیرد.

۳- قسم خوردن بغیر خداوند(ج)

سوگند خوردن بغیر خداوند(ج) عمل ناروا است، در حدیث شریف آمده است کسی که سوگند می‌خورد به خداوند(ج) سوگند بخورد و یا خاموش باشد.

سوگند خوردن شرعی نتایج و ثمره یی دارد. البته سوگندی که به خداوند(ج) و صفات او بوده باشد.

سوگندی که برای تأکید می‌شود باید به چیز بزرگ شود و خداوند (ج) و صفات او از همه بزرگتر است.

سوگند خوردن به دروغ جایز نیست زیرا توهین به خداوند (ج) است

از سوگند خوردن زیاد باید جلوگیری شود، زیرا خداوند (ج) فرموده است (وَاحفظو اَیمانکُم) و نگهدارید سوگند های خود را.

پیامبر(ص) به نظر بد دیدن همسایه را به مثابهٔ گناه بزرگ شرک و عاق دانسته است اگر زن، مادر و دختر همسایه و یا کسی دیگری بوده باشد.

٤- معنای کلمات:

الجار: جار در زبان عربی معنای شریک، پناه دهنده، دوست و همسایه را می‌دهد.

بوایقه: جمع (بائقة) است معنای زیان، تباه کننده، بدیها وخطر را می‌دهد

نص: عبارتی را گویند که معنای آشکار داشته باشد، و در اصطلاح فقه به عبارتی گفته می‌شود که به یک چیز احتمالی دلالت کند، و بر ادله قرآن، سنت و اجماع نیز اطلاق می‌شود.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد ازادای سلام ، احوال پرسی، گرفتن حاضری و دیدن کار خانه گی، در مورد درس گذشته از شاگردان پرسان می کند: - کی می‌تواند خلاصهٔ درس گذشته را بگوید. ؟ معلم محترم با دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید، متن حدیث و عناصر درس را بالای تخته می‌نویسد ودرس را آغاز می کند.	شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می‌دهند. شاگردان کار خانه گی خود را به معلم می‌سپارند. شاگردان به نوبت سؤالات را جواب می‌دهند.

۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم در قدم اول از شاگردان می‌خواهد درس را خاموشانه بخوانند. سپس معلم محترم ازیکتن شاگرد ممتاز می‌خواهد متن حدیث را بخواند وآنرا ترجمه نماید وتوسط شاگرد دیگری حکمت و فواید حدیث را می‌خواند. معلم محترم حدیث شریف را تشریح می‌کند وفواید حدیث را برای شاگردان توضیح می‌دهد شاگردان را تشویق می‌کند تا حدیث را در زنده‌گی خود عملی نمایند. - معلم محترم فعالیت درس را به شکل گروپی به سر می‌رساند. در اخیر فواید حدیث را در چند کلمه خلاصه می‌کند وبرای شاگردان تشریح می‌کند ومشکلات آنها را حل می‌نماید.	شاگردان درس را خاموشانه می‌خوانند ومشکلاتی که به آن مواجه می‌شوند یاد داشت می‌نمایند. شاگردان به شرح معلم وارایهٔ معلومات او گوش دهند. شاگردان در فعالیت های درس سهم فعال می‌گیرند. شگردان به خلاصه درس گوش می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** ضرر رساندن به همسایه گناه بزرگ است زیرا وعید بزرگی در این مورد در شریعت اسلامی آمده است. تاکید دین مبین اسلام بر حقوق همسایگی. ارتباط بر قرار نمودن پیامبرﷺ به شکل همیشگی با جبریل (ع). خود داری از رساندن هرنوع آزار به همسایه وحقوق همسایگی را بجا آوردن.	شاگردان به خلاصه درس گوش دهند.
۵ دقیقه	**ارزیابی:** معلم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می‌کند وخود را از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند مطمئن می‌سازد: بعضی حقوق همسایگان را بیان نماید. کلمات زیر را معنی می‌کند: ۱. لایؤمن. ۲. الجار. ۳. بوائِقه.	شاگردان مؤدبانه به سؤالات معلم جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**کار خانه گی:** معلم محترم در مورد دادن کار خانه گی برای شاگردان رهنمای لازم می‌نماید.	شاگردان در بارهٔ عوامل ضرر رساندن به همسایه پنج سطر مقاله بنویسند.

درس پنجم

عنوان: کینه گناه بزرگ است

وقت: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

هدف: شاگردان باید:

۱- حدیث شریف را درست خوانده بتوانند.

۲- فرق بین حسد و غبطه را کرده بتوانند.

۳- ضرر های دینی و دنیوی کینه را بشناسند.

۴- خود را از این عمل ناروا دور نگهدارند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- معرفت و شناخت راوی: این راوی جلیل القدر در درس چهارم معرفی گردید.

۲- توضیحات در مورد حدیث شریف

این حقیقت ثابت است که انسان در پهلوی خوی و عادت خوب، خوی و عادت بد نیز دارد؛ اما حسد از جمله بدترین خوی و عادت ها است، زیرا در انسان آثار نیکی را نابود میکند، به این اساس پیامبرﷺ گاهی حسد را به آتش تشبیه نموده و گاهی به تیغ و گاهی آنرا ضد ایمان دانسته است و می‌فرماید: (هیچگاه ایمان و حسد در دل مؤمن جمع شده نمی تواند) لذا مسلمان باید خود را از حسد دور نگهدارد.

قلب انسانها مانند سایر اعضای جسم گاهی به مریضی گرفتار می‌شود که سببش کینه است.

کینه و حسد مانند زهر کشنده یک مرض نابود کننده است که تعداد زیادی از مردم به آن گرفتارهستند. نه تنها احادیث زیادی در مورد ممانعت از حسد آمده است بلکه قرآن کریم نیز انسان را از حسد ورزیدن منع کرده است.

چنانچه خداوندﷻ می‌فرماید: ((أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [النساء: ۵۴]

ترجمه: بلکه به مردم برای آنچه خدا از فضل خویش به آنان عطا کرده رشک می‌ورزند

حسد گناه کبیره است، زیرا حسد ورزیدن به مثابه اعتراض به نعمت های خداوندﷻ است که به بندگانش داده است. و چنین گفته شده است که حسد اولین گناهی است که در آسمانها و زمین نافرمانی خداوندﷻ توسط آن صورت گرفته است. در آسمان شیطان با آدم﷥ حسد ورزید و نافرمانی خداوندﷻ را نمود، در زمین قابیل با هابیل حسد ورزید و قابیل نافرمانی خداوندﷻ را نمود.

۳- فرق بین حسد و غبطه

علماء حسد را به دو نوع تقسیم نموده اند: حقیقی و مجازی.

الف: حسد حقیقی زوال نعمت از صاحب نعمت است، که این نوع حسد نظر به احادیث و آیات و اجماع امت حرام است.

ب: حسد مجازی: این نوع حسد را غبطه نیز می گویند و آن آرزو نمودن نعمتی که خداوندﷻ به دیگران داده است، مانند آن برای خود می‌باشد، بدون اینکه زوال نعمت دیگران را بخواهد، اگر غبطه در امور دنیوی باشد مباح است و اگر در امور اخروی یعنی در مسایل تعبدی باشد مستحب است زیرا پیامبرﷺ می‌فرماید:: (عَنْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا حَسَدَ إِلَّا عَلَى اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَقَامَ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَرَجُلٌ أَعْطَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يَتَصَدَّقُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ) صحیح البخاری

ترجمه: از حضرت ابن عمرﷺ روایت شده است که پیامبرﷺ فرموده است: حسد جایز نیست مگر در دو مورد: یکی در اینکه خداوندﷻ برای کسی علم و فهم قرآن را داده باشد و او که شب و روز تلاوت آنرا می کند و به آن عمل می‌نماید و دیگر اینکه خداوند (ج) برای یک شخص مال داده باشد و او شب و روز از مال خود صدقه و خیرات می‌دهد. در اینجا مراد از حسد غبطه است.

٤- اسباب حسد

حسد ورزیدن اسباب زیادی دارد که ذیلاً ذکر می گردد:

١- نفرت داشتن از محسود (کسی که بر او حسد واقع می‌شود) و آن اینکه خداوندﷻ برای کسی که نعمت عنایت فرموده است و کسی که از آن نعمت محروم است از شخص نعمت داده شده نفرت داشته و با او دشمنی می‌ورزد و حاسد بر این باور است که شخص محسود خود را برتر از او (حاسد) می‌داند.

٢- کینه گرفتن با محسود به خاطر نعمتی که به او داده شده است: و آن اینکه کسی که اثر نعمت های خداوندﷻ را بر دیگران می‌بیند و خودش از آن محروم است، این شخص روا دار نعمت خداوندﷻ بر محسود نبوده و از او زوال نعمت را تمنا می کند.

٣- حاسد انسان کینه گر وبخیل است و از بخیلی کینه خود را با انسانها نگهمیدارد.

٥- علاج حسد و کینه

چنانچه گفتیم کینه و حسد یک نوع مریضی است، باید تداوی شود و تداوی آن به شکل ذیل صورت می گیرد:

١- پناه بردن به خداوندﷻ و خود را به او تسلیم نمودن.

٢- راه پرهیزگاری را انتخاب نمودن و در هر حالت از خداوندﷻ احساس ترس نمودن.

٣- به خداوندﷻ توکل نمودن و در حالات خوب و بد خود را به او تعالی تسلیم نمودن.

٤- سعی و تلاش نمودن در جهت پاکی قلب، بنده باید به خاطر پاکی قلب زحمت بکشد و کوشش نماید، اگر احساس کینه را نماید در ازبین بردن آن کوشش بخرچ دهد.

٥- به خاطر فرو نشاندن آتش کینه و حسد باید از هر نوع راه های ممکنه استفاده شود و به هر اندازه یی که علامات حسد زیاد شود، بهمان اندازه باید برضد آن اقدام صورت گیرد، به طور مثال: اگر در دل احساس نفرت نسبت به محسود پیدا شود، باید به زودی به محسود سلام داده شود و با آن صحبت شود و روابط نیک برقرار شود.

ملاحظه: احادیثی که حسد را جایز شمرده است، مراد از آن احادیث غبطه است.

٦- معنای کلمات

۱- ایاکم: ضمیر جمع است، مراد از آن ترساندن و بر حذر داشتن است، یعنی شما جانهای خود را نگهدارید.

۲- حسد: تمنا و آرزو نمودن زوال نعمت از دیگران و طلب نمودن آن برای خود را حسد گویند، حسد کننده را (حاسد) گویند و با کسی که حسد می‌شود آنرا (محسود) گویند.

۳- یأکل الحسنات: نیکی ها را نابود می‌سازد و از بین می‌برد.

۴- الحطب: چوب خشک و خاشاک.

طریقه تدریس: توضیحی- مباحثوی، سؤال وجواب.

مواد ممد درسی: کناب درسی، شرح متون احادیث و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسی، تنظیم صنف و گرفتن حاضری، در مورد درس گذشته از شاگردان پرسان می کند: - حدیث گذشته در مورد چه بود؟ - کی می‌تواند فواید حدیث را بگوید؟ سپس معلم عنوان درس و عناصر آنرا بالای تخته می‌نویسد.	- شاگردان به شکل دسته جمعی جواب سلام می‌دهند. - شاگردان مطابق رهنمایی های معلم عمل می کنند. - شاگردان به سؤالات جواب می‌دهند.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم متن حدیث را توسط یک شاگرد می‌خواند. - معنای حدیث را توسط شاگرد دیگری می‌خواند، حکمت حدیث را توسط شاگرد سوم و فایدۀ حدیث را توسط شاگرد دیگری می‌خواند. - معلم محترم در مورد هر فایده حدیث با شاگردان مناقشه می کند. - معلم محترم مطالب عمدۀ حدیث را به الفاظ ساده و روش آسان طوری تقدیم می کند که هر شاگرد بتواند از آن استفاده نماید. - معلم محترم راوی حدیث را به شاگردان معرفی میکند. - معلم محترم معنای حدیث، حکمت و فایدۀ آنرا شرح می کند.	- شاگردان خواستۀ درسی معلم را عملی می کنند. - شاگردان دیگر به متن حدیث نگاه کنند و مطالب عمدۀ حدیث را یادداشت نمایند. - شاگردان به مطالب حدیث توجه جدی می‌نمایند و خود را در فعالیت های درس شریک می‌سازند. - شاگردان به شرح معلم گوش می‌دهند. - شاگردان با معلم در بدست آوردن فواید حدیث همکاری می کنند.

	- معلم محترم شاگردان را به این قانع می‌سازد که حدیث شریف را در زنده‌گی خود عملی نمایند، و آنها را تشویق می‌کند تا فواید حدیث را بیرون نمایند، و مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه می‌نماید.	
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** ۱- پیامبر ﷺ حسد را با الفاظ سخت حرام گفته است. ۲- حسد با آنکه گناه بزرگ است نیکی ها را نیز از بین می‌برد. ۳- حسد حرام و غبطه جایز است.	- شاگردان به خلاصه درس توجه می‌کنند.
۵ دقیقه	**ارزیابی:** - معلم محترم در اخیر درس شاگردان را ارزیابی می‌کند.	- شاگردان به شکل فردی به سؤالات جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**کارخانه گی:** - معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایات لازم می‌دهد.	- شاگردان حدیث شریف را ازیاد نموده و یک مقاله در مورد حسد می‌نویسند.

درس ششم

عنوان: رضایت خداوندﷻ در خوشی پدر و مادر است

وقت: یک ساعت درسی(۴۵ دقیق)

اهداف: شاگردان باید:

۱- الفاظ و عبارات حدیث شریف را به شکل صحیح و بدون اشتباه بخوانند.

۲- معنی، حکمت و فواید حدیث را بفهمند.

۳- متوجه اهمیت حقوق پدر و مادر شوند.

۴- به گناه بزرگ نافرمانی پدر و مادر پی برند و از نافرمانی آنها دوری گزینند.

۵- اطاعت و خوش نگهداشتن پدر و مادر را در زنده‌گی عملی نمایند.

دانش لازمی برای معلم:

۱- شناخت راوی:

عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنه: - نام او در جاهلیت (العاص) بود، در یکی از روز ها رسول اللهﷺ از او پرسید نام تو چه است؟ او برای پیامبرﷺ گفت: العاص (که در زبان عربی گنهکار معنا دارد) پیامبرﷺ برایش گفت: شما عبدالله هستید یعنی بنده خداوندﷻ.

این صحابی جلیل القدر پسر عمروبن العاصرضی الله عنه بود وقبل از پدرش اسلام آورد.

از جمله چهار صحابی مشهور بود که نام های شان به عبدالله آغاز می‌شود مانند: عبدالله بن عباسرضی الله عنه، عبدالله بن عمررضی الله عنه عبدالله بن زبیررضی الله عنه و عبدالله بن عمر وبن العاصرضی الله عنه که به (عبادله) یعنی (چهارعبدالله) شهرت داشتند.

قد بلند، جسامت بزرگ، ریش سفید و رنگ سرخ داشت، در اخیر عمرش بینایی خود را از دست داد.

قرآنکریم را حفظ نموده و بسیار متواضع بود، از حق دفاع می‌کرد و در مقابل باطل بسیار جدی بود، ا و شخصی بود که پیامبرﷺ تمام صحابه را از نوشتن احادیث منع نموده بود، ویگانه کسی که برایش نوشتن احادیث را اجازه داد عبد الله بود.

- در فتح افریقا با سه تن عبادله دیگر اشتراک نمود به همین اساس این فتح را بنام (جیش العبادله) نیز می‌گویند.

- هنگام بروز مشکلات در مورد عثمان بن عفانرضی الله عنه گوشه نشینی را اختیار نمود، در فتح شام با پدر خویش همراه بود.

- از جمله مؤسسین و مدرسین مدرسه (فسطاط) که در شهر اسکندریهٔ مصر موقعیت داشت، شمرده میشود، بعد از وفات پدرش ، حضرت معاویهرضی الله عنه او را بحیث والی مصر مقرر نمود، با عمر ۷۲ سالگی در سال ۶۵ هجری در شام وفات نمود.

۲- شرح و توضیح حدیث

نیکی و احسان نمودن با پدر و مادر بر هر مسلمان فرض است زیرا این کار موجب رضای خداوندﷻ می‌گردد. نافرمانی مادر و پدر و آزار و اذیت آنان گناه بزرگ است و باعث قهر و غضب خداوندﷻ می‌شود.

در حدیث شریف آمده است: «نافرمانی پدر و مادر را نکن اگر برایت حکم کند که تمام کار های دنیا را بگذار، باید بگذاری).

۳- فضیلت نیکی با پدر و مادر برتر از جهاد و هجرت است

نیکی نمودن با پدر و مادر فضیلت بیشتر از جهاد و هجرت را دارد، در حدیث شریف آمده است؛ که حضرت ابوسعیدﷺ می‌فرماید: شخص از یمن هجرت نمود و نزد پیامبرﷺ آمد، پیامبرﷺ از او سؤال نمود: آیا در یمن مادر و پدر داری او جواب داد: بلی.

پیامبرﷺ دوباره پرسان نمود: آیا آنها اجازه آمدن تو را به نزد من داده اند؟ گفت: نه خیر، پیامبرﷺ برایش گفت: دوباره به (یمن) برگرد و اجازه هجرت را از آنها (پدر و مادر) بگیر، اگر برایت اجازهٔ دادند بهتر است، اگر اجازه ندادند با آنها نیکی کن.

٤- بهترین عمل نیکی کردن با پدر و مادر است

از حضرت عبدالله بن مسعودﷺ روایت شده است که فرمود: من از پیامبرﷺ پرسان نمودم که کدام کار نزد خداوندﷻ بهتر است؟ پیامبرﷺ فرمودند: ادا نمودن نماز در وقتش، دوباره از پیامبرﷺ پرسیدم که بعد از آن گفتند: نیکی با پدر و مادر، باز پرسیدم ، پیامبرﷺ فرمودند: جهاد در راه خداوندﷻ.

در حدیث شریف دیگری آمده است که عبدالله بن عمر می‌فرماید: پیامبرﷺ فرموده است:

در روز قیامت خداوندﷻ به سه قسم اشخاص به چشم رحمت نگاه نمی کند: اول کسی که نافرمانی پدر و مادر را می کند، دوم شخصی که شراب می‌سازد، سوم شخصی که به نیکی خود بردیگران احسان می‌نماید.

٥- چگونگی نیکی با پدر و مادر

در صورتی که پدر و مادر به کار ناروا امر نه نمایند، قبول نمودن امر آنها عبادت نفلی است، کاری را که پدر و مادر نخواهد انسان. باید از آن دوری ورزد، دادن نفقه به پدر و مادر، سعی و تلاش در جهت خدمت نمودن به آنان، مراعات نمودن ادب به آنان، وقار و آبروی آنها را نگهداشتن لازم و ضروری است، انسان باید با صدای بلند نزد پدر و مادر سخن نگوید، و نظر خویش را از نظر آنان سودمند تر نداند، با احترام به پدر و مادر صدا نماید، و از گرفتن نام آنها خود داری کند، هنگام راه رفتن از آنها سبقت نجوید، از عقب آنها برود، اگر قهر و یا مشکلاتی را از آنها می‌بینند باید از صبر کار گیرد.

٦- چگونگی نافرمانی پدر و مادر:

هر عمل و کاری که باعث آزار و اذیت و ناخشنودی پدر و مادر می‌شود آنرا نافرمانی و (عقوق) والدین گویند، خواه این آزار و اذیت با زبان ، عمل و یا برخورد باشد، مانند: سخنی را پیشروی آنها گفتن که آنها نمی خواهند، رد سخن آنان با الفاظ زشت، سخن خود را نسبت به سخن آنها ترجیح دادن، پیش روی آنها با آواز بلند صحبت نمودن، قطع نمودن سخن آنها، به مشوره های آنها اهمیت ندادن، روشی را به کار بردن که نماینگر بی ادبی با آنان باشد و یا خود را نسبت به آنها برتر شمردن و غیره.

۷- معنای کلمات:

۱- سخط: کلمه (السخط) ضد آن کلمه (رضا) است، که معنای قهر و غضب بسیار را می‌دهد، وقتی این کلمه به خداوندﷻ نسبت داده شود معنایش نازل شدن عذاب خداوندﷻ می‌باشد.

۲- الوالدین: مثنی (والد) است به کسی اطلاق می‌شود که سبب پیدایش انسان گردد، یعنی پدر ومادر.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد از ادای سلام ، احوال پرسی، تنظیم صنف و گرفتن حاضری، در مورد درس گذشته از شاگردان می‌پرسد: - کی می تواند خلاصه درس گذشته را بگوید؟ - معلم محترم با دریافت جواب مناسب عنوان، متن حدیث و عناصر آنرا بالای تخته می‌نویسند.	- شاگردان به شکل گروپی جواب سلام را می‌دهند. - شاگردان کارخانه گی خویش را به معلم می‌سپارند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم از شاگردان می‌خواهد درس را خاموشانه بخوانند. سپس متن حدیث شریف و ترجمه آنرا توسط یک تن از شاگردان ممتاز می‌خواند، و توسط شاگرد دیگری حکمت و فواید آنرا می‌خواند. - معلم محترم موضوع حدیث شریف و فواید درس را برای شاگردان تشریح می‌کند، شاگردان را تشویق می‌کند تا حدیث شریف را در زنده‌گی خود عملی نمایند و فعالیت درس را به شکل گروپی عملی می‌کند. - معلم محترم هر پاراگراف درس را توسط شاگردان ضعیف می‌خواند، - در اخیر درس، نکات مهم حدیث را به شکل خلاصه برای شاگردان بیان می‌کند، و به مشکلات شاگردان جواب می‌دهد.	- شاگردان متن درس را خاموشانه می‌خوانند و مشکلات درس را یادداشت می‌کنند. - شاگردان به شرح حدیث شریف گوش می‌دهند. - شاگردان در حل فعالیت های درس فعالانه سهم می‌گیرند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** ۱- به دست آوردن خوشی و رضایت پدر و مادر فرض است. رضای خداوند ﷻ در بدست آوردن رضای والدین است و قهر و غضب خداوند ﷻ در رساندن غم و اندوه به والدین می‌باشد.	- شاگردان به خلاصه در گوش می‌دهند.

	۲- آزرده گی پدر و مادر کار حرام است. ۳- کامیابی دنیا و آخرت در خوش نهگداشتن پدر و مادر نهفته است.	
۵دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند و از اینکه شاگردان به اهداف درس دست یافته اند، خود را مطمئن می‌سازد.	- شاگردان به شکل مؤدبانه به سؤالات پاسخ شفاهی می‌دهند.
۵دقیقه	**کارخانه گی:** - معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایات لازم می‌دهد.	- شاگردان حدیث را یاد می‌کنند و در مورد اینکه ما چطور می‌توانیم رضایت پدر و مادر را کسب نماییم؟ یک مقاله می‌نویسند.

درس هفتم

عنوان: حق مادر

وقت: یک ساعت درسی(۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

۱- با سؤال نمودن مکرر در مورد الفاظ حدیث حکمت حدیث را بدانند.

۲- فرق بین حقوق مادر و پدر را بفهمند.

۳- متوجه اهمیت نیکی با مادر باشند.

۴- از زحماتی که مادر برای فرزند می‌کشد با خبر شوند.

۵- نیکی با مادر را در زنده‌گی خود عملی نمایند.

شناخت راوی

در مورد شناخت ابوهریره‌رضی‌الله‌عنه در درس چهارم معلومات ارایه گردید.

معلومات ضروری برای معلم

۱- توضیحات در مورد حدیث شریف:

تمام علما بر این متفق اند که نیکی ورفتار خوب با پدر و مادر بر فرزندان واجب است، اما در مورد اینکه کدام آنها حقوق زیاد دارند و کی حق اولی را دارد اختلاف نظر وجود دارد.

جمهور علما بر این نظر اند که مادر، نسبت به پدر حق زیاد دارد خداوندﷻ چندین بار در قرآنکریم آیاتی را ذکر نموده است که به مادر حق اولویت می‌دهد چنانچه خداوندﷻ می‌فرماید:

(وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ...). سوره لقمان – آیه/ ۱۴

ترجمه: وصیت کردیم انسان را به اطاعت مادر وپدرش، برداشت او را مادرش درحال سست شدن، وجدا کردن او از شیر در دو سال است.

در آیه مبارکه تکالیف و زحمات ذکر شده است که مادر در برابر فرزند می‌کشد از جمله نگهداری طفل مدت نه ماه در بطن، متحمل شدن تکالیف هنگام ولادت، شیر دادن طفل مدت دوسال و شش ماه این همه دلایلی اند که حقوق مادر را نسبت به حقوق پدر برتری می‌دهد.

به همین طور اگر به حدیث شریف نگاه کنیم در می‌یابیم که از پیامبرﷺ چندین بار این سؤال صورت گرفت، کی حق دارد که با او نیکی صورت گیرد؟ پیامبرﷺ به تکرار مادر را معرفی نمودند و در مرحلۀ اخیر از پدر نام بردند، این هم دلیل بر آنست که مادر مستحق هر نوع نیکی بوده وحق اولیت را دارد.

از طرف دیگر قوت پدر بیشتر از مادر است مادر نه حق خود را مطالبه نموده می‌تواند و نه از حق خود دفاع کرده می‌تواند، در امور زنده‌گی نسبت به هر کس دیگری محتاج تر است، بناءً لازم است کسی او را همراهی کند که همکار او باشد، و در زنده‌گی روزمره به کمک او بشتابد، هنگام سختی ها و مشکلات و پریشانی دست او را بگیرد و نیازمندی های او را بر آورده سازد.

۲- چند مثالی از حقوق مادر:

اطاعت از مادر و خود داری از نافرمانی او، گسترانیدن پر وبال مهربانی برای مادر، خود داری از راندن او، گوش دادن به سخنان او، پذیرفتن اوامر او به خوشحالی، نشان دادن اخلاص به او، نشستن به شکل مؤدبانه در پیش روی او، خود داری از یاد نمودن احسان بالای او، همکاری با او در کارها، سلام دادن به او هنگام روبرو شدن. او را خوشحال نگهداشتن. این همه کار هایی اند که باعث خوشحالی او می گردد.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد از ادای سلام ، احوال پرسی، تنظیم صنف و گرفتن حاضری در مورد درس گذشته از شاگردان می‌پرسد: - کی می‌تواند درس گذشته را از یاد بگوید؟ - معلم صاحب بعد از شنیدن حدیث، عنوان درس جدید، متن حدیث و عناصر درس را بالای تخته می‌نویسد. و با طرح نمودن سؤالی شاگردان را به درس جدید تشویق می کند.	- شاگردان جواب سلام را به شکل دسته جمعی می‌دهند. - شاگردان به نوبت حدیث گذشته را از یاد می‌خوانند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم در قدم اول از شاگردان می‌خواهد درس را خاموشانه بخوانند؛ سپس متن و ترجمه حدیث شریف را توسط شاگردان ممتاز می‌خواند و توسط شاگرد دیگر حکمت و فایدۀ حدیث شریف را می‌خواند. به همین شکل شاگردان را با خود در درس شریک می‌سازد. - معلم محترم موضوع حدیث شریف را تشریح می کند و هر فایده حدیث را به شاگردان واضح می‌سازد، و شاگردان را تشویق می کند تا حدیث را در زنده گی خویش عملی نمایند.	- شاگردان به شکل دقیق درس را خاموشانه می‌خوانند و جاهای مشکل را یاد داشت می‌نمایند. - شاگردان به توضیح و شرح معلم گوش می‌دهند.

	- معلم صاحب هر پاراگراف را به طور جداگانه بالای شاگردان ضعیف می‌خواند. در اخیر درس مفهوم حدیث شریف را در چند نکته خلاصه می کند و برای شاگردان توضیح می‌دهد .	
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** - تکالیفی را که مادر در برابر فرزندان خویش متحمل می‌شود عبارت اند از: تکلیف حمل، تکلیف ولادت، تکلیف شیردادن. - مقدم بودن حق مادر نسبت به پدر: مادر و پدر بالای فرزندان خویش حقوق زیادی دارند، فرزندان باید اطاعت پدر و مادر را نموده و توجه جدی به شفقت و مهربانی آنها نمایند. - تاکید بر نیکی نمودن با مادر: زیرا پیامبر ﷺ سه مرتبه نام مادر را گرفتند و در مرتبه چهارم نام پدر را ذکر نمودند.	- شاگردان به خلاصه درس گوش می‌دهند.
۵دقیقه	**ارزیابی:** - معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند و از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند اطمینان حاصل می‌نماید.	- شاگردان مؤدبانه به سؤالات معلم به شکل شفاهی جواب می‌دهند.
۵دقیقه	**کارخانه گی:** - معلم محترم در مورد کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم می‌دهند.	- شاگردان معنای حدیث شریف را یاد می کنند و در مورد حق مادر پنج سطر مقاله مینویسند.

درس هشتم

عنوان: خانهٔ ظلم تاریک است

وقت: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- حقیقت ظلم و انواع آن را بشناسند.

۲- از عواقب بد ظلم آگاه شوند.

۳- خود را از انواع و اشکال ظلم دور نگهدارند.

معلومات لازمی برای معلم

شناخت راوی:

در مورد راوی در درس دوم معلومات کافی داده شد.

۱- شرح و معنای حدیث

(الظلم ظلمات یوم القیامهٔ) در مورد این حدیث شریف سه قول وجود دارد.

۱- ظلم در روز قیامت برای ظالم به شکل تاریکی ها مجسم می‌شود که ظالم به روشنایی ها راه را پیدا کرده نمی تواند، مانند اینکه مؤمنان در پیشروی و طرف راست و چپ خویش روشنایی می‌یابند.

۲- مراد از تاریکیها سختی ها و مشکلات است، یعنی ظالمان به سختی ها و مشکلات گرفتار اند.

۳- قول دیگر این است که این حدیث کنایه از گرفت و عذاب های گوناگون خداندﷻ می‌باشد، یعنی خداوندﷻ عذاب های گوناگون را بر ظالم نازل می‌نماید.

۲- معنای ظلم و حرام بودن آن

ظلم که ضد آن کلمهٔ عدالت است و به معنای تجاوز است.

ظلم پدیده یی است که در تمام ادیان مردود دانسته شده است. ظلم صفت بدی است که توسط متکبرین و مخالفین سرکش خداوندﷻ صورت می گیرد.

تمام ادیان حفاظت از چند چیز را ضروری می‌دانند: حفظ جان، حفظ نسل، حفظ ناموس و عزت و حفظ عقل و مال که ظلم همهٔ این پنج اصل را پامال می کند.

ظلم به هر رنگ و شکلی که باشد در مورد آن در قرآنکریم و ا حادیث شریف وعید زیاد آمده است مانند: ظلم کردن بر کسی با زبان ، دشنام دادن کسی، غیبت نمودن شخصی، تهمت بستن به کسی، مسخره نمودن کسی، و شهادت دادن به دروغ در حق کسی و یا کشتن کسی، خوردن مال کسی به ناحق، دزدی مال کسی، ریختاندن آبرو و عزت کسی، خیانت نمودن در امانت ها و تجاوز به حق و منافع مردم.

بزرگترین ظلم در حق خداوندﷻ شرک است، و بزرگترین ظلم در حق انسانها کشتن انسان به ناحق می‌باشد.

خداوندﷻ برای ظالم عذاب های دنیوی و اخروی سنگینی تعیین نموده است چنانچه می‌فرماید: (أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ) سوره الشوری آیه/ ۴۵

ترجمه: -آگاه باشید، بدرستی که ظالمان در عذاب دائمی اند.

در آیت دیگری خداوندﷻ می‌فرماید: (وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ) سوره الشوری – آیه/ ۴۴

ترجمه: ومی بینی ستمگاران (کافران) را چون ببینند عذاب را گویند: آیا هست به سوی باز گشتن راهی؟ !

در جای دیگر خداوندﷻ حالت بد ظالم را چنین بیان می کند (وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا [الفرقان: ۲۷]

ترجمه: روزی که می گزد ستمگار دستهای خود را، در حالیکه می گوید: کاشکی من می گرفتم همراه رسول راهی!

پیامبرﷺ در حدیث دیگری می‌فرماید: (خداوندﷻ برای ظالم مدتی را مهلت می‌دهد، ولی وقتی مصیبتی را بر ظالم مقرر نماید ظالم از آن نجات نمی یابد)

ظالم در روز قیامت خصم (حریف) خداوندﷻ است، همچنان ظالم در روز قیامت یک علامهٔ رسوایی دارد که توسط آن شناخته می‌شود.

در روز قیامت مظلوم از ظالم حق خود را می گیرد، اگر کسی شخص دیگری را مورد آزار و اذیت قرار داده باشد، مظلوم در حضور خداوندﷻ حق خویش را می گیرد.

ظالم با وجود اینکه نیکی های زیادی را انجام داده می باشد، مظلوم حق خود را از او می گیرد و در آخر نیکی های ظالم تمام گردیده مفلس باقی می‌ماند.

۳- انواع ظلم

ظلم سه قسم است:

۱- ظلم بنده با خداوند (ج) این است که،بنده با اوشریک گیرد که این ظلم عظیم و بزرگ است.

۲- ظلم بنده بالای بنده، این نوع ظلم را خداوندﷻ و پیامبرﷺ حرام نموده است و ظلم نمودن بالای انسان را منع کرده است، اگر ظلم به جان و مال انسان صورت بگیرد.

۳- ظلم بنده با خود یعنی در نتیجه ارتکاب گناه ها، مرتبه این نوع ظلم از شرک کمتر است.

جزای ظلم سه نوع است

اول: جزای شرک: جزای مشرک آنست که همیشه در دوزخ زنده است. خداوندﷻ جنت رابر او حرام نموده است.

خداوندﷻ ما را از شر اینگونه ظلم نجات دهد، چنانچه خداوندﷻ می‌فرماید: ((إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ)) [المائدة: ۷۲]

ترجمه: هر آینه کسی که شریک قرار دهد به خدا، پس بدرستی که حرام کرده است بروی بهشت را وجای او دوزخ است، ونیست ستمگاران را هیچ یاری دهنده.

دوم: جزای ظلم بنده بر بنده افتادن در دوزخ است، مگر اینکه مظلوم ظالم را مورد عفو قرار دهد، اگر ظلم کشتن کسی باشد جزای آن سخت تر است نسبت به جزای ظالمی که مال مردم را می گیرد و آنها را مورد آزار و اذیت قرار می‌دهد.

سوم: جزای ظلم بر خود به سبب ارتکاب گناه ها: جزای این ظلم به اندازۀ گناه است. در صورتیکه گناه کبیره باشد و از مرتبۀ شرک پایین تر باشد به واسطۀ توبه و استغفار بخشیده می‌شود.

در حدیث قدسی آمده است که خداوند ﷻ فرموده است: (يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلاَ تَظَالَمُوا..)) .

ترجمه: ای بنده گان من از ظلم پاک هستم، و ظلم را میان شما حرام نموده ام، پس بریکدیگر ظلم نکنید).

معنای کلمات

ظلم: در زبان عربی به معنای بی عدالتی، ستم، استبداد و بی انصافی و کار ستمگرانه آمده است.

ظلمات: جمع ظلم است، به خاطر زیادبودن اسباب ظلم به شکل جمع آمده است و تاریکی ها را می گویند.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته، تباشیر و تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد از ادای سلام ، احوال پرسی، گرفتن حاضری و تنظیم صنف از شاگردان سؤال می کند: - کی می‌تواند معنای حدیث گذشته را از یاد بگوید؟ - معلم صاحب بعد از دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید، متن حدیث و عناصر درس را بالای تخته می‌نویسد و با طرح سؤالی توجه شاگران را به درس جدید معطوف می‌دارد.	- شاگردان به شکل دسته جمعی جواب سلام را می‌دهند. - شاگردان به نوبت به سؤالات معلم جواب می‌دهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم در قدم اول متن درس را به شکل نمونه یی می‌خواند. - سپس معلم محترم معنای حدیث شریف را توسط یک تن از شاگردان ممتاز می‌خواند و توسط شاگرد دیگری حکمت و فایده حدیث را می‌خواند. - معلم محترم حدیث را تشریح می کند، و هر فایدۀ درس را برای شاگردان روشن می‌سازد، و شاگردان را تشویق می کند تا محتویات حدیث را در زنده گی خود عملی کنند. - معلم محترم یک یک پاراگراف درس را بالای شاگردان ضعیف	- شاگردان به دقت متوجه خواندن متن حدیث می‌شوند. - شاگردان به تشریح و توضیح حدیث شریف گوش فرا می‌دهند.

	می‌خواند. - در اخیر مفهوم حدیث شریف را در چند نکته خلاصه نموده، برای شاگردان بیان داشته و مشکلات آنها را حل می‌کند.	
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** - ظلم باعث بروز مشکلات، دشمنی، کینه و انتقام گرفتن می‌شود و آرامش مردم را بر هم می‌زند، لازم است که جلو هر گونه ظلم گرفته شود. - ظلم تجاوز به جان، مال و آبروی مردم است، و ظلم نمودن حرام و گناه بزرگ است. - هر ظالم در روز قیامت جزای خود را حتماً می‌بیند.	- شاگردان به خلاصهٔ درس گوش می‌دهند.
۵دقیقه	**ارزیابی:** - معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می‌کند و از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند خود را مطمئن می‌سازد.	- شاگردان مؤدبانه به سؤالات جواب شفاهی و یا کتبی می‌دهند.
۵دقیقه	**کارخانه گی:** - معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایت لازم می‌دهد.	- شاگردان متن حدیث شریف را از یاد می‌کنند و در مورد بدی های ظلم یک مقاله می‌نویسند.

درس نهم

عنوان: فضیلت نرم خویی

وقت: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- معنای حدیث را بفهمند و آنرا درست بخوانند.

۲- معنای لغوی هر لفظ حدیث شریف را بدانند.

۳- ارزش لطف و محبت را در زنده‌گی بفهمند.

۴- نرم خویی و بردباری را عادت خود بسازند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- شناخت راوی:

حضرت عایشه که پیامبرﷺ او را به ام عبدالله مسمی نموده بود خالهٔ عبدالله بن زبیرؓ بود، پیامبرﷺ گاهی او را به نام (حمیراء) صدا می‌نمودند.

عایشه **رضي الله عنها** فضیلت زیادی دارد در قرآنکریم چندین آیت مبارکه در مورد وی نازل گردیده است که این فضایل نصیب زنان دیگری نشده است.

دو سال قبل از هجرت و بعد از وفات بی بی خدیجه **رضي الله عنها** در مکه مکرمه به عمر شش سالگی به نکاح پیامبرﷺ در آمد و در ماه شوال سال دوم هجرت با پیامبرﷺ در مدینه منوره به عمر نه سالگی عروسی نمود، با پیامبرﷺ مدت هشت سال و پنج ماه زنده‌گی نمود و زمانی که پیامبرﷺ وفات نمود، حضرت عایشه **رضي الله عنها** هژده ساله بود.

حضرت عایشه **رضي الله عنها** دوهزار ودوصد و ده (۲۲۱۰) حدیث را از پیامبرﷺ روایت نموده است.

از شاگردان مشهور حضرت عایشه (رض) عروه بن زبیر خواهر زاده اش و امام بن محمد بن ابی بکر (رح) برادر زاده اش می‌باشند، همچنان امام نافع (رح)، حضرت عکرمه (رح)، امام مجاهد (رح)، امام عطاء (رح)، شعبی (رح)، اسود (رح) سعید بن المسیب (رح) مسروق (رح) و صحابهٔ بزرگ دیگر وتابعین (رض) از جمله شاگردان آن حضرت به شمار می‌روند.

حضرت عایشه (رض) در بسا مسایل با اصحاب مناقشه می‌نمود، و ۲۴ صحابی را نقد علمی نموده است.

حضرت عایشه (رض) در شب سه شنبه دوازدهم ماه مبارک رمضان سال ۵۸ هجری در زمان خلافت حضرت (معاویهؓ) جهان فانی را وداع گفتند.

به اساس وصیتش حضرت ابوهریرهؓ جنازه او را در شب خواند و در جنت البقیع دفن گردید.

۲- معلومات در مورد حدیث شریف

رفق یک کلمهٔ عربی است، مراد ازآن کار گرفتن از نرمی در سخنان و عملکرد است. انسان باید هنگام راه رفتن و موتر رانی، غذا دادن به حیوانات و داد و ستد با مردم از نرمی کار بگیرد.

همچنان باید انسانها را با الفاظ نرم به نیکی دعوت کند، و زنده‌گی خویش را با همسایه ها، خویشاوندان به لطف و محبت سپری نماید، و هنگام گرفتن چیزی از شخص و یا دادن چیزی به کسی راه نرمی را در پیش گیرد، از لهجه یی نرم کار گرفتن در خانه ، دفتر، و صنف از اموری اند که مسلمان باید راه نرمی را درآن پیش گیرد و عادت خود گرداند، زیرا نرمی و خوی و عادت خوب از جمله کردار و سیرت پیامبرﷺ می‌باشد برخورد به لطف و مهربانی هنگام معامله با دیگران از جملهٔ زنده‌گی درخشان مؤمنان است که خوشی و رضایت برای جامعه را در پی دارد.

ضد نرمی بد خویی الفاظ زشت، تیزی و تندی نمودن است، که نه موجب رضای خداوندﷻ و نه بندگان اوست. انسان بد خوی نزد جامعه منفور بوده و مردم از او سخت نفرت می‌کنند، در حـــدیث شریف آمده است (من یحرم الرفق، یحرم الخیر کله).

ترجمه: کسی که از رفق و نرمی محروم شود، او از تمام خیر محروم می‌شود.

۲- ترحم و نرمی با حیوانات

چنانچه ترحم و مهربانی با انسانها ضروری است همینگونه با حیوانات نیز ضروری می‌باشد، زشتی نمودن با حیوانات عمل نادرست است در حدیث شریف آمده است که زنی به خاطر آزار دادن پشک داخل دوزخ شد، در حدیث دیگری آمده است زن دیگری به خاطر مهربانی و نیکی نمودن با سگ داخل بهشت شد. (شرح بلوغ المرام)

در وقت ذبح نمودن حیوان باید از ترحم و نرمی کار گرفته شود، پیامبرﷺ کسی را دید که گوسفندی را به زمین انداخته بود چاقو را تیز می‌کرد پیامبرﷺ برایش گفت: (آیا تو می‌خواهی که دو مرتبه او را بکشی)؟ آن شخص گفت: چه کار کنم یا رسول خداوندﷻ ؟ پیامبر (ص) برایش گفت: چرا پیش از اینکه گوسفند را به زمین باندازی چاقو را تیز نکردی؟ (معجم الکبیر للطبرانی)

در حدیث دیگری پیامبرﷺ می‌فرماید: (بدون شک خداوندﷻ نیکی و مهربانی را در هر چیز لازم و ضروری گردانیده است، زمانی که شما کسی را می‌کشید (قصاص می‌کنید) به طریقه خوب بکشید (یعنی آله یی را استعمال کنید که مرگ زود خاتمه یابد) وقتی که حیوانی را ذبح می‌کنید، به بسیار خوبی ذبح کنید، ضروری است که چاقو را تیز کنید با این کار، چاقو و مذبوحهٔ خویش را راحت می‌بخشید) ابو داؤود.

فواید نرم خویی

۱- خداوندﷻ در تمام کار ها نرم خویی ومهربانی را دوست دارد.

۲- لطف و مهربانی سرچشمهٔ نیکی ها است.

۳- لطف و نرمی جایگاه و مقام انسان را بلند می‌برد.

۴- کسی که صفت مهربانی و نرمی را داشته باشد همیشه خوش وخرم است.

معنای کلمات

کنت علی بعیر: بر یکی از شتر ها سوار بودم.

روش تدریس: تشریحی، مناقشه، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ قیقه	معلم محترم بعد از ادای سلام ، احوال پرسی، گرفتن حاضری و تنظیم صنف از شاگردان سؤال می کند: - کی حدیث درس گذشته را از یاد گفته می‌تواند؟ - کی ترجمه حدیث را گفته می‌تواند؟ معلم صاحب بعد از دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید، متن حدیث و عناصر مهم درس را بالای تخته می‌نویسد و باطرح یک سؤال شاگردان را به درس جدید تشویق می کند.	- شاگردان به شکل گروپی جواب سلام را می‌دهند. - شاگردان به نوبت جواب سؤالات معلم را می‌دهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم نخست از شاگردان می‌خواهد درس را خاموشانه بخوانند. - سپس معلم محترم توسط یک شاگرد متن حدیث، حکمت و فایدهٔ حدیث شریف را می‌خواند و اشتباهات او را اصلاح می کند. - معلم محترم موضوع حدیث را تشریح می کند و فایده هر بند حدیث را برای شاگردان واضح می‌سازد و شاگردان را تشویق می کند تا حدیث را در زنده‌گی خویش عملی نمایند. - در اخیر معلم محترم مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه می کند و به سؤالات شاگردان جواب می‌دهد.	- شاگردان به دقت درس را خاموشانه می‌خوانند وجا های مشکل درس را با خود یاد داشت می‌کنند و در اخیر درس مطرح می‌نمایند. - شاگردان دیگر متوجه خواندن درس می‌شوند. - شاگردان به تشریح و توضیح معلم محترم گوش می‌دهند.
۵دقیقه	**خلاصه درس:** زبان بد، درشت و تیز همیشه باعث دشمنی ها، ظلم ها، جنگ ها و خفگان می‌شود. به همین اساس پیامبر ﷺ به صحبت نمودن به لطف و نرمی حکم نموده است. - انسان باید در سخنان خود محتاط باشد و کوشش نماید تا	- شاگردان به خلاصهٔ درس گوش می‌دهند.

	شفقت و نرمی را عادت خود بسازد تا اینکه خداوند ﷻ و بنده گانش با او محبت نمایند. - دوری جستن از بد خویی لازم و ضروری است، زیرا هنگام بدخویی انسان اعصاب خود را از دست می‌دهد و گاهی از او کاری صورت می‌گیرد که از کردۀ خویش پشیمان می‌شود. - با نرمی و مهربانی هرکار به صورت خوب اجرا می‌شود.	
۵ دقیقه	**ارزیابی:** - معلم محترم به شکل شفاهی شاگردان را ارزیابی می‌کند و خود را از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند مطمئن می‌سازد.	- شاگردان بسیار مؤدبانه به سؤالات معلم محترم به شکل شفاهی جواب می‌دهند.
۵دقیقه	**کارخانه گی:** - معلم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایات لازم می‌دهد.	- شاگردان برای درس عنوان جدید را تعیین نموده و در مورد آن یک مقاله می‌نویسند.

درس دهم

عنوان: قدرت قابل ستایش

وقت: یک ساعت درسی(۴۵دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۵- متن حدیث شریف را ترجمه، حکمت و فواید حدیث را درست خوانده بتوانند.

۶- نیرو و قوت حقیقی و ستوده شده را بشناسند.

۷- خود را هنگام قهر و غضب کنترول نمایند.

۸- هنگام قهر از صبر و حوصله مندی کار بگیرند و آنرا در زنده‌گی خود عملی نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

۲- شناخت راوی:

در مورد راوی در درس چهارم معلومات ارایه شد.

۳- توضیحات در مورد حدیث شریف

در میان مردم پهلوان به کسی گفته می‌شود که در پهلوانی جانب مقابل را به زمین باندازد، اما پیامبرﷺ پهلوانی را در چیز دیگری می‌داند و آن اینکه در هنگام قهر خود را کنترول نمودن بهترین نمونه یی از پهلوانی است، و لازم است که مؤمن و مسلمان هنگام قهر و غضب از صبر و حوصله مندی کار بگیرد، و آتش قهر را بـه حوصـله منـدی فـرو نشـاند، زیـرا قهـر و غضب از شیطان است، مسلمان باید بر شیطان غلبه نماید تا اینکه از شر وبدی ها در امان باشد.

قهر و غضب نتایج وخیمی در پی دارد که هم ایمان را فاسد می‌سازد، وهـم گـاهی باعـث قتـل و قتـال و بـی عزتـی انسـان می‌شود و حتی انسان را به کفر نزدیک می‌سازد، و گاهی اتفاق افتاده است که انسان هنگام قهر و غضب خانمش را طـلاق داده و در اخیر پشیمان گردیده است.

۳- انواع قوت (نیرومندی)

قوت (نیرومندی) دو نوع است: یکی قوت و نیروی ظاهری و دیگری قوت و نیروی باطنی است: در ایـن حـدیث پیـامبرﷺ قوت باطنی را که هنگام قهر و غضب در نزد انسان پیدا می‌شود و در این وقت خود را کنتـرول مـی‌نمایـد سـتوده اسـت، و مسلمانان را به دریافت این قوت تشویق نموده است.

نفس در قرآنکریم به سه قسم آمده است:

۱- نفس **اماره** بالسوء: این نفسی است که در اثر ارتکاب گناه ها و پیروی از هوا و هوس بالای انسان غلبه می کند این نفس اماره در انسان قهر و غضب جاهلی و حیوانی را پیدا می کند، مراد درحدیث غلبه نمودن بالای این نفس است.

ب: - نفس **لوّامه**: نفسی است که خیر و شر در آن وجود دارد، مانند اینکه زمانی انسان کار بد را انجام دهد، سپس متوجه عمل کرد خود می‌شود، این گونه نفس را نفس لوامه گویند، این نفس را برای این لوامه گویند که صاحب خویش را به گناه کردن ملامت می‌نماید.

ج: - نفس **مطمئنه**: این نفسی است که کار های نیک را می‌ستاید و کار های بد را نکوهش می کند.

شارح عقیده الطحاوی می گوید:

نفس در مرحله اول امّاره بالسوء است وقتیکه ایمان در او پیدا شود نفس لوّامه می‌شود وهرگاه ایمان در او قوی گردد نفس مطمئنه می‌شود.

٤- دوای(علاج) قهر و غضب

قهر و غضب یک نوع مریضی خطرناکی است که نیاز به تداوی درست دارد، پس لازم و ضروری است که برای پیشگیری از قهر وغضب تدابیر زیر اتخاذ گردد:

۱- در هنگام قهر و غضب پناه به خداوند (ج) از شیطان مردود، یعنی (اعوذبالله من الشیطان الرجیم) را خواندن.

۲- فضیلت عفو، صبر و حوصله مندی را به خاطر بیاورد.

۳- قدرت و توانایی خداوندﷻ را بیاد آورد، به این معنی که خداوندﷻ از ما توانا و قوی تر است و برای ما جزای سنگینی به خاطر بکار گرفتن زور در جای بی مورد خواهد داد.

۴- به عواقب و نتایج بد قهر و غضب فکر کند که انسان به دشمنی و گرفتن انتقام از راه های گوناگون روبرو می‌شود.

۵- هنگام قهر انسان باید حالت خود را تغییر بدهد، بهتر آنست که وضو کند، نماز بخواند یا در جایی نشسته باشد ایستاد شود، اگر ایستاد باشد بنشیند و یا تکیه زند.

٥- معنای کلمات

غضب: حرارتی است که در اثر جوشش خون قلب در انسان پیدا می‌شود.

الشدید: بر وزن (فعیل) آمده است، معنی بسیار سخت، بسیار قوی، شجاع و محکم را دارد، در اینجا مراد از آن پهلوان است.

الصرعة: به پهلوان نیز گفته می‌شود، و بر بازی پهلوانی نیز اطلاقش می‌شود واینجا مراد پهلوانی است.

روش تدریس: تشریحی، مناقشه، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
٥دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری و تنظیم صنف از شاگردان سؤال می کند: - کی حدیث درس گذشته را از یاد می گوید؟	- شاگردان به شکل گروپی جواب سلام را می‌دهند. - شاگردان به نوبت به سؤالات معلم پاسخ می‌دهند.

	- کی خلاصه درس گذشته را گفته می‌تواند؟ بعد از دریافت جواب مناسب، عنوان درس، متن حدیث و عناصر آنرا بالای تخته می‌نویسد و باطرح سؤالی شاگردان را به درس جدید تشویق می‌کند.	
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** - معلم محترم نخست از شاگردان می‌خواهد هر یک درس را به شکل خاموشانه بخوانند. - سپس معلم محترم متن حدیث و ترجمه آنرا توسط یک تن شاگرد ممتاز می‌خواند و توسط شاگرد دیگری حکمت و فایده حدیث را می‌خواند. - معلم محترم موضوع حدیث را تشریح می‌کند، و فواید حدیث را به شاگردان بیان می‌دارد، و شاگردان را تشویق می‌کند تا مطالب حدیث را در زنده‌گی خود عملی کنند. - معلم محترم شاگردان را مکلف می‌سازد تا فعالیت درس را به شکل گروپی انجام دهند. - معلم محترم در اخیر مفهوم حدیث شریف را در چند نکته خلاصه می‌کند و به مشکلات شاگردان پاسخ می‌دهد.	- شاگردان درس را خاموشانه خوانده و جاهای مشکل را با خود یاد داشت می‌کنند. - شاگردان به شرح و توضیح حدیث گوش می‌دهند. - شاگردان در حل نمودن فعالیت درس، فعالانه سهم می‌گیرند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** قوی و پهلوان کسی است که صبر و حوصله داشته باشد ولقب پهلوانی برای کسی زیب می‌دهد که هنگام قهر خود را کنترول نماید و بالای خود حاکم باشد و حوصله داشته باشد. حکم این حدیث شریف را نه تنها بالای خود تطبیق می‌کنیم بلکه مردمان دیگری را نیز از آن باخبر می‌سازیم. با صبر و حوصله مندی حقوق انسان ضایع نمی شود، بلکه راه هایی برکت را برای انسان باز می‌کند، و انسان با تدبر و تفکر درست می‌تواند راهی را اختیار کند که خیر همه در آن باشد.	- شاگردان به خلاصه درس گوش می‌دهند.
۵ دقیقه	**ارزیابی:** - معلم محترم به شکل کتبی شاگردان را ارزیابی می‌کند و از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند خویش را مطمئن می‌سازد.	- شاگردان به نوبت خانه خالی های حدیث شریف را پر می‌کنند.
۵ دقیقه	**کارخانه گی:** - معلم محترم برای شاگردان در مورد کارخانه گی هدایات لازم می‌دهد.	- شاگردان حدیث شریف را حفظ می‌کنند، و همچنان راجع به موضوع حدیث شریف یک مقاله می‌نویسند.

درس یازدهم

عنوان: خوی و عادات بد

وقت: یک ساعت درسی (۴۵دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- حدیث شریف را به شکل درست بخوانند.

۲- معنی، حکمت و فواید حدیث شریف را بدانند.

۳- متوجه عواقب بد جاسوسی و بدگمانی باشند.

۴- بفهمند که مسلمانان باید همیشه خود را از بدگمانی نگهدارند.

معلومات اضافی برای معلم

طوریکه انسان در نزد خداوندﷻ موجود بلند مرتبه و قابل قدر می‌باشد، برای حفظ عزت و آبروی او خداوندﷻ دین اسلام را که حافظ و نگهدارندهٔ عزت انسان است نازل نموده است، بناءً هر آنچه باعث بی حرمتی و بی عزتی انسان می‌گردد قرآنکریم و سنت نبی اکرمﷺ آنرا منع قرار داده است.

خداوندﷻ بندگان خویش را از گمان بد منع نموده است، زیرا بدگمانی بالای مسلمان گناه است و همچنان خداوندﷻ بندگانش را از تجسس منع کرده است. چنانچه می‌فرماید: ((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا)). [الحجرات: ۱۲]

ترجمه: ای مؤمنان، اجتناب کنید از بسیاری گمان، به تحقیق بعضی گمان گناه است وتجسس نکنید.

از حارثه بن نعمانؓ روایت است که رسول اللهﷺ فرموده است: سه چیز در امت من وجود دارد: فال نیک، کینه ورزیدن و بدگمانی، مردی گفت یا رسول اللهﷺ راه نجات از این سه چیز چه است؟ رسول اللهﷺ فرمودند: (هنگامی که در دلت با کسی کینه پیدا شد از خداوندﷻ بخشش بخواه، هرگاه بالای کسی بدگمان شدی بر آن اصرار مکن و هرگاه فال نیک گرفتی اصرار بکن.

۳- اسباب بدگمانی

۱- نیت بد: وقتی که عملکرد یک انسان خراب بوده باشد در نیت او نیز خرابی رونما می‌گردد و نیت او خراب شده همیشه بدگمان می‌باشد.

۲- حکم نمودن بالای مردم به شیوهٔ نا آشنایی: حکم به شکل ظاهری بالای مردم صورت می‌گیرد و شکل باطنی آنها با خداوندﷻ سپرده می‌شود.

۳- شک و شبهه نمودن بیجا و جستجو ی اماکن مشکوکه: مانند اینکه کسی بالای یک شخص شک و شبهه پیدا میکند و به جستجوی جا های مشکوک می پردازد.

۴- پیروی از خواهشات نفسانی: هرگاه انسان از خواهشات نفسانی خود پیروی نماید طبیعی است که به آفات بدگمانی گرفتار می‌شود.

۵- مجالس بد: هرگاه دو شخص در حضور داشت شخص سوم با یکدیگر سری صحبت نمایند، این گونه مجلس بد گمانی را در دل شخص سوم به بار می‌آورد.

۶- عملکرد و سخنان مردم را به خطا تعبیر نمودن.

٤- علاج بدگمانی

۱- گمان کردن نیک بر سایر مسلمانان.

۲- عملکرد و سخنان مسلمانان را پذیرفتن و برای آنها تعبیر خوب جستجو نمودن.

۳- اگر سخن از زبان مسلمانی بیرون بر آید که معنای خوب و بدی داشته باشد، باید معنای خوب آن گرفته شود و از معنای بد آن خود داری صورت گیرد.

۴- حضرت عمرﷺ می‌فرماید: «در گفتار برادر مسلمان گمان خیر بکن و آنرا به نظر خوب بنگر »

۵- خود داری کردن از شک و شبهه، وپوشاندن اشتباه مسلمانان و خود داری کردن از پایمال نمودن عزت و جستجونمودن عیب مسلمانان.

۶- خودداری از شک و شبهه های بدون دلیل تا اینکه دلیل روشن پیدا نشود باید هرگونه شک و گمان از نظر انداخته شود.

۷- تلاش در جهت پیدا کردن عذر معقول برای دیگران، هرگاه سخنان بد و عملکرد نادرستی از شخص سرزند باید کوشش شود تا او معذور شمرده شود.

٥- زیان های بدگمانی

بدگمانی زیان های فردی و اجتماعی دارد، و روابط و روحیهٔ همکاری بین انسانها را از بین می‌برد، بدگمانی سرچشمهٔ تهمت به دیگران است و قتل و قتال و بی اعتمادی را در میان مردم بوجود می‌آورد و فضای اعتماد را از بین می‌برد.

٦- معنای کلمات

ظن: به گمانی گفته می‌شود که در دل پیدا می‌شود، و شواهدی در زمینه وجود ندارد.

اکذب الحدیث: از تمام دروغها دروغتر.

تجسس: جستجو نمودن عیوب پنهان دیگران، یا گوش گرفتن پشت دروازهٔ دیگران، قول دیگری وجود دارد که تجسس و تحسس دو کلمه مترادف اند، و قول دیگری نیز وجود دارد که جستجوی خیر را تحسس گویند و جستجوی شر را تجسس گویند.

تناجش: بلند بردن قیمت اجناس فروشی از طرف شخص بیگانه (غیر صاحب مال) جهت تحریک و اغوا نمودن مردم را تناجش (بازار تیزی) گویند.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	**مقدمه:** - معلم محترم بعد از ادای سلام، گرفتن حاضری و دیدن کار خانگی در بارۀ (ظن) گمان بد با یکی از شاگردان مباحثه می نمایند با این طریق شاگردان را به دریافت عنوان درس تشویق می نماید و عنوان درس، متن حدیث وعناصر درس را بالای تخته می نویسد.	- شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می دهند. - شاگردان به نوبت پاراگراف درس را می خوانند. - شاگردان به شکل مؤدبانه در مورد (ظن) گمان بد با معلم محترم مناقشه می‌نمایند.
۲۵دقیقه	- معلم محترم در قدم اول از تمام شاگردان می خواهد درس را خاموشانه بخوانند. سپس متن حدیث شریف را می خواند و پاراگراف های آن را بالای شاگردان تکرار می کند و اشتباهات آنها را تصحیح می کند. سپس معلم محترم متن حدیث را ترجمه نموده وآنرا توسط شاگرد ممتاز می خواند و توسط شاگرد دیگری حکمت و فایده حدیث را می خواند. معلم محترم حدیث را تشریح می کند و فواید حدیث را برای شاگردان واضح می سازد و شاگردان را تشویق می کند تا فواید حدیث را در زنده گی خویش عملی کنند. - معلم محترم فعالیت های درس را به شکل گروپی کار می کند. - در اخیر مفهوم حدیث شریف را در چند نکته خلاصه نموده و برای شاگردان تشریح می کند.	- شاگردان متن درس را خاموشانه می خوانند و جا های مشکل را با خود یادداشت می نمایند. - شاگردان در بین خود در مورد بدگمانی و راه های نجات از آن به شکل گروپی مناقشه می کنند و به کمک معلم بیع مزایده را تمثیل می کنند.

۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** - بد گمانی بر کسی بدون شواهد و دلیل حرام است، زیرا انسان در ذات خود عادل و پاک است، هیچ کس حق ندارد که با گمان بیجا در مورد او قضاوت و فیصله نماید. - تحسس جستجوی اعمال بد و خوب را گویند که هیچگونه زیانی نداشته باشد. - تجسس یک عمل نا روا است زیرا این عمل باعث آن می گردد تا دامن پاک انسان لکه دار گردد. - تناجش کار حرام است: این به شکلی است که خریدار(کاذب) برای این که قیمت اجناس را در بازار بلند ببرد با شخص دیگری اتفاق می‌کند، طوریکه در نزد خریدار(اصلی) یکی خود را در نقش خریدار و دیگری خود را در نقش فروشنده قرار می دهد و خریدار برای اینکه دیگران را فریب بدهد یک جنس را به قیمت بلند از فروشنده می گیرد، که این کار از یک طرف فریب است و از طرف دیگر این کار فریب کاران باعث بلند رفتن قیمت اجناس شده وجامعه را متضرر می‌سازد.	- شاگردان به خلاصه درس گوش می‌دهند.
۲۵دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند.	- شاگردان مؤدبانه به سؤالات معلم پاسخ می دهند.
۵دقیقه	**کارخانه گی:** معلم محترم در مورد کار خانه گی برای شاگردان هدایات لازم می دهد.	شاگردان حدیث شریف را حفظ می‌کنند، و همچنان راجع به خوی وعادات بد یک مقاله می‌نویسند.

درس دوازدهم

عنوان: خوی و عادات بد

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- حرمت کینه توزی و قطع روابط را بدانند.

۲- به اهمیت بندگی خداوند ﷻ پی برند و زنده‌گی اخوت و برادری را دانسته و آنرا در زنده‌گی عملی نمایند.

معلومات ضروری برای معلم:

خداوند ﷻ در سورهٔ (الفلق) مارا به پناه بردن از شر تمام مخلوقات امر نموده است، همچنان در همین سورهٔ مبارکه مارا به پناه بردن از شر (حاسد و ساحر) امر نموده است، تخصیص این امر بعد از اینکه شکل تعمیم را داشت نمایانگر آنست که (سحر و حسد) کار بد و گناه بسیار بزرگ است، زیرا ضرر آن به انسان از راهی می‌رسد که هیچگاه گمان آنرا نمی کند.

۱- یگانه وسیلهٔ دوری جستن از حسد خواندن سورهٔ مبارکه (الفلق) است.

۲- حکایت و قصه ابلیس علیه اللعنه از اول تا آخر پر از حسد است، عزت، قدر و منزلتی را که خداوند ﷻ به آدم علیه السلام داده بود، ابلیس بر آن حسد ورزید که در نتیجه از دربار خداوند ﷻ رانده شد.

معنای کلمات:

البغض: نفرت نمودن نفس از چیزی را بغض گویند، بغض ضد محبت است.

التدابر: قطع رابطه یا پشت گردانیدن از دوست و رفیق را گویند.

کونوا عباد الله اخوانا: یعنی با یکدیگر برادرانه برخورد کنید و در فضای دوستی، مهربانی و شفقت با یکدیگر زنده‌گی نمایید.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	**مقدمه:** - معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری و دیدن کار خانه گی، از شاگردان سؤال می کند. - کی می تواند متن حدیث گذشته را از یاد بگوید؟ سپس عنوان درس جدید وعناصر آن را بالای تخته می نویسد و با طرح سؤالی شاگردان را به درس جدید تشویق می نماید.	- شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می دهند. - شاگردان کارخانه گی خویش را به معلم می سپارند. - شاگردان به نوبت به سؤال معلم جواب می دهند.

۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** – معلم محترم در قدم اول از شاگردان می خواهد تا درس را خاموشانه بخوانند. – سپس معلم محترم متن درس را توسط یک یا دو شاگرد می خواند. – معلم محترم حدیث را تشریح نموده و هر فعالیت درس را برای شاگردان بیان می کند از شاگردان می خواهد تا مطالب حدیث را در زنده گی خویش عملی نمایند. – در اخیر معلم محترم مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه نموده و برای شاگردان توضیح می دهد.	– شاگردان به شکل دقیق درس را خاموشانه می خوانند و جا های مشکل را با خود یاد داشت می نمایند. – شاگردان به توضیح و تشریح معلم گوش می دهند. – تمام شاگردان در فعالیت های درس سهم فعال می گیرند.
	خلاصۀ درس قطع نمودن روابط و دشمنی نمودن با یکدیگر از نظر اسلام حرام است. – اسلام به زنده گی صلح آمیز و بر قراری روابط خوب توجه جدی نموده، بنابر این قطع روابط و دشمنی نمودن کاری است مخالف روحیۀ اسلامی. وقطع نمودن روابط ودشمنی نمودن با یکدیگر از نظر اسلام حرام است. – انسان باید متواضع و عاجز باشد و این فکر را نماید که هر قدر قدرت و مقام بلند و ثروت داشته باشد باز هم بندۀ عاجز خداوند(ج) است، بناءً لازم است که از احکام خداوند(ج) سرکشی نشود. – مسلمانان باید در بین خود با محبت و برادری زندگی کنند و روابط برادری داشته باشند.	– شاگردان به خلاصۀ درس گوش می‌دهند.
۵ دقیقه	**ارزیابی**: – معلم محترم شاگردان را به شکل کتبی یا شفاهی ارزیابی می کند، و از اینکه شاگردان در س را فهمیده اند خویش را مطمئن می‌سازد.	– شاگردان خانه های خالی را بالای تخته حل می کنند و سؤالات دیگر را به شکل شفاهی جواب می دهند.
۵دقیقه	**کارخانه گی:** معلم محترم در مورد کار خانه گی برای شاگردان هدایات لازم می دهد.	شاگردان جاهایی از حدیث شریف را که برای حفظ تعین شده است، حفظ می نمایند و در رابطه به موضوع درس یک مقاله می‌نویسند.

درس سیزدهم

عنوان: مواد مخدر

وقت: یک ساعت درسی (۴۵دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱. معنای حدیث شریف، راوی، ترجمه حدیث، حکمت و فایده آن را بدانند.

۲. انواع مواد مخدر را بشناسند.

۳. متوجه زیان های مواد مخدر شوند.

۴. خود را از استعمال مواد مخدر دور نگهدارند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- حفظ عقل:

عقل نعمت بزرگی است که خداوند(ج) برای انسان داده است، عقل از نگاه اسلام چیز بسیار ارزشمندی است به همین اساس انسان نسبت به سایر موجودات از کرامت و برتری برخوردار است. اسلام به حفظ ونگهداری عقل بسیار تأکید نموده است، چیزی که به عقل زیان می رساند آن را حرام گردانیده است، خواه خوردنی و یا مایعات باشد.

۲- استعمال و تجارت مواد مخدر

مواد ی که عقل را زایل و به آن نقصان می رساند استعمال آن حرام است، خواه آن مواد به شکل مایعات باشد، مانند: شراب و یا مایعات سست و مست کننده، یا به شکل تابلیت ها و پیچکاری باشد و یا به شکل دود باشد، مانند: چرس کشیدن.

چنانچه استعمال مواد مخدر حرام است، همینطور کشت، تجارت، و فروش و تهیهٔ نمودن آن نیز حرام است.

در حدیث شریف آمده است: ((: عن ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « لَعَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَشَارِبَهَا وَسَاقِيَهَا وَبَائِعَهَا وَمُبْتَاعَهَا وَعَاصِرَهَا وَمُعْتَصِرَهَا وَحَامِلَهَا وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ ». سنن أبى داود

ترجمه: از عبدالله بن عمر روایت است که پیامبر(ص) فرموده است: (خداوند(ج) بر شراب لعنت گفته است و همچنان خداوند(ج) بر نوشنده، دهنده ، فروشنده، گیرنده، تولید کننده، برنده آن و کسی که برایش برده می شود نیز لعنت گفته است) سنن ابوداؤد.

در حدیث دیگر آمده است: عن ابْنُ عَبَّاسٍ « إِنَّ الَّذِى حَرَّمَ شُرْبَهَا حَرَّمَ بَيْعَهَا ». صحیح مسلم

ترجمه: از حضرت ابن عباس(رض) روایت شده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: (هر گاه خداوند(ج) نوشیدن چیزی را حرام کرده باشد، به فروش رساندن آن را نیز حرام کرده است).

همچنان در حدیث دیگر آمده است: ((عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ مَاتَ وَهُوَ يَشْرَبُ الْخَمْرَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَشْرَبْهَا فِى الآخِرَةِ ». سنن أبى داود

ترجمه: از عبدالله بن عمر(رض) روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: (هرچیز نشه آور شراب است و هر چیز نشه آور حرام است و کسی که بمیرد و در دنیا شراب نوشیده باشد، از نوشیدن شراب (جنت) در آخرت محروم است.

هرچیز نشه آور حرام است، اگر از انگور ساخته شده باشد و یا از جو و یا از چیز های دیگری، اما حد شرعی شراب فقط به نوشیدن آن ثابت می شود، حد یا جزای کسی که شراب می نوشد هشتاد دره است.

۳ - زیان های مواد مخدر

مواد مخدر زیان های دینی، فردی، اجتماعی و تربیوی زیادی دارد:

الف- زیان های دینی:

بر آمدن بوی بد از دهن کسی که مواد مخدر را استعمال می نماید این کار باعث اذیت نماز گزار و دوری ملائکه از نزد او می‌گردد و همچنان شخص معتاد به مواد مخدر نمی خواهد انسان های نیک را در سفر و جامعه همراهی کند به این اساس از خیر و برکت مجلس نیکان بی بهره می ماند.

ب: زیان های فردی

استعمال مواد مخدر توانایی مالی، جسمی و عقلی انسان را ضعیف می سازد و یا از بین می برد.

ج: زیان های اجتماعی: در نتیجه بر آمدن بوی بد از دهن معتادین و استعمال مواد مخدر مجالس عامه مردم متضرر می گردد، مانند: دفاتر، مساجد، هنگام سفر درموتر و هواپیماها وهمچنان مصارف گزافی که حکومت بالای معتادین به مصرف می رساند از زیان های اجتماعی مخدرات به شمار می‌رود.

د: زیان های تربوی

معتادین در اکثر اوقات مواد مخدر را در حضور اطفال خویش استعمال می کنند که این کار در تربیه آنان مستقیماً تأثیر منفی دارد و آنها به بسیار زودی همین عمل را انجام می دهند.

معنای کلمات:

مسکر: مواد مست کننده و زایل کنندۀ عقل.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته وتباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	**مقدمه:** - معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسی و دیدن کار خانه گی از شاگردان سؤال می کند: کی می تواند خلاصۀ درس گذشته را بگوید؟ بعد از دریافت جواب مناسب عنوان درس جدید، متن حدیث شریف و	- شاگردان به شکل دسته جمعی جواب سلام را می دهند. - شاگردان کار خانه گی خویش را به معلم می سپارند. - شاگردان به نوبت جواب سؤال

	عناصر درس را بالای تخته می نویسد و با طرح سؤالی شاگردان را متوجه درس می سازد.	معلم را می هند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** – معلم محترم در قدم اول از شاگردان می خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند، سپس معلم محترم متن حدیث و معنای آن را توسط شاگرد دیگری می خواند و توسط شاگرد دیگر حکمت و فایدهٔ حدیث شریف را می خواند. – معلم محترم حدیث شریف را تشریح می کند و شاگردان را تشویق می کند تا مطالب حدیث شریف را در زندگی خود عملی نمایند. – در اخیر معلم محترم مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه می کند و برای شاگردان بیان می دارد. و به مشکلات شاگردان پاسخ می دهد.	– شاگردان به صورت دقیق متن درس را می خوانند و جا های مشکل را با خود یاد داشت می کنند. – شاگردان به شرح درس گوش می دهند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** – مواد مخدر، موادی است که استعمال آن فعالیت منظم سیستم اعصاب را تغییر می دهد و استعمال زیاد آن باعث اعتیاد جسمی و روحی می گردد. – مواد مخدر دو قسم است: طبیعی مانند: تریاک، چرس و مصنوعی و کیمیاوی مانند: هیروئین، مورفین، کوکائین وغیره. – استعمال مواد مخدر زیان های جسمی و روحی زیادی دارد به طور مثال: سیستم دفاعی بدن را از بین می برد، فعالیت مرکزی اعصاب را سست می کند. – تکان قلب را زیاد می سازد، باعث سرطان گرده و گلو می شود و فشار خون را بلند می برد و چربی آن را زیاد می سازد، باعث سکتهٔ قلب می گردد. – اضطرابات مانند: خستگی، پریشانی، اسهالات، بی باوری و نا امیدی را به وجود می آورد.	– شاگردان به خلاصه درس گوش می دهند.
۵ دقیقه	**ارزیابی**: - معلم شاگردان را به شکل شفاهی و کتبی ارزیابی می کند.	– شاگردان مؤدبانه به سؤالات معلم به شکل شفاهی پاسخ می دهند و عبارات ناقص حدیث را تکمیل می نمایند.
۵ دقیقه	**کار خانه گی:** معلم محترم در مورد کارخانگی به شاگردان هدایات لازم می دهد.	– شاگردان حدیث را با معنای آن حفظ می کنند و یک مقاله را در مورد زیان های مواد مخدر می‌نویسند.

بخش
سیرت النبی (ص)

درس اول

عنوان درس: دعوت علنی

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

۱- این را بدانند که دعوت (خواه علنی باشد و یا سری) باید از دوستان و خویشاوندان آغاز گردد.

۲- با سخنانی که پیامبرﷺ در کوه صفا برای خویشاوندانش ایراد فرمودند آشنایی یابند.

۳- بدانند که برنامه های اصلاحی دعوت اسلامی باید مطابق شرایط وظروف وقت باشد.

۴- فواید درس را بدانند تا آنها را در زنده‌گی خویش عملی نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

ابوطالب: پسر عبدالمطلب و کاکای پیامبرﷺ بود، پیامبرﷺ دربارهٔ وی فرموده اند: [ترجمه: تا هنگامیکه ابوطالب زنده بود هیچکس جرأت اذیتم را نداشت] و این قولﷺ "خفیف ترین و آسانترین عذاب در اهل جهنم عذاب ابوطالب می‌باشد"

کوه صفا: الان در داخل مسجد الحرام موقعیت دارد و از خارج حرم به نظر نمی رسد.

روش های تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیتهای شاگردان
	مقدمه : معلم گرامی بعد از اینکه به صنف داخل شد به شاگردان سلام میدهد، حمد و ثنای خداوند را گفته خود را به شاگردان معرفی میکند، پیروزی و کامیابی آنها را به صنف هشتم تبریک گفته و قدوم آنها را به صنف جدید خوش آمدید می‌گوید، با اخذ حاضری از آنها می‌خواهد تا خود را معرفی نمایند، شاگردان را از فواید خواندن درس آگاه ساخته و از غفلت در فراگیری علم و دانش برحذر می‌دارد و بعد از ارایه معلومات عمومی دربارهٔ سیرت النبیﷺ واینکه شاگردان در صنف هفتم از- تعریف واهمیت علم سیرت النبیﷺ گرفته الی -دعوت سری- از دروس سیرت النبیﷺ مستفید شدند ودراین صنف ان شاء الله از عنوان دعوت علنی - گرفته الی درس- بیعت عقبهٔ دوم - مستفید میشوند. عنوان، تاریخ و روز را	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند، خود را به استاد معرفی مینمایند و از او تشکر می‌کنند وبه سخنان او گوش می‌دهند.

	بالای تخته نوشته و درس را به نام خداوند(ج) آغاز می کند.	
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس به نماینده گی گروپی از شاگردان بالای یکی از آنها موضوع (برفراز کوه صفا) را میخواند، به نماینده گی از گروپی دیگری از شاگردان بالای یکی از آنها موضوع (دشمنی قریش با دعوت اسلامی) را میخواند و بالای یکی از شاگردان گروپ دیگر موضوع درس را تکمیل مینماید. معلم صاحب در فضای صمیمیت شاگردان را به خطا و اشتباهات شان متوجه میسازد، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، فعالیت های موجود در کتاب درسی را در موقع مناسب مطرح نموده، پرسشهایی را طرح میکند، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شود و نکات مهم درس را مختصراً به شاگردان بیان می‌دارد.	- شاگردان درس را خاموشانه می‌خوانند. - شاگردان در گروپ ها تنظیم می‌شوند و متن درس را به صدای بلند می‌خوانند. - شاگردان دیگر به دقت گوش فرا می‌دهند. - شاگردان به سؤالات معلم صاحب وفعالیت کتاب پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** طوری که تعداد مسلمانان روز افزون بود و از جهت دیگر موضوع دعوت در مکه مکرمه انتشار یافته بود و مهمتر از همه این بود که خواست و اراده خداوند متعال بود تا دعوت حق علنی گردد و با نزول آیه (و انذر...) پیامبرﷺ از جانب خداوند متعال مأمور گردید تا دوستان و خویشاوندان خویش را دعوت نماید، رسول اللهﷺ دوستان و خویشاوندان خود را جمع نمود و آنها را به دین اسلام دعوت کرد. از جمله خویشاوندانش ابوطالب برخاست و با وجود اینکه ایمان نیاورد ولی با قاطعیت تام و موقف صارم حمایتش را از پیامبرﷺ اظهار نمود و اورا به پیشبرد دعوت ترغیب نمود. پیامبرﷺ روز دیگر بالای کوه صفا ایستاده شد، و به آواز بلند صدا کرد: ای مردم برخیزید! و از دشمن خود را نجات دهید! قریش حسب عادت خویش به گرد او جمع شدند، پیامبرﷺ نخست آنها را بر صدق و راستی خویش گواه ساختند سپس آنها را به دین حق	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.

	دعوت نمودند. ابولهب برخاست و به پیامبرﷺ گفت: **"**تباً لک الهذا جمعتنا**"** [هلاک و برباد شوی آیا برای این کار ما را جمع نموده ای؟] همان بود که سوره (مسد) نازل شد و ابولهب مستحق هلاکت و تباهی گردید.	
۱۰ دقیقی	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
کارخانه گی: معلم صاحب دربارهٔ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.		شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند

درس دوم

عنوان درس: منع زایرین مکه مکرمه از شنیدن دعوت حق

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

۱- از مشورۀ قریش با ولید بن مغیرۀ آگاهی حاصل نمایند.

۲- درمورد اتفاق قریش بر اینکه محمدﷺ را ساحر گویند، معلومات حاصل نمایند.

۳- دربارۀ عملی نمودن توطئه قریش، و اینکه خداوند متعال با آنها چه کرد بدانند.

۴- این را ذهن نشین کنند که دعوت حق با وجود دسایس منکرین آن، راه خود را می‌پیماید.

۵- درمورد فواید درس معلومات حاصل نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

ولید بن مغیره: ولید بن مغیره از قبیلۀ بنی مخزوم، پدر خالد رضی الله عنه و کاکای ابوجهل بود.

ولید می‌گفت: هرگز این چنین شده نمی تواند که من و عمرو بن عمرالثقفی موجود باشیم و وحی بالای محمدﷺ نازل گردد. او در سال اول هجرت درحالیکه مشرک بود وفات شد.

ابولهب: کاکای پیامبرﷺ و از جمله دشمنان سرسخت او بود.

روش های تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم گرامی با داخل شدن به صنف نخست سلام میدهد، احوال پرسی مینماید، صنف را منظم ساخته، نظافت را میبیند و حاضری میگیرد و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند. به منظور ایجاد انگیزه درمورد درس قبلی از یکی ازشاگردان میپرسد: پیامبرﷺ چرا بر فراز کوه صفا بالا شد؟ و نکات مهم و اساسی بیانیۀ او چه بود؟ با شنیدن پاسخ درست از شاگرد دیگرمیپرسد: عکس العمل قریش درمقّابل دعوت اسلامی چطور بود؟ باشنیدن پاسخ درست، عنوان، روز وتاریخ درس جدید را بالای تخته مینویسد و درس را به نام خداوندﷻ آغاز می کند.	ـ شاگردان جواب سلام و حاضری را می‌دهند. ـ شاگردان به پرسش های معلم پاسخ می‌دهند.
	تقدیم درس: معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش	- شاگردان در هنگام مطالعه

۲۵ دقیقه	عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، از شاگردان میخواهد تا متن درس را به آواز رسا بخوانند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند: ۱- معلم صاحب در مورد مشورهٔ قریش با ولید ابراز نظر مینماید. ۲- موضوع اتفاق قریش بر اینکه پیامبرﷺ را ساحر خطاب نمودند را تشریح می‌نماید. ۳- دربارهٔ نقشه های مطروحهٔ قریش بر ضد دعوت اسلامی سخن میگوید. ۴- شاگردان را به فواید درس متوجه میسازد. معلم صاحب شاگردان را پرگراف در پرگراف با خود داشته میباشد، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید به آنها توضیحات میدهد، فعالیت های درس را در جا های مناسب مطرح نموده و با جمع بندی نقاط و مطالب مهم درس را خلاصه مینماید.	متوجه کتاب میباشند - شاگردان به دقت تام گوش فرا می‌دهند. - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی می‌نمایند. - شاگردان به سؤالات معلم صاحب وفعالیت کتاب به دقت گوش فرا داده به شکل انفرادی به گونهٔ کتبی ویا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** مشرکین می‌خواستند تا خبر بعثت پیامبرﷺ را خاموش سازند، با رسیدن موسم زیارت بیت الله همه آنها به گرد ولید جمع شدند تا جلو انتشار این خبر را بگیرند و زایرین را از شنیدن دعوت پیامبرﷺ برحذر دارند، بناءً همه آنها به این سخن متفق شدند تا به زایرین بگویند: شما سخنان محمد را قبول نکنید زیرا او یک شخص ساحر است و مسؤولیت این کار را ابولهب به عهده گرفت.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم صاحب پاسخ میدهند.
کارخانه گی: معلم صاحب دربارهٔ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.		شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس سوم

عنوان درس: جبهه گیری مخالفان دعوت

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

۱- دربارهٔ دسایس قریش غرض جلوگیری از دعوت معلومات حاصل نمایند.

۲- درمورد پیشنهادهای فریبنده نماینده قریش - عتبه بن ربیعه - به رسول الله ﷺ آگاهی یابند.

۳- بدانند که داعی هیچگاه فرصت دعوت را از دست نمیدهد.

۴- درمورد فواید درس معلومات حاصل نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

عتبه بن ربیعه بن عبدالشمس بن عبدمناف به ابوالولید مشهور بود و از جملهٔ بزرگان قریش بود.

عتبه بن ربیعه همان شخصی بود که رسول الله ﷺ به امید اینکه او ایمان خواهد آورد از ملاقات و سخن گفتن با عبدالله بن ام مکتوم روگردان شد، سپس آیه کریمهٔ (عبس و تولی) در این مورد نازل شد، بالآخره عتبه در غزوهٔ بدر به دست حمزه رضی الله عنه کشته شد.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسی مینماید، حاضری میگیرد، از مشکلات شاگردان آگاهی حاصل مینماید، در صورت لزوم با مشورهٔ اداره مکتب به حل آن اقدام می‌ورزد و به منظور ایجاد انگیزه ازیکی ازشاگردان میپرسد: قریش به خاطر اینکه از اثر دعوت رسول الله ﷺ بکاهند تا زایرین آنرا نشنوند، چه کردند؟ با شنیدن پاسخ صحیح بار دیگر از شاگردان میپرسد: کی می‌تواند دسایس دیگر قریش را بیان دارد؟ با شنیدن پاسخ درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به معلم خود احترام کرده جواب سلام و حاضری را می‌دهند. شاگردان مشاکل خود را با معلم مطرح میکنند. ـ شاگردان به پرسش های معلم پاسخ شفاهی می‌دهند.

۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد؛ سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بالنوبه با آواز رسا بخوانند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- شاگردان را از دسایس و توطئه های گوناگون قریش به خاطر جلوگیری از نشر دعوت اسلامی آگاه میسازد. ۲- دربارۀ پیشنهاد نمایندۀ قریش عتبه بن ربیعه روشنی می‌اندازد. ۳- شاگردان را به فواید درس آگاه و ترغیب نموده و ازآنها میخواهد تا این فواید را در زنده‌گی خود عملی نمایند. شاگردان را تشویق می‌کند تا فواید دیگری را از این درس استنباط نمایند. معلم صاحب شاگردان زیرک را تمجید نموده و شاگردان کند ذهن را به درس تشویق مینماید. معلم صاحب در هنگام قرائت درس شاگردان را با خود شریک ساخته، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، و فعالیتهای درس را در موقع مناسب مطرح مینماید. سپس درس را جمع آوری نموده و به شکل فشرده به شاگردان تقدیم میدارد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درمباحثه توطۀ های قریش با معلم شرکت می‌ورزند. - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. - شاگردان دربارۀ فواید دیگردرس سعی وجستجو میکنند - شاگردان دراثناء درس معلم را همراهی مینمایند و فعالیت کتاب را به شکل انفرادی به گونۀ کتبی ویا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** معلم صاحب درس را خلاصه نموده و بگوید: رسول الله ﷺ در ایامی مامور به تبلیغ رسالت گردید که موسم زیارت بیت الله نزدیک بود، به خاطر اینکه از نشر دعوت اسلامی جلوگیری بعمل آمده باشد کفار قریش به سر کرده گی ولید بن مغیره چنین فیصله نمودند تا به سمع زایرین چنین برسانند که پیامبرﷺ ساحر است، سخنش را نپذیرید، مسؤولیت این کار را ابولهب بر عهده گرفت، ولی خداوند متعال با وجود سعی و کوشش آنها خبر بعثت حضرت محمدﷺ را در تمام جزیرۀ العرب نشر نمود.	شاگردان به خلاصۀ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم محترم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب دربارۀ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس چهارم

عنوان درس: اعزام هیأت قریش به ابوطالب

زمان تدریس: یک ساعت درسی

اهداف: شاگردان باید:

۱- درمورد اینکه چرا قریش به ابوطالب هیأت اعزام کردند معلومات حاصل نمایند.

۲- درمورد اینکه قریش به خاطر ممانعت حضرت محمدﷺ از دعوتش به ابوطالب چه پیشنهاد نمودند، بدانند.

۳- منظور از ذکر آفتاب و مهتاب را بدانند.

۴- بدانند که راه دگرگونی مثبت واصلاح بندگان دعوت است .

معلومات اضافی برای معلم:

ابوطالب بن عبدالمطلب کاکای رسول اللهﷺ بود، او رسول اللهﷺ را بسیار دوست داشت و از کودکی محمدﷺ را پرورش نمود، به خوشی آنحضرتﷺ خوش و به اندوه و غم وی غمگین می‌شد. از مسیب رحمه الله روایت است، وقتیکه ابوطالب به مرض مرگ در بستر افتاد، رسول اللهﷺ به نزدش آمد، در این زمان ابوجهل نیز در نزد ابوطالب نشسته بود، رسول اللهﷺ به کاکایش فرمود: کاکاجانم! فقط کلمه (لا إله إلا الله) را بگویید تا من برایت از خداوند(ج) بخشش طلب نمایم. ابوجهل و عبدالله بن ابی امیه برایش گفت: ای ابوطالب! در این اواخر عمرت از دین عبدالمطلب بر می‌گردی؟ همان بود که در اواخر عمرش نیز از دین عبدالمطلب برنگشت و به همین دین وفات شد. رسول اللهﷺ فرمود: تا آنکه خداوند(ج) من را منع نکند من برایش مغفرت طلب می‌نمایم، سپس آیه (۱۱۳) سوره توبه نازل گردید و رسول اللهﷺ را از طلب بخشش و مغفرت برای مشرکین منع نمود.

ابوطالب برای رسول اللهﷺ حیثیت سپر را داشت، از همین سبب آنها به نزد وی رفتند تا جلو دعوت آنحضرتﷺ را بگیرند.

ابوجهل: نام او عمروبن هشام است و در بارۀ او رسول اللهﷺ فرموده است: هر امت یک فرعون دارد و فرعون این امت ابوجهل است.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

فعالیتهای شاگردان	فعالیت های مقدماتی	زمان
ـ شاگردان قبل از معلم صاحب به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ شاگردان به سخنان معلم گوش می‌دهند.	**مقدمه** : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، شاگردان را احوال پرسی مینماید و حاضری میگیرد و به منظور ایجاد انگیزه به سلسلهٔ درس گذشته، مانند اینکه (قریش همیشه در صدد این بودند تا جلو نشر دعوت حق را بگیرند، ولی هرگاه درک نمودند که پیامبرﷺ از دعوت حق دست بر نمی دارد، مجبور شدند که به نزد کاکایش ابوطالب بروند تا بتوانند پیامبرﷺ را از دعوت حق باز دارند) هردو درس را با یکدیگر ارتباط داده عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	۵ دقیقه
- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند. - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درمباحثه اعزام هیأت قریش نزد ابوطالب، پیشنهادات قریش را که از رسول اللهﷺ داشتند ودر مقابل جواب رسول اللهﷺبه آنها و اطمینان و خاطرجمعی ابوطالب به رسول اللهﷺ با معلم شرکت می‌ورزند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند. - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. - شاگردان در اثنای درس معلم را همراهی	**تقدیم درس:** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند. معلم صاحب کوشش میکند تا مطالب آتی را به عبارات ساده و آسان به شاگردان تقدیم دارد، تا شاگردان هر سویه بتوانند از آن استفاده لازم بعمل آورند. ۱- اینکه چرا قریش نمایندهٔ خود را به نزد ابوطالب فرستادند؟ ۲- دربارهٔ ابوطالب به شاگردان معلومات میدهد. ۳- بیان وتوضیح پیشنهادات قریش که از رسول اللهﷺ داشتند. ۴- ارایهٔ معلومات راجع به جواب رسول اللهﷺ که در برابر پیشنهادات قریش اظهار نمود. ۵- ارایهٔ معلومات به شاگردان در بارهٔ اطمینان و خاطرجمعی ابوطالب به رسول اللهﷺ. ۶- واضح ساختن فواید درس برای شاگردان. ۷- معلم شاگردان را در اثنای درس با خود شریک نگه میدارد و از آنها سؤالاتی را مطرح مینماید، غلطی های آنها را درست و تصحیح مینماید، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید	۲۵ دقیقه

	توضیحات میدهد، فعالیتهای درس را در محل مناسب آن مطرح نموده، درس را جمع بندی مینماید و خلاصه آنرا به شاگردان بیان میدارد.	مینمایند وبه سؤالات معلم محترم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونۀ کتبی ویا شفاهی پاسخ میدهند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** مشرکین قریش به خاطر اینکه جلو دعوت را بگیرند به نزد ابوطالب رفتند تا اورا در این کار باخود شریک سازند و در ضمن این را نیز به او گفتند که اگر برادر زاده ات محمدﷺ هرچیز را بخواهد ما به او می‌دهیم بناء ابوطالب برادر زاده خود را طلب کرد و از پیشنهاد قریش او را باخبر نمود ند. پیامبرﷺ برایش فرمود: من از ایشان میخواهم تا یک کلمه را بخوانند که در آن صورت پادشاهی عرب ها از آن اینها و عجم تابع ایشان خواهند بود. ابوجهل گفت: بگو ای محمد کدام کلمه است که برای ما اینقدر سود و نفع میرساند؟ نبی کریمﷺ فرمودند: فقط بگوئید لا اله اله الله... ابوجهل گفت: جنگ و منازعه بین ما روی همین کلمه است زیرا که به خواندن این کلمه الوهیت خدایان ما نفی میگردد که ما هرگز به آن قائل نیستیم.	شاگردان به خلاصۀ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب دربارۀ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس پنجم

عنوان درس: هجرت به حبشه

زمان تدریس: یک ساعت درسی(۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

۱- این موضوع را بدانند که مسلمانان به اثر تعذیب قریش به حبشه مهاجر شدند.

۲- از هجرت اولین گروهی از مسلمانان به سوی حبشه باخبر شوند.

۳- دربارهٔ رسیدن خبرکاذب مسلمان شدن سرداران قریش به مهاجرین حبشه، معلومات حاصل نمایند.

۴- دربارهٔ هجرت گروه دوم از مسلمانان به حبشه آگاهی حاصل نمایند.

۵- بدانند زمانی که مسلمانان به سبب ظلم، نتوانند احکام دین را برپا نمایند مهاجرمی‌شوند تا مکلفیت خود را در فضای امن ادا نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

حبشه: در آن زمان یک کشور بزرگ بود که در شمال آن خلیج بربری، در جنوب آن البر، در شرق آن الزنج و در غرب آن البجه موقعیت داشت.

نجاشی که نامش اصحمه است در زمان پیامبرﷺ پادشاه حبشه بود، که بالآخره ایمان آورد و به پیامبرﷺ تحفه ها و هدیه ها ارسال می‌نمود، پیامبرﷺ آن هدیه ها را قبول می‌کرد، وقتیکه نجاشی وفات شد پیامبرﷺ به واسطهٔ جبرئیل علیه اسلام از مرگش خبر شد بناء آنحضرتﷺ و اصحابش بالای نجاشی نماز جنازه غایبانه ادا نمودند.

حبشه در حال حاضر: در حال حاضر حبشه به نام ایتیوپیا یاد می‌شود که در قارهٔ افریقا موقعیت دارد. در شمال و غرب آن دولت سودان، در شمال شرق آن دولت اریتیریا، در جنوب آن کینیا، و در شرق آن صومالیا و جیبوتی واقع اند.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسی مینماید، نظافت را دیده و حاضری میگیرد، از مشاکل شاگردان آگاهی حاصل مینماید، در صورت ضرورت با مشوره اداره مکتب به حل آن اقدام می‌ورزد و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند و به منظور ایجاد انگیزه پرسش مطرح مینماید که کی میتواند درس دیروز را در نکات مختصر بیان دارد؟ و فواید آن را ذکر نماید. با شنیدن پاسخ درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.

۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس متن درس را بالای شاگردان میخواند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- قصه هجرت مسلمانان به حبشه. ۲- رسیدن خبرکاذب مسلمان شدن سران قریش به مهاجرین در حبشه. ۳- هجرت دوهم مسلمانان به حبشه. ۴- توضیح فواید درس. معلم صاحب کوشش میکند تا مطالب فوق را به شاگردان طوری بفهماند تا قناعت آنها حاصل گردد، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد. معلم به پرسش های شاگردان گوش داده و به آنها پاسخ درست میدهد. درس خود را با طرح پرسشها ارزیابی نموده و فعالیتهای درس را در مواقع مناسب مطرح مینماید، درس را به طور فشرده و خلاصه به شاگردان بیان میدارد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درمباحثه اسباب هردوهجرت مسلمانان به حبشه وفواید مطلوب از درس با معلم شرکت می‌ورزند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونۀ کتبی ویا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصه درس:** وقتیکه ظلم و ستم مشرکین قریش بر مسلمانان از حد گذشت پیامبرﷺ به اصحابش امر فرمود تا به حبشه هجرت نمایند، در سال پنجم بعثت گروه اول از صحابۀ کرام که تعداد آنها ۱۶ نفر بود به سوی حبشه مهاجر شدند، ولی هنگامیکه خبر مسلمان شدن سران قریش به آنها رسید همه آنها به سوی مکه مکرمه روان شدند، با رسیدن آنها به نزدیکی مکه مکرمه درک نمودند که این خبر عاری از حقیقت است، بناء بعضی از آنها دوباره به حبشه برگشتند و چند تن محدود آنها به پنهانی وارد مکه شدند و هنگامیکه ظلم و ستم مشرکان بالای مسلمانان زیاد شد گروه دیگری از مسلمانان نیز به حبشه هجرت نمودند که تعداد آنها در این مرتبه ۱۰۲ نفر بود.	شاگردان به خلاصۀ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس ششم

عنوان درس: دسیسۀ قریش بر ضد مهاجرین در حبشه

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

۱- در مورد ارسال نماینده گان قریش به حبشه آگاهی یابند.

۲- درمورد سفارش نماینده گان قریش به درباریان نجاشی بدانند.

۳- دربارۀ محاوله (تلاش) نماینده گان قریش تا نظر نجاشی را از مهاجرین برگرداند معلومات حاصل نمایند.

۴- در مورد اظهار نظر سخنگوی مسلمانان بدانند.

۵- اهمییت دین وعقیدۀ خویش را بدانند تا دربرابر امتیازات مادی آنرا از دست ندهند.

۶- از عکس العمل نجاشی با خبر شوند.

معلومات اضافی برای معلم

عمروبن العاص بن وائل القریشی السهمی در سال هشتم هجری چند ماه قبل از فتح مکه مکرمه ایمان آورد. پیامبرﷺ اورا در جیش السلاسل امیر تعیین کرد.

رئیس مهاجرین حبشه حضرت جعفربن ابی طالب بود که به شیخ المهاجرین مشهور بود.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف اولتر از همه سلام میدهد، شاگردان را احوال پرسی نموده، صنف را منظم میکند، حاضری اخذ مینماید و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند، به منظور ایجاد انگیزه از یکی ازشاگردان میپرسد: به اثر ظلم و ستم قریش مسلمانان چند مرتبه به حبشه مهاجر شدند و تعداد مسلمانان در هر مرتبه به چند نفر می‌رسید؟ با شنیدن جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته مینویسد و درس را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
	تقدیم درس: معلم صاحب از چند تن شاگردان میخواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند، خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس متن درس را بالای شاگردان میخواند وکوشش مینماید تا در فضای	- شاگردان به کتاب متوجه میباشند و به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درموضوع ارسال نماینده گان، تقدیم

۲۵ دقیقه	صمیمیت مطالب ذیل را به الفاظ ساده به شاگردان تقدیم دارد تا شاگردان از آن بهره مند شوند: ۱- درباره سفارش نماینده گان قریش به درباریان نجاشی شاگردان را فهماندن. ۲- بیان نمودن اندازه و مقدار کینه ای قریش با مسلمانان که آنها نمی خواستند تا مسلمانان در حبشه زنده‌گی آرام و مرفه داشته باشند. ۳- شاگردان را از سخنان سخنگوی مسلمانان آگاه نمودن. ۴- موقف نجاشی را به شاگردان بیان کردن. ۵- ناکام شدن دسیسهٔ نماینده گان قریش در اخراج مهاجرین را به شاگردان واضح نمودن. ۶- دربارهٔ موقف نجاشی با نماینده گان قریش با شاگردان مباحثه نمودن. ۷- شاگردان را به فواید درس متوجه ساختن تا آنها این فواید را در زنده‌گی خویش عملی نمایند. ۸- دربارهٔ فواید دیگری از این درس با شاگردان گفتگو کردن. ۹- در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات دادن و فعالیتهای درس را در مواقع مناسب آن مطرح کردن. معلم صاحب به سؤالات شاگردان گوش میدهد، پاسخهای درست را به آنها ارایه میدارد و به همراه آنها با مهربانی سخن میگوید.	تحایف به نجاشی، موقف نجاشی دربرابرمهاجرین وفواید مطلوب از درس با معلم مباحثه وگفتگو می کنند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم محترم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونهٔ کتبی ویا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** مشرکین مکه بخاطر اینکه مسلمانان در حبشه زنده‌گی آرام و مرفه نداشته باشند نماینده گان خود را نزد نجاشی فرستادند تا از او بخواهند که مهاجرین را به مکه برگرداند، ولی (اصحمه) پادشاه حبشه بعد از شنیدن سخنان صادقانه سخنگوی مسلمانان این را درک نمود که قریش می‌خواهند مقصد شوم خویش را بالای مسلمانان عملی نمایند، بناء نجاشی دسیسه آنها را ناکام ساخت و نماینده گان آنان را از حبشه بیرون کرد و به مسلمانان اطمینان داد تا در سرزمینش به آرامی زنده‌گی به سر برند.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
کارخانه گی: معلم صاحب دربارهٔ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.		شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس هفتم

عنوان درس: مشرف شدن حمزه﵁ به دین اسلام

زمان تدریس: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- درباره حکایت کنیز به حمزه ﵁ معلومات حاصل نمایند.

۲- درباره انتقام حمزه﵁ از ابوجهل معلومات حاصل نمایند.

۳- درمورد کیفیت عکس العمل ابوجهل در مقابل حمزه﵁ آگاه شوند .

۴- از صبر پیامبر صلی الله علیه وسلم مطلع شوند و از وی پیروی کنند.

۵- ازفواید درس مستفید شوند.

معلومات اضافی برای معلم

کاکاهای رسول الله صلی الله علیه وسلم

پیامبرﷺ (۱۰) کاکا داشتند که عبارت بودند از: زبیر، ابوطالب، حمزه﵁ مقدم، عباس﵁، ضراره، حارث، قثم، ابولهب و غیداق که از جمله این همه فقط دو نفر آنها اسلام آوردند و آن دو عبارتند از (حمزه و عباس) رضی الله عنهما.

از جمله کاکاهای پیامبرﷺ یکی هم حضرت حمزه﵁ بود که برادر رضاعی آنحضرتﷺ نیز بود و در غزوهٔ احد شهید شد، هند خانم ابوسفیان جگرش را کشید و آنرا جوید.

عمه های رسول اللهﷺ

رسول الله ﷺ شش (۶) عمه داشتند که عبارت بودند از: ام حکیم، عاتکه، بره، امیمه، اروی و صفیه رضی الله عنها که از جمله عمه هایش علماء در باره اسلام آوردن صفیه رضی الله عنها متفق اند با وجود اینکه اسعد و ابن قیم از ایمان آوردن اروی خبر داده است.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، شاگردان را احوال پرسی نموده، حاضری میگیرد و شاگردان را منظم مینماید، نظافت را دیده و به منظور ایجاد انگیزه از شاگردان میپرسد: کی می‌تواند دربارهٔ حضرت حمزه﵁ معلومات دهد؟ با شنیدن پاسخ صحیح عنوان درس جدید را بالای تخته مینویسد و درس جدید را آغاز میکند.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- مظالم ابوجهل بالای رسول الله ﷺ و حکایت کنیز به حمزه﵁. ۲- انتقام حضرت حمزه﵁ از ابوجهل. ۳- عکس العمل ابوجهل. ۴- شاگردان را به فواید درس متوجه ساختن. معلم صاحب عبارت درس را بالای یکی از شاگردان میخواند و در این مورد با شاگردان دیگر مباحثه مینماید و دربارهٔ فواید دیگر درس از شاگردان میپرسد. شاگردان لایق و ذکی را تمجید نموده و دیگران را تشویق میکند تا کوشش نمایند، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، فعالیتهای درس را در مواقع مناسب آن مطرح و درس را خلاصه مینماید.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درموضوع فواید مطلوب از درس با معلم مباحثه و گفتگو می کنند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم محترم و فعالیت کتاب پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** در سال ششم بعثت در یکی از روزها پیامبر ﷺ در نزدیک تپهٔ صفا تشریف داشت، ناگهان ابوجهل به نزد او آمد و اورا مورد سخنان زشت و ضربه سنگ قرار	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.

	داد، سر مبارکش را زخمی کرد. کنیز عبدالله بن جدعان که این حادثه را بچشم خود دیده بود به حضرت حمزه﵁ که تازه از شکار برگشته بود حکایت نمود، حمزه﵁ که جوان قوی و نیرومند قریش بود به نزد ابوجهل رفت و به خاطر انتقام از او نور اسلام به دلش راه یافت و مسلمان شد.	
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب دربارۀ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس هشتم

عنوان درس: اسلام آوردن حضرت عمرﷺ

زمان تدریس: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- دربارۀ گفتگوی حضرت عمر با نعیم رضی الله عنهما معلومات حاصل نمایند.

۲- از جای گرفتن اسلام در قلب حضرت عمرﷺ باخبرشوند.

۳- این موضوع را بدانند که حضرت عمرﷺ را کی به فاروق ملقب نمود؟

۴- اخلاص، فداکاری و ایمان قوی صحابه را ذهن نشین نموده از آن پیروی کنند.

۵- فواید درس را بدانند وآنرا در زنده‌گی عملی نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

سلسلۀ نسب حضرت عمرﷺ: عمر بن خطاب بن نفیل بن عبدالعزی بن رباع بن فرط بن رزاح بن عدی بن کعب بن لؤی – امیر المؤمنین ابوحفص القریشی العدوی.

مادرش حنتمه بنت هشام المخزومی خواهر ابوجهل بود.

حضرت عمرﷺ سیزده سال از پیامبرﷺ کوچک و از جملۀ اشراف قریش شمرده می‌شد، عهده سفیر قریش و میانجی آنها را به دوش داشت، هنگامیکه میان قریش و یا قبایل دیگر نزاع واقع می‌شد قریش حضرت عمرﷺ را به گونۀ سفیر خود به آنها می‌فرستاد.

پیامبرﷺ دربارۀ ابوبکر و عمرﷺ فرمودند: اگر شما دو نفر در مورد کدام مشوره متفق شدید من با شما مخالفت نمی کنم.

و نیز دربارۀ آنها می‌گفتند: این دو به مثابۀ چشم و گوش اند.

و نیز می‌گفتند: اگر بعد از من نبی می‌آمد، ضرور عمرﷺ می‌بود.

و نیز می‌گفتند: ای عمر! سوگند به خداوندﷻ که شیطان با تو روبرو شده نمی تواند و شیطان حتماً راه خود را تغییر می‌دهد.

در روز وفات ابوبکر صدیقﷺ مسلمانان با او بیعت نمودند و او خلیفۀ مسلمانان تعیین گردید.

نعیمﷺ: به قول امام بخاری رحمه الله نام پدر نعیم النحام است و نحام پسر عبدالله القریشی العدوی است. در یکی ازا قوال او در معرکه اجنادین شهید شده است و به قول دیگر او درغزوه موته شهید شده است.

خباب بن الارتﷺ: از جمله مسلمانان (السابقون الأولون) به شمار می‌رود و همه تکالیف و مشاکل آن زمان را متحمل شده است.

سعید بن زید: از جملۀ عشره مبشره است و در معرکه یرموک که با رومیان بود به شهادت رسید.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیتهای مقدماتی	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب در هنگام ورود به صنف نخست سلام میدهد، احوال پرسی مینماید و حاضری شاگردان را میگیرد سبب غیاب غیر حاضران را جویا میشود و در طرق ازالۀ آن با اداره مشوره مینماید و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند، به منظور ایجاد انگیزه دربارۀ شخصیت حضرت عمر رضی الله عنه که از مشهور ترین و نامور ترین شخصیتهای اسلام به شمار می‌رود از شاگردان میپرسد، بعد از ابراز نظر آنها عنوان درس را بالای تخته مینویسد و درس جدید را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده ومنظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ، درباره تغییراتیکه بعد از قبول اسلام در حضرت عمر رضی الله عنه رخ داد با شاگردان مباحثه میکند آراء و نظریات آنها را میشنود، به پرسشهای آنها گوش میدهد و به لطف و شفقت به آنها جواب میدهد، فعالیتهای درس را در اماکن مناسب مطرح مینماید و در آخیر درس را خلاصه نموده به شاگردان تقدیم میدارد.	– شاگردان به کتاب متوجه میباشند و گوش می‌دهند و درمورد قصۀ اسلام حضرت عمر رضی الله عنه وفواید مطلوب از درس با معلم مباحثه وگفتگو می کنند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند – شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. – شاگردان به سؤالات معلم محترم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونۀ کتبی ویا شفاهی پاسخ میدهند. – شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.

۵ دقیقه	**خلاصه درس:** حضرت عمرﷺ که از نامدار ترین شخصیتهای قریش بود قبل از قبول نمودن اسلام با رسول اللهﷺ دشمنی زیادی داشت که این دشمنی اورا مجبور نمود تا به نیت قتل رسول اللهﷺ از خانه بر آید، در مسیر راه با نعیم ملاقات نمود که به سبب آن از خشم و کینهٔ او کاسته شد، هنگامیکه با خواهر و شوهر خواهرش ملاقات نمود و بالآخره با تلاوت آیات از سوره (طه) قرآن کریم عزمش را بدل نمود و به عوض قتل آنحضرتﷺ بر او ایمان آورد و مورد قبول دعای آنحضرتﷺ گردید که او می‌گفت: ای الله! اسلام را با یکی از دو عمر (عمربن خطاب وعمروبن هشام) قوی و نیرومند گردان و برای همیش لقب فاروق را کسب نمود.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به گونه شفاهی و یا کتبی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس مطمئن گردد.	شاگردان به پرسشهای معلم محترم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب دربارهٔ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس نهم

عنوان درس: مقاطعهٔ همه جانبه

زمان تدریس: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- احداثی را بدانند که مشرکین را متحیر ساخته بود.

۲- دربارهٔ پیمان ظلم، اراء و نظریات بعض از مشرکین قریش بدانند.

۳- دشمن سرسخت مسلمانان را بشناسند.

۴- دربارهٔ پایان مقاطعه و پیشنهاد ابوطالب با خبر شوند.

۵- صبر و استقامت رسول الله صلی الله علیه وسلم را بدانند و حقانیت دعوت محمد صلی الله علیه وسلم را ذهن نشین کنند.

معلومات اضافی برای معلم

ابن قیم می‌فرماید: این پیمان را منصور بن عکرمه نوشت و بعضی از مؤرخین می‌گویند: نویسندهٔ این پیمان نضربن حارث بود، ولی قول راجح این است که نویسنده این پیمان بغیض بن عامر بن هاشم بود که در نتیجه دعای رسول الله ﷺ دستش فلج گردید.

ابوطالب در هنگام محاصره نیز در فکر نگهداری و حفاظت رسول الله ﷺ بود بناءً شب هنگام موضع خواب رسول الله ﷺ را تبدیل می‌کرد و به عوضش در بستر او پسر و یا برادر زاده اش را می‌خوابانید تا پیامبر ﷺ از گزند مشرکین در امان باشد. جبرئیل علیه السلام به رسول الله ﷺ خبر داد که سند مقاطعه را موریانه از بین برده و تنها اسم الله در آن سند سالم باقی مانده است. ابوطالب این سخن را به مردم گفت، هرگاه مردم آن سند را دیدند دریافتند که سخنان پیامبر ﷺ حقیقت دارد بناءً آنها سند را پاره کردند و مقاطعه پایان یافت، از بین رفتن سند مقاطعه دلیلی بزرگی بر حقانیت رسالت آنحضرت ﷺ پنداشته می‌شود؛ ولی مشرکین بعد از این واقعه بیشتر به مقابله حق برخاستند.

روشهای تدریس: انفرادی، مباحثوی، توضیحی، پرسش و پاسخ

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب با داخل شدن در صنف نخست سلام میدهد، شاگردان را احوال پرسی مینماید، صنف را منظم ساخته، حاضری شاگردان را اخذ مینماید، درصورت امکان کارخانه گی ونظافت را میبیند و ماحول درسی را در صنف ایجاد مینماید و در طی یک پرسش کوتاه؛ مانند: (حضرت عمرﷺ را کی به فاروق ملقب نمود؟) و شنیدن جواب صحیح عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده ومنظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ۱- چرا این پیمان به نام مقاطعه همه جانبه مسمی گردید؟ ۲- توضیح اسباب و عللیکه مشرکین را پریشان و مضطرب ساخته بود. ۳- ارایه معلومات به شاگردان دربارۀ نویسندۀ پیمان. ۴- واضح ساختن مدت محاصره. ۵- توضیحات دربارۀ مخالفین پیمان مقاطعه. ۶- معرفی دشمن سرسخت مسلمانان به شاگردان. ۷- معلومات دربارۀ پیشنهاد ابوطالب. ۸- فواید درس را واضح ساختن. معلم صاحب در خلال درس شاگردان را با خود شریک نگهمیدارد در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات	- شاگردان به کتاب متوجه میباشند و گوش می‌دهند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درموضوع مظالم این پیمان وفواید مطلوب از درس با معلم مباحثه وگفتگو می کنند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت

	میدهد، با طرح بعضی پرسشها ازشاگردان به پاسخهای آنان گوش میدهد و اگر پاسخ آنها به اصلاح ضرورت داشت آنرا اصلاح مینماید. فعالیتهای درس را در مواقع آن مطرح مینماید، درس را جمع بندی نموده و خلاصه آنرا به شاگردان ارایه میدارد.	کتاب به شکل انفرادی به گونهٔ کتبی ویا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصه درس:** با رخ دادن چهار وقایع مسلسل مشرکین متحیر شدند و اراده قتل رسول الله ﷺ را نمودند ولی بخاطر ترس و بیم آنها از نابودی، تصمیم خود را عملی نکردند و در پی عملی کردن نقشهٔ دیگری شدند تا انبار مصایب و مشکلات را بالای مسلمانان بیفزایند همان بود که مسلمانان را در شعب ابی طالب برای مدت سه سال محاصره نمودند که بالآخره به اثر مخالفت بعضی از مشرکین و معجزهٔ پیامبرﷺ آن پیمان نقض گردید.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس دهم

عنوان درس: سال غم و اندوه (عام الحزن)

زمان تدریس: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- دربارهٔ سال غم و اندوه معلومات بدست آرند.

۲- دربارهٔ وفات خدیجه رضی الله عنها و ابوطالب بدانند.

۳- بدانند که بعد از وفات ابوطالب به رسول الله ﷺ چه رخ داد.

۴- دربارهٔ سفر رسول الله ﷺ به سوی طایف معلومات حاصل نمایند.

۵- بدانند که دعوت رسول الله صلی الله علیه وسلم به شکل طبیعی از مراحل مختلف گذشته، مشقتها واندوهها را پیموده و درنتیجه استقامت و پایمردی کامیاب شد، که این روش و سنت تا قیامت دوام دارد، هیچ داعی نباید از کارناچیز توقع نتایج خارق العاده را داشته باشد.

معلومات اضافی برای معلم:

سال دهم بعثت بنام سال غم و اندوه مسمی گردید زیرا در این سال نخست کاکای رسول الله ﷺ که حیثیت سپر را برای رسول الله ﷺ و مسلمانان داشت و سپس شریک حیاتش خدیجه رضی الله عنها که با مشوره های نیک خویش رسول الله ﷺ را یاری می‌کرد از این دنیای فانی رحلت نمودند.

با وفات شدن چنین شخصیاتیکه رسول الله ﷺ را حمایت می‌کردند همهٔ مسلمانان غمگین بودند و در همین سال بعد از این دو واقعه دلخراش رسول الله ﷺ به طرف طایف سفر نمود تا حمایت آنها را در راه دعوت حق حاصل نماید، مگر آنها از حمایت رسول الله ﷺ انکار کرده و رسول الله ﷺ را اذیت نمودند از این سبب این سال به نام سال غم و اندوه (عام الحزن) مسمی گردید.

روشهای تدریس: انفرادی، توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب با داخل شدن به صنف شاگردان را سلام میدهد، احوال آنها را جویا میشود، صنف آنها را منظم میسازد، حاضری اخذ مینماید درصورت امکان کارخانه گی ونظافت را میبیند و ماحول درسی را در صنف ایجاد مینماید وطی یک مقدمه کوتاه مانند: (مشرکین قریش	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند.

	مظالم گوناگون را بر مسلمانان انجام دادند، که یکی از این مظالم محاصره مسلمانان در شعب ابی طالب بود که با حقانیت پیامبرﷺ به پایان رسید، در مقابل این همه مظالم مسمانان یک سپر داشتند که آن سپر عبارت از ابوطالب بود زیرا او همیشه از مسلمانان دفاع می‌کرد، ولی هنگامیکه وفات شد تعدی و تجاوز مشرکین بر مسلمانان افزوده شد) درس گذشته را با درس جدید ارتباط داده عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به معلم گوش میدهد.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده ومنظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ۱- چرا سال غم و اندوه به این نام مسمی گردید؟ ۲- بزرگترین غمی که رسول اللهﷺ را غمگین کرد غم وفات خدیجه رضی الله عنها بود، در این باره ارایه معلومات به شاگردان. ۳- اینکه ابوطالب برای رسول اللهﷺ بمثابه دیوار متین بود که اورا از مصایب و مشکلات نگه می‌داشت. ۴- هنگامیکه رسول اللهﷺ بسیار غمگین شد به سوی طایف سفر نمود. ۵- بیان فواید درس برای شاگردان و متوجه ساختن آنها برای استنباط و استخراج فواید دیگر. ۶- در خلال درس شاگردان را با خود در درس شریک نموده، توضیحات در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید را میدهد، به پرسش های شاگردان به واسطهٔ آنهاجواب داده و فعالیتهای درس را در مواقع آنها مطرح و درس را خلاصه مینماید.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
	خلاصهٔ درس: سال دهم بعثت به نام سال غم و اندوه مسمی گردید زیرا هنگامیکه محاصره مسلمانان در شعب ابی طالب به پایان رسید، چند روزی	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.

۵ دقیقه	سپری نشده بود که کاکای پیامبرﷺ (با وجود اینکه به دین ابا و اجداد خود بود) وفات شد، و بعد از مدت بسیار کم خدیجه رضی الله عنها که محسن، غمخوار و همسر پیامبرﷺ بود وفات شد، و نیز پیامبرﷺ به خاطر اینکه در خارج از مکه مکرمه حامیانی داشته باشد به سوی طایف سفر نمود ولی با وجود اینکه آنها دعوت پیامبرﷺ را نپذیرفتند بلکه اورا اذیت نمودند و از طایف خارج کردند.	
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب دربارۀ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس یازدهم

عنوان: تفصیل سفر رسول اللهﷺ به طایف

زمان تدریس: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- دربارۀ سفرر سول اکرمﷺ به طایف معلومات حاصل نمایند.

۲- دربارۀ اخراج رسول اللهﷺ از طایف معلومات حاصل نمایند.

۳- دربارۀ معرفت رسول اللهﷺ با عداس باخبرشوند.

۴- دربارۀ دعاییکه رسول اللهﷺ در هنگام خروج از طایف در حالت حزن و غمگینی کرد بدانند.

۵- این را بدانند که پیامبرﷺ رحمت للعالمین است.

۶- حقانیت پیامبر صلی الله علیه وسلم را ذهن نشین کنند.

۷- از واقعۀ اسراء و معراج با خبرشوند.

معلومات اضافی برای معلم

اسراء و معراج: اسراء و معراج یکی از نشانه ها و علایم امتیازی است که خداوندﷻ پیامبر اکرم ﷺ را بر آن از دیگر پیامبران برگزیده است.

اسراء به معنی رفتن در شب است و معراج اسم آله ای است که به واسطۀ آن بالا رفتن و عروج صورت می‌گیرد، پس اسراء مصدر است و معراج اسم آله است که پیامبرﷺ به واسطه آن عروج نموده است.

حکم ایمان به آن: ایمان داشتن بالای آن به اجمالی که قرآن ذکر شده فرض است و آگاهی از جزییات این واقعه به شکلیکه در احادیث آمده است بهتر است.

مسجد اقصی و یا بیت المقدس: دومین مسجدی است که ملایکه چهل سال بعد از مسجد الحرام تهداب آنرا گذاشتند و آباد نمودند، مسجد ا قصی در قدس واقع است، قبلۀ اول مسلمانان و ثالث الحرمین است.

در حدیث ترمذی آمده است: وقتیکه ابراهیم علیه السلام بنیاد کعبه را بلند کرد بعد از چهل سال یعقوب علیه السلام بنیاد های بیت المقدس را بنا کرد.

تجلیل از این شب و برگزاری محافل، مجالس و پروگرامها در این شب بدعت است، زیرا سلف صالح این کار را انجام نداده اند.

روشهای تدریس: انفرادی، توضیحی، مباحثوی و پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب با داخل شدن به صنف شاگردان را سلام میدهد، احوال آنها را جویا میشود، صنف آنها را منظم میسازد، حاضری اخذ مینماید سبب غیاب غیر حاضران را جویا میشود و در طرق ازالۀ آن با اداره مشوره مینماید درصورت امکان کارخانه گی ونظافت را میبیند و از یکی از شاگردان میپرسد: پیامبرﷺ برای چه و در کدام سال به طایف سفر نمود؟ با شنیدن جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و آغاز مینماید.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده ومنظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ۱- اخراج نبیﷺ از طایف را به شاگردان واضح میسازد. ۲- عرض و نیاز پیامبرﷺ با خداوندﷻ در جای بنام قرن المنازل. ۳- معرفت پیامبرﷺ با عداس در باغ عتبه و شیبه. ۴- اینکه پیامبرﷺ خیرخواه دشمنان خود نیز بود. ۵- شاگردان را به فواید درس متوجه ساختن. در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید در اثنای قرائت توضیحات میدهد، فعالیتهای درس را در جاهای مناسب آن مطرح مینماید. حرکات و اشارات معلم برای متوجه کردن و فهمانیدن شاگردان مؤثر می‌باشد، معلم به شاگردان جرأت سؤال کردن را میدهد و در آخر درس را جمع بندی نموده و خلاصه آنرا به شاگردان بیان میدارد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به شرح درس معلم گوش می‌دهند ودر موضوع درس با معلم مباحثه وگفتگو می کنند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونۀ کتبی ویا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.

۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** هرگاه پیامبرﷺ بعد از پیاده طی نمودن فاصلهٔ ۷۰ میل به طایف رسید بزرگان و سران آنجا راجمع نموده و آنها را به اسلام دعوت نمود ولی با وجود اینکه رسول اللهﷺ برای مدت ۱۰ روز در طایف آنها را به اسلام دعوت نمود آنها دعوتش را نپذیرفتند بلکه اطفال و بیخردان را تحریک کردند تا ایشان را ناسزا گویند، به سنگ بزنند و از طایف اخراج نمایند، همین بود که پیامبرﷺ به باغ عتبه و شیبه داخل شد و با دل شکسته و پر از اندوه و غم دعا کرد، در همین باغ با عداس معرفت حاصل نمود، و در مسیر بازگشت به مکه در قرن المنازل ملک موظف بر کوهها برایش گفت: اگر می‌خواهی این دو کوه (کوه ابوقبیس و کوه مقابل آن) را بالای اهل مکه چپه نموده تا اینها را هلاک سازم. ولی رسول اللهﷺ که رحمت للعالمین است فرشته را نگذاشت تا آنها را هلاک سازد و برای هدایت آنها دعا فرمود.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب دربارهٔ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس دوازدهم

عنوان: بیعت عقبه اولی

زمان تدریس: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- از بیعت عقبه اولی با خبر شوند.

۲- سال بیعت، مکان بیعت و نقاط بیعت را بشناسند.

۳- دربارهٔ معلم قرآن کریم و تربیهٔ اسلامی در مدینهٔ منوره معلومات داشته باشند.

۴- درمورد تأثیر اخلاص در دعوت بدانند.

۵- بدانند که جوانان تا چه اندازه در نشر اسلام مؤثر بودند.

۶- در مورد قصهٔ اسلام سعد بن معاذ و قومش معلومات حاصل نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

شش نفر از بزرگان مدینهٔ منوره که در سال ۱۱ بعثت ایمان آورده بودند عبارتند از: سعد بن زراره، عوف بن الحارث بن رفاعه، رافع بن مالک بن عجلان، قطبه بن عامر بن حدیده، عقبه بن عامربن نابی و جابر بن عبدالله بن رئاب.

دوازده نفریکه در عقبه اولی در سال ۱۲ بعثت شرکت داشتند عبارت اند از:

از بنی نجار: أسعد، عوف و معوذ پسران عفراء.

از بنی زریق: ذکوان بن عبد قیس و رافع بن مالک.

از قوافل: عباده بن صامت و حلیف آنها ابو عبدالرحمن یزید بن ثعلبه.

از بنی عمروبن عوف: عباس بن عباده بن نضله.

از بنی سلمه: عقبه بن عامر بن نابی.

از بنی سواد: قطبه بن عامر.

از قبیلهٔ اوس دو نفر بودند: ابوالهیثم بن التهیان الاشهلی و عویم بن ساعده.

این بیعت مانند بیعت بود که رسول الله ﷺ در روز فتح مکه از زنان قریش گرفته بود و در سوره الممتحنه ذکر شده است.

مصعب بن عمیر رضی الله عنه نخستین مسلمانی بود که بعد ازحبشه به مدینهٔ منوره هجرت کرد که در مدینهٔ منوره به نام معلم القرآن شهرت یافت، پیامبر ﷺ او را در عقدالمواخاه با ابو ایوب انصاری برادر و دوست گردانید، او در روز غزوهٔ احد در حالت دفاع از رسول الله ﷺ در حالیکه بیرق اسلام را در دست بر افراشته بود شهید شد و در یک چادر دفن گردید.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب با داخل شدن به صنف شاگردان را سلام میدهد، احوال آنها را جویا میشود، صنف آنها را منظم میسازد، حاضری اخذ مینماید درصورت امکان کارخانه گی ونظافت را میبیند، بخاطرایجاد انگیزۀ درس جدید و ارزیابی درس گذشته ازشاگردان میپرسد: کی میتواند مطالب مهم درس گذشته را بیان دارد؟ بعد از جواب صحیح ومختصری که شاگرد ارائه میدارد عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده ومنظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ۱– دربارۀ بیعت عقبۀ اولی به شاگردان معلومات ارائه میدارد. ۲– فعالیتهای معلم قرآن و تربیۀ اسلامی در مدینه منوره را به شاگردان بیان میدارد. ۳– قصۀ اسلام سعد بن معاذ و قومش را به شاگردان واضح میسازد. معلم صاحب شاگردان را به گروپها تقسیم میکند یکی از شاگردان به نمایندگی از گروپ خود یک مطلب از مطالب درس را بیان میدارد ودر بارۀ آن با یکدیگرمباحثه میکنند شاگردان را به فواید درس متوجه میساز معلم شاگردان را مراقبت مینماید و به بسیار شفقت و مهربانی آنان را به خطاهای ایشان متوجه میسازد و به آنان جرأت پرسان نمودن را میدهد، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، فعالیتهای درس را در مواضع آن مطرح ساخته و درس را جمع بندی نموده و خلاصه آنرا به شاگردان تقدیم میدارد.	– شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند – شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درموضوع بیعت عقبۀ اولی با معلم مباحثه وگفتگو می کنند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند – شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. – شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب پاسخ میدهند. – شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.

۵ دقیقه	**خلاصه درس:** در موسم حج سال دوازدهم بعثت دوازده نفر از مردم مدینهٔ منوره در منطقه عقبه با رسول الله ﷺ به نقاط مشخص بیعت نمودند. بعد از آنکه بیعت انجام یافت و موسم حج به پایان رسید پیامبر ﷺ مصعب بن عمیر را با بیعت کننده گان به مدینهٔ منوره فرستاد تا مردم را دعوت نماید و آنان را در امور دین تعلیم دهد. مصعب بن عمیر رضی الله عنه در خانه اسعد بن زراره سکونت می کرد و به شمول اسید بن حضیر و سعد بن معاذ رضی الله عنهما که بزرگان قبیلهٔ بنی اشهل بودند تعداد زیادی از ساکنان مدینهٔ منوره ایمان آوردند.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب دربارهٔ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند

درس سیزدهم

عنوان: بیعت عقبه دوم

زمان تدریس: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- درباره بیعت عقبه دوم آگاهی حاصل نمایند.

۲- دربارۀ اظهارات کعب بن مالکﷺ معلومات حاصل نمایند.

۳- دربارۀ سخنان عباسﷺ در عقبه مبنی بر حمایت از نبیﷺ معلومات حاصل نمایند.

۴- دربارۀ سخنان و موقف بیعت کننده گان باخبرشوند.

۵- فقره های بیعت را بشناسند.

۶- بدانند که مسلمانان پابند عهود و مواثیق خویش میباشند.

۷- فواید درس را بشناسند و در زنده‌گی از آن استفاده نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

نقبای که در بیعت عقبه دوم تعیین گردیده بودند عبارتند از:

۱- اسعد بن زراره نقیب بنی نجار و از قبیلۀخزرج بود.

۲- سعد بن عباده از خزرج.

۳- سعد بن ربیع از خزرج.

۴- عبدالله بن رواحه بن ثعلبه از خزرج.

۵- رابع بن مالک بن عجلان از خزرج.

۶- براء بن معرور بن صخر از خزرج.

۷- عباده ابن صامت بن قیس از خزرج.

۸- منذر بن عمروبن خنیس از خزرج.

۹- عبدالله بن عمروبن حزام از خزرج.

۱۰- سید بن حضیر از قبیلۀ اوس.

۱۱- سعد بن خیثمه از قبیلۀ اوس.

۱۲ - رفاعه بن عبد المنذر بن زبیر از قبیلۀ اوس.

روشهای تدریس: انفرادی، مباحثوی، توضیحی، پرسش وپاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	**مقدمه** : معلم صاحب با داخل شدن به صنف شاگردان را سلام میدهد، احوال آنها را جویا میشود، صنف آنها را منظم میسازد، حاضری اخذ مینماید درصورت امکان کارخانه گی ونظافت را میبیند، سپس از یکی از شاگردان میپرسد تا نقاط اساسی بیعت عبقه اولی را بیان دارد، با شنیدن جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند: ۱- معلومات دربارۀاظهارات کعب بن مالك رضي الله عنه در عقبه دوم. ۲- توضیحات دربارۀ کیفیت آمدن و حضور رسول الله ﷺ به عقبۀ دوم. ۳- معلومات درباره اظهارات حضرت عباس رضي الله عنه. ۴- اظهارات بیعت کننده گان. ۵- بحث درمورد نقاط بیعت. ۶- واضح نمودن موقف بیعت کننده گان. ۷- متوجه ساختن شاگردان به فواید درس تا در زنده‌گی روزمره از آن استفاده بعمل آرند. پرسشها وفعالیت های درس را در مواقع مناسب آن مطرح میسازد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند ودر بارۀ فواید مطلوب از درس با معلم محترم مباحثه وگفتگو می کنند. - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در

	در پایان درس به جمع بندی درس میپردازد و درس را برای شاگردان به طورمختصر بیان میدارد.	کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** در سال سیزدهم بعثت ۷۵ نفر از مسلمانان مدینۀ منوره (۷۳ تن مرد و دو زن) در بیعت عقبۀ دوم با رسول الله ﷺ بیعت نمودند، دراین بیعت کاکای رسول الله ﷺ حضرت عباس رضی الله عنه نیز حضور داشت، با وجود اینکه تا آن زمان ایمان نیاورده بود؛ ولی در ابتدای مجلس مسلمانان یثرب را به مسؤولیت عظیم این بیعت متوجه ساخت و بعد از گفتگوی طرفین هردو جانب به نکات بیعت متفق شدند و با هم بیعت نمودند.	شاگردان به خلاصۀ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم محترم پاسخ میدهند.
کارخانه گی: معلم صاحب دربارۀ کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.		شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

بخش

تدریس فقه

درس اول

عنوان معاملات درشریعت اسلام

وقت یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- درمورد خصوصیات معاملات درشریعت اسلام معلومات حاصل نمایند.

۲- به طورخلاصه ازخصوصیات واوصاف تجارت باخبرشوند.

۳- به مقام ومنزلت تاجرمسلمان ازدیدگاه اسلام آگاهی حاصل نمایند.

۴- تاجر معاملات تجارتی را به این امور بفهماند.

معلومات اضافی برای معلم

بالای هرمسلمان لازم است تا ملکیت های دیگران را به دیده قدرنگریسته وهیچگونه تجاوز نکندوخوردن اموال ازراه های ناروا را حرام پندارد چنانچه خداوند(ج) می‌فرماید: { ولاتاکلوا أموالکم بینکم بالباطل) ترجمه: ومخورید مالهای یکدیگرخودرا به طور ناروا.

اوصاف تاجر مسلمان:

أ-مسلمانان باید همیشه راستگو وامین باشند وهمیشه بکوشند که درخرید وفروش ازهرنوع دروغ وفریب خودداری نمایند زیرا کسانیکه درمعاملات (داد وستد) راستی وصداقت میکنند، الله (ج) درمالش برکت می‌اندازد ودراین مورد رسول الله (ص) می‌فرماید. " البائعان بالخیار مالم یتفرقا فان صدقا وبینا بورک لهما فی بیعهما وإن کذبا وکتما محقت برکة بیعهما"
ترجمه: (فروشنده وخریدار هردو درمعامله مختار اند تا آنکه در مجلس از هم جدا نشوند، و اگرراست بگویند وعیب مبیعه را اشکار نمایند خداوند(ج) برای فروشنده (بایع) وبرای خریدار درمالش برکت می اندازد واگردروغ گویند وکتمان عیب مبیعه کنند دراین صورت برکت ازهردوجانب ازبین میرود).

پیامبر (ص) دربارۀ شخصیکه درجای دانه تر دانه خشک رامیگذارد چنین فرموده است <من غشنا فلیس منا>
ترجمه: کسیکه فریب میدهد ما را ازجمله مانیست.

ب- تاجرمسلمان هنگام فروش باید ازهرنوع قسم خوردن پرهیزکرده نقص وفایده را درتجارت خویش ازجانب الله (ج) بداند درحدیث شریف آمده است که (دروقت فروش ازهرنوع قسم خود را نگاه نماید یقیناً قسم خوردن درمال مبیعه میل مشتر ی را زیاد ترمیسازد امابرکت را ازبین میبرد).

ج- برتاجر مسلمان لازم است که در کار خود از حوصله و بردباری کار گرفته وهمرای مراجعین با الفاظ شرین صحبت نماید تا مردم را گرویده اخلاق نیکوی خودسازد و اگر جنس فروخته شده به سبب کدام عیب ویاکدام علت دوباره رد میشود باجبین گشاده آن جنس را بپذیردزیرا درحدیث شریف وعدۀ ثواب داده شده است ویا اگر کسی درقیمت ویا مبیعه

نقص را نشان داد آنرابايد بپذيرد. چنانچه پيامبر(ص) فرموده است: (به تحقيق الله (ج) كسى را دوست دارد كه دروقت خريدوفروش از تفكروتدبركارگيرد).

د- تاجرمسلمان بايد ازاحكام شريعت باخبر باشد تا اينكه درحرام داخل نشده وازهرگونه معاملات حرام خود را نگاه كند. وتاجرمسلمان بايد بيع حرام را بشناسد واگردر معامله برايش شك پيدا ميشود در مورد ازعلماء پرسان كند.

فضيلت تجارت درقران كريم واحاديث نبوى (ص) بسيارذكرشده است، زيرا ترقى و زنده‌گى آرام درتجارت استوار است. دين مبين اسلام فضيلت تجارت را بيان نموده ومردم را به تجارت تشويق كرده است.

۲- **روش تدريس:** تشريحى، مباحثه، سؤال و جواب

۳- **موادممد درسى:** كتاب شاگرد، پلان درسى معلم، تخته وتباشير.

جريان درس:

وقت	فعاليتهاى معلم	فعاليتهاى شاگرد
۵دقيقه	مقدمه: معلم محترم بعدازتقديم سلام واحوالپرسى حاضرى گرفته صنف راتنظيم نموده كارخانگى شاگردان را مى‌بيند. معلم محترم دربارۀ مضمون فقه صنف هفتم ازشاگردان سؤالات مى‌نمايد معلم محترم براى درس جديد ايجاد انگيزه مى‌نمايد وشاگردان را براى درس جديد متوجه ساخته ودرباره درس ازآنها سؤال مى‌كند.	شاگردان جواب سلام راميدهند. شاگردان جواب سؤالات معلم صاحب راميدهند.
۲۵دقيقه	**تقديم درس:** معلم محترم عنوان درس كه (معاملات درشريعت اسلام) است را درتخته نوشته ودرباره معاملات اسلامى (خريدوفروش) ازديدگاه شريعت اسلام وآداب تجارت واحكام آن معلومات كافى براى شاگردان ارايه مى‌نمايد. و ازشاگردان مى‌خواهد كه درس را آهسته بخوانند وجاهاى مشكل را نشانى نمايند. معلم صاحب ازچندتن ازشاگردان ضعيف مى‌خواهد تايك يك پاراگراف را به آواز بلند بخوانند. بعدازاين معلم صاحب درس را بطور مناسب تشريح مينمايد. معلم صاحب خصوصيات تجارت (معاملات) دراسلام را بالاى شاگردان حفظ مى‌نمايد	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش فرادهند. شاگردان درس را آهسته بخوانند. شاگردان ضعيف درس را بخوانند. شاگردان درس را درزنده‌گى خويش عملى نمايند.

	معلم صاحب بالای شاگردان آداب تجارت راتکرارمی نماید وازشاگردان می‌خواهد تا اداب را حفظ کرده وبا یکدیگرمباحثه نمایند. معلم صاحب برای یادگرفتن بهتردرس شاگردان را تشویق می‌نماید.	
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** به سؤالات ذیل جواب دهید. ۱- خصوصیات معاملات ازدیدگاه اسلام را بیان کنید؟ ۲- هرشاگرد ازآداب تجارت سه آداب را بیان کند؟ ۳- خوبی های تجار امین وصادق را بیان کنید؟	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصۀ درس:** شریعت اسلام چنانچه درمورد عقاید، اخلاق وعبادات رهنمایی های ارزشمندی نموده است درمورد معاملات (خرید وفروش) نیز احکام وآداب را وضع کرده است، تا انسانها دریک فضای عدالت وصداقت ودور از جعل وفریب زنده‌گی خویش را سپری نمایند. بر هر مسلمان لازم است تا درمورد احکام شرعی معاملات معلومات کافی داشته باشد، حرام وحلال را بشناسد، واین رابداند که معامله (تجارت) مطابق احکام وآداب اسلامی اجر و ثواب داشته وسبب پاکی وبرکت مال میگردد.	شاگردان به دقت گوش می‌دهند.
	کارخانه گی: به نظرشما یک تاجر باید کدام آداب را مراعات نماید؟ دراین باره یک مقاله بنویسیدکه ازده سطرکم نباشد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام می‌دهند.

درس دوم

عنوان: اصطلاحات فقهی بیع

وقت: یک ساعت درسی (٤٥دقیقه)

هدف: شاگردان باید:

١- اصطلاحات فقهی بیع را بشناسند.

٢- مفاهیم اصطلاحات فقهی بیع را بشناسند.

٣- در زنده‌گی روزمره خویش از آن استفاده نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

درهـرعلم اصـطلاحات خـاص وجـوددارد کـه ترجمـان مفـاهیم ومقاصـد آن علـم میباشـد، فقـه نیزماننـددیگرعلوم ازخوداصطلاحاتی داردکه توسط آن مبادی ومسایل فقه ازآن تعبیر میشودقبل ازاینکـه احکـام ومسـایل فقهـی رابـدانیم لازم است تا با اصطلاحات فقهی آشناشده واصطلاحات را بیاموزیم.

دراثنای خریدوفروش دانستن چنـدمورد ضـروری اسـت ابتدابایـد بـه بعضـی اصـطلاحات فقهـی چـون فـروختن، گـرفتن، فروشنده، خریدار، اجناس فروشی، وسایل خریداری ویا مال عقد فروش هر یک را جداجدا بشناسیم.

١- بیع: درزبان عربی به معنی فروختن است اما بعضی اوقات به معنی خریدن نیز میاید.

دراصطلاح: (به رضایت فروشنده وخریدار)تبدیل یک مال درمقابل مال دیگررا بیع گویند. اما ذکر بیع درکتـب فقهـی بـه معنی فروش است چنانچه خداوند(ج) درقران کریم می‌فرماید: «وأحل الله البیع وحرم الربوا»

ترجمه: خداوند(ج) بیع (خریدوفروش) را حلال گردانیده است وسود را حرام .

٢- بایع: بایع اسم فاعل بیع است که برای فروشنده گفته میشود.

٣-شراء: درزبان عربی خرید را گویند، امابعضی اوقات به معنی فروش نیز می‌آیـد، چنانچـه الله (ج) درقرانکـریم فرمـوده است: «وشروه بثمن بخس».

ترجمه: و یوسف علیه السلام را برادرانش به پول کم و ناچیز فروختند.

مراد از شراءکه درمعاملات ذکر میشود خرید میباشد.

٤- مشتری: اسم فاعل شراء است وخریدار را گویند.

٥- ایجاب وقبول: عبارت از الفاظی اند که عقد خرید و فروش به واسطهٔ آنها صورت می گیرد.

ایجاب: ازماده اوجب گرفته شده است، بمعنی اثبات است که جواب نفی ویا اثبات را بر مشتری واجب میکنـد، دروقـت عقد خرید وفروش، فروشنده به اساس سخنان خود ملکیت خریدار را ثابت میکند چانچه فروشـنده بگویـد: ایـن جـنس را بالای شما فروختم، واین را برای شما دادم، یا این جنس ازشما شد.

قبول: قبول کردن را گویند وخریدار سخن فرشنده را قبول ویا رد میکند. طوری که خریدار به جواب فروشنده بگوید: قبول کردم، من هم ازنزد شماگرفتم، من راضی هستم، ازطرف من اجازه است ویا به همین شکل کلمات دیگر.

٦- عقد: ازکلمه عَقَدَ گرفته شده است که بمعنی بسته کردن وگره کردن است. ، چنانچه خداوند(ج) می‌فرماید: « ومن شرالنفاثات فی العقد»

ترجمه: پناه می‌جویم از شر زنان دمنده در گره ها. هدف ازعقد درمعاملات بعضی اوقات و فابه عهد میباشد ودربعضی اوقات مراد از آن عقدفروش میباشد.

۷- مال: کلمهٔ عربی است وهرآنچیزی را گویند که طبیعت انسان به آ ن تمایل دارد، تا حین وتادروقت ضرورت ذخیره شده می‌تواند. و ملکیت فرد ویا جامعه گشته می‌تواند، مانند: پول نقد، زمین، باغ، مواشی، ظروف خانه، اجناس تجارت و غیره.

مال دراسلام به اعتبار مالیت به دودسته تقسیم میشود:

الف- مال متقوم: عبارت ازمالی است که درجامعه اسلامی ارزش دادوستد(خریدوفروش) را داشته باشد چنانچه که ذکرشد.

ب- مال غیرمتقوم: عبارت ازآن مالی است که ازدیدگاه اسلام ارزش ندارد وخرید وفروش آن حرام باشد ؛ مانند: شراب، خنزیر، وغیره.

مال ازلحاظ کیفیت به دوقسم است

۱- **مال منقول**: عبارت از مالی است که حمل ونقل میشود یعنی ازیک جای به جای دیگرحمل ونقل میگرددکه این نوع مال را بنام مال منقول می‌نامندمانند: موتر، پول، خوراکه، ظروف وغیره.

۲- **مال غیرمنقول**: که این نوع مال ازیک جای به جای دیگر حمل شده نمی تواند؛ مانند: زمین، باغ، خانه وغیره.

روشهای تدریس: تشریحی، سؤال وجواب.

مواد ممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیت شاگردان
۵دقیقه	مقدمه: معلم صاحب محترم بعدازتقدیم سلام واحوال پرسی وگرفتن حاضری وتنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را می‌بیند.	شاگردان جواب سلام رامیدهند
	معلم صاحب ازشاگردان درمورد درس گذشته چنین سؤال میکند.	
	خصوصیات معاملات اسلامی را بیان دارید.	شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند
	کی میتواند آداب تجارت رابیان دارد؟	
	بعدازاین سؤال ها میان شاگردان ایجاد انگیزهٔ درس را نموده و آنها	

	را به درس متوجه ساخته وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس را که (اصطلاحات فقهی بیع) است بالای تخته نوشته واصطلاحات که دراین درس ذکرشده است تعریف کرده و ارزشهای درس فوق را برای شاگردان تشریح کرده ودررابطه معلومات میدهد وازشاگردان میخواهد تا درس را خاموشانه بخوانند وجاهای مشکل رانشانی نمایند. معلم صاحب ازچندتن ازشاگردان ضعیف بخواهد تا یک یک پاراگراف را به صدای بلند بخوانند. معلم صاحب درس را با شکل مناسب برای شاگردان تشریح می کند. معلم صاحب فعالیت های درس را مطابق کتاب برای شاگردان عملی می کند. معلم محترم درپایان شاگردان را ارزیابی میکند. وازدسترسی آنها به اهداف درس خودرا مطمئن می‌سازد.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را میخوانند. شاگردان مطالب درس را درزنده گی خویش عملی می کنند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** اصطلاحات ذیل را تعریف نمایید. أ- ایجاب ب-قبول ج- مال منقول د- مال متقوم جملات صحیح ذیل را به علامت (√) وجملات غلط را به علامت (×) نشانی کنید. ۱- قبول: عبارت از اولین کلمهٔ است که بخاطر بستن عقد ذکرمیگردد. ( ) ۲- عقد: عبارت ازاتفاق دوجانب است که بخاطر انجام کارصورت مگیرد. ( ) ۳- بیع: عبارت ازتبدیل مال جهت منفعت میباشد. ( )	شاگردان جواب میدهند.

	خلاصۀ درس: **بیع:** در لغت فروختن را گویند. و در اصطلاح: تبدیل نمودن یک مال به مال دیگر (به رضایت فروشنده و خریدار) را بیع گویند. کلمات بایع، مشتری، ایجاب، قبول، عقد، مال، مال متقوم، مال منقول عقارات وغیره عبارت از مصطلحات فقهی می‌باشند	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند.
	کار خانه گی: اصطلاحات درس را مختصراً بنویسید.	شاگردان مصطلحات درس را در کتابچه ها می‌نویسند.

درس سوم

عنوان: ادامه اصطلاحات فقهی

وقت: یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

هدف: شاگردان باید:

۱- به اصطلاحات فقهی آشنا شوند.

۲- مفاهیم اصطلاحات فقهی را بدانند.

۳- مصطلاحات فقهی را درزنده‌گی روزمره خویش عملی کرده بتوانند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- مبیعه: صیغه اسم مفعول است هر مالی که بیع بالایش واقع گردد (مبیعه) گفته میشود.

ویا به عبارت دیگر هرمالی که به خاطر فروش پیش کرده میشود ویا معامله فروختن برآن صورت گیرد بنام مبیعه یادمیشود.

۲- ثمن: به آن چیزی گفته میشود که فروشنده درمقابل مبیعه (مال) ازخریدار بدست می‌آورد، خواه عین باشد؛ مانند: پول و یا اینکه جنس باشد؛ مانند: بیع ظروف در مقابل ظروف و یا لباس در مقابل لباس.

۳- نقود: درزمانه های گذشته نقود تنها به دوقسم مواد معدنی گفته می‌شد که یکی نقره ودیگر طلا بود. که این نقود را بنام نقود خِلقی نیز یاد میکردند، قسم دوم نقود اصطلاحی بود که در زمانه های سابق مردم از مواد معدنی کم قیمت؛ مانند: آهن، مس. پیسه میساختند، این پیسه هارا از این نگاه نقود اصطلاحی می‌نامیدندکه ازپول های اصلی(نقره وطلا) کم ارزش بودند ، وبه اساس ضرورت به عوض پول های اصلی بکار برده می‌شد، امادراین عهد و زمان معاملات جهانی به بانک نوتها روان است که این هم بدیل نقود اصلی وحکم نقود اصلی را دارد.

۴- کیلی و وزنی: درزمانه های گذشته فروش ویاخرید جنس به اساس کیل، وزن، عدد، ویا زراع صورت میگرفت اما اززمانه های گذشته صرف وزن، عدد، وزراع مانده است واجناس کیلی بر اساس عرف به وزن تبدیل شده است.

۵- کیلی: کیلی به کیل منسوب است وکیل عبارت ازپیمانه است.

۶- وزنی: وزنی به آن اشیا گفته میشود که به ترازو وزن میگردد.

۷- فرق بین کیلی ووزنی: کیل مقیاس حجم است، ووزن مقیاس ثقل است که وزن به حالت خود باقی مانده ولیکن نام مقیاس حجم به لیتر تبدیل شده است.

۸- عددی: درزمانه های گذشته اجناس به حسب ضرورت وبه خاطر آسانی کار به عدد(شمارش) خرید وفروش می‌شد ؛ مانند: گوسفندان، حیوانات، تخم وغیره.

اجناس عددی به دو نوع است: ۱ - اجناس عددی متقارب ۲ - اجناس عددی متفاوت

۹- ذراع: درعربی ازبند دست انسان تابه آرنج را ذراع میگویند، اما در اصطلاح فقه ذراع عبارت از گزاست، وآن چیزی هایکه به اساس گزفروخته میشود ذراعی نامیده میشوند، درزمانه های گذشته یک گز زیاده تر از ۳۲ انگشت بود امافعلاً به مترتبدیل شده است.

۱۰ – مشاع: ازشیوع گرفته شده است که تیت وپراکنده رامیگویند اما دراینجا مراد ازمشاع همان جنس ویا مالی است که همرای دیگران شریک باشد و جدانشده باشد.

۱۱- مثلی: به مثل منسوب است که معنی مشابه ویک رنگ را میدهد، مانندانیکه گفته شود: این چیز مانند آن چیز است، یعنی این همچره اواست.

۱۲- قیمی: به قیمت منسوب است وقیمت یک جنس عبارت از همان پول است که ازطرف مردم برای آن جنس تعیین شده است که حیثیت عین جنس را دارد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب.

مواد ممددریسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان
۵دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعدازتقدیم سلام وگرفتن حاضری واحوالپرسی باشاگردان کارخانه گی آنها را میبینند. معلم صاحب ازشاگران ازدرس گذشته سؤال کرده ودرس را بالای آنها تکرارمیکند ودربارۀ درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان را متوجه درس جدید واز آنها سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام را میدهد. شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس جدید (ادامه اصطلاحات فقهی بیع)را بالای تخته نوشته ارزش واهمیت آموختن این اصطلاحات را تشریح میکند ودراین مورد برای شاگردان معلومات ارایه میکندبعدازاین برای شاگردان وقت میدهدتاشاگردان درس راخاموشانه بخوانندوجاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب ازچندتن ازشاگردان ضعیف می‌خواهدتا	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را خاموشانه مطالعه میکنند شاگردان ضعیف درس را میخوانند.

	یک پاراگراف درس را به آواز بلند بخوانند وبعدازاین معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکنند. معلم صاحب فعالیت درس را مطابق کتاب بالای شاگردان عملی میکند، واز اینکه خوب مطمئن شود که شاگردان درس را فهمیده انددربارهٔ درس ازآنها سؤال میکند.	شاگردان فعالیت درس را انجام می‌دهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** تفاوت اصطلاحات ذیل را بیان دارید: مال مُشاع و غیر مُشاع. عدديات متقاربه وعدديات متفاوته. مثلي وقیمی. کیلی ووزنی. ذرعی وعددی. جملات صحیح ذیل را به علامت (√) وجملات غلط را به علامت (×) نشانی کنید. مال مُشاع: عبارت از آن مالی است که تقسیم نشده باشد، اماسهم هرشریک معلوم باشد. ( ) عدیات متقاربه: عبارت از اشیای شمارشی است که دربین افراد وقیمت تفاوت باشد. ( ) مبیعه: عبارت از اشیایی است که مقصود اصلی بیع میباشد. ( )	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** مبیعه: عبارت ازجنس است که پول درمقابل آن واقع میگردد، و مقصداصلی بیع میباشد. ثمن: عبارت از مال است که درمقابل مبیعه واقع میگردد وغالباً نقدی میباشد. مانند: ده سیرگندم درمقابل ۱۰۰۰افغانی دراینجاکه جنس گندم است درمقابل پیسه فروخته میشود، پس گندم مبیعه است ویکهزار افغانی ثمن.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.

درس چهارم

عنوان: ادامه اصطلاحات فقهی

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- با اصطلاحات فقهی آشنایی پیداکنند.

۲- شرح وتوضیح اصطلاحات فقهی را به صورت بهتر بدانند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- رکن بیع: رکن درلغت بخش مهم یک شی را گویند و در اصطلاح آن قسمت وبخش مهم که جزء ماهیت یک شی را تشکیل میدهد رکن نامیده میشود مانند: پایه های تخت (چهارپایی) که هرکدام پایه ارزش خاص خودرا درساخت تخت دارد.

۲- ثمن مسمی وقیمت: ثمن مسمی قیمت معلوم یک شی را گویندکه به اتفاق بایع و مشتری تعیین شده باشد. تفاوت میان قیمت وثمن مسمی این ست که ثمن مسمی ازقمیت اصلی جنس بعضی اوقات زیاد میشود وبعضی اوقات کم، اما قیمت ، از قمیت معیین جنس زیاد وکم شده نمی تواند.

یعنی ثمن مسمی عبارت ازآن قیمت است که فروشنده وخریدار به آن قیمت به توافق رسیده باشند. تفاوت نمی کند که این اتفاق به کم تر و یا زیاتر از قیمت اصلی جنس بوده باشد.

بطورمثال: اگر شخصی یک اسپ رابه قیمت (۵۰) افغانی بفروشد درحالیکه قیمت اسپ دربازارنیز(۵۰) افغانی باشدپس این اسپ را به قیمت اصلی فروخته است زیرا قیمت اصلی اسپ در بازار(۵۰) افغانی است، واگربه (۳۰) افغانی ویا (۶۰) افغانی فروخت پس همین (۳۰) ویا (۶۰) افغانی را ثمن مسمی میگویند.

۳- تاجیل: تاجیل ضدتعجیل است وبه معنای تأخیرمیباشد. به این معناکه خریدار وفروشنده (بایع ومشتری)با رضایت همدیگر مبیعه ویاپول را اززمان عقد تایک مدت معلوم بعداً تادیه نماید؛ مانند: یک روزمعیین، یک ماه ویا یک سال .

۴- تقسیط: ازباب تفعیل است، که کم کردن ویاتقسیم کردن راگویند. ودر اصطلاح فقهی تقسیم نمودن پول مبیعه بر چندقسط متعدد، عبارت از تقسیط میباشد. که در دادوستد کار روا و مشروع میباشد، چنانچه یک شخص یک بادپکه را میخرد وبا فروشنده چنین اتفاق می‌کند که پول این پکه را به چند قسط معیین برایت میدهم.

۵- دَین: گاهی شخصی یک جنس را میخرد ولی درهمان وقت توانایی پرداخت مکمل پول را ندارد، با فروشنده چنین اتفاق میکند که پول جنس شما برذمۀ من است. پس همین پول باقی مانده را دراصطلاح فقهی دَین گویند.

۶- غبن فاحش: چل وفریب در خرید و فروش را غبن گویند، و (فاحش)زیاد را گویند، یعنی چل و فریب زیاد در خرید و فروش را غبن فاحش گویند.

غبن فاحش در بیع آن غبن را گویندکه قیمت که بالای جنس گذاشته شده ازقیمت اصلی آن بلندباشد؛ مثلا: اگرشخصی یک قلم راکه قیمت اصلی آن (۵) افغانی است به (۷) افغانی بفروشد این غبن است ولی کم، اما اگراین قلم را به (۱۰) افغانی بفروشد این غبن فاحش (زیاد) است زیرا اگراین قلم قیمت گذاری شود هیچ کس آنرا به (۱۰) افغانی قیمت نمی کند.

روشهای تدریس: تشریحی، گروپی، سؤال وجواب.

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتها معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم محترم بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری ، تنظیم صنف واحوالپرسی باشاگردان کارخانه گی آنها را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند: کی میتواندکه اصطلاحات فقهی ذیل را تعریف کند: مبیعه، نقود، کیلی، وزنی، عددی، ذرعی، مشاع. کی میتواند که درباره مثلی، قیمی، عددیات متقاربه، عددیات متفاوته معلومات بدهد. معلم صاحب دررابطه به درس جدید میان شاگردان ایجادانگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد. دررابطه به درس جدید ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس را (ادامه اصطلاحات فقهی) بالای تخته مینویسد، ارزش و اهمیت اصطلاحاتی را که دردرس ذکرشده است برای شاگردان توضیح میکند. ازشاگردان میخواهدتادرس را آهسته خوانده وجاهای مشکل رانشانی کنند. معلم صاحب ازچندتن شاگرد ضعیف میخواهدتایک، یک پاراگراف درس را به آوازبلندبخوانند. بعدازاین معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح می کند. معلم صاحب فعالیت درس کتاب را بالای شاگردان عملی	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند شاگردان ضعیف درس را میخوانند.

	می کنند. وازاینکه خودرا مطمئن ساخته باشد که شاگردان درس را یادگرفته اند ازچندتن ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان درس را درزندهگی خویش عملی می کنند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** أ- اصطلاحات ذیل راتعریف کنید. ۱- ثمن. ۲- قیمت. ۳- تاجیل. ۴- بایع. ۵- مشتری. ب-جملات صحیح ذیل را به علامت (√)وجملات غلط را به علامت (×) نشانی کنید. ۱-تقسیط: عبارت از ادای دین (قرض) به اقساط مختلف است ( ). ۲-دین عبارت مالی است که به ذمهٔ انسان، ثابت باشد. ( )	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** اگر یک شخص بگویدکه من این مال را به ۱۰۰۰افغانی برای تومیدهم وشخص مقابل میگوید قبول دارم، در اینجا سخن اول را ایجاب ودوم را قبول گویند. این دو(ایجاب وقبول) ارکان بیع است و۱۰۰۰ افغانی پولی است که میان این دوبر آن اتفاق صورت گرفته است و به نام ثمن مسمی یاد میشود. اگر قیمت اصلی آن از۱۰۰۰افغانی کم ویا زیاد باشد قیمت حقیقی جنس گفته میشود. واگرمشتری بگوید که فعلاً پول ندارم و بعداً برایت میدهم، اینرا تاجیل گویند. و اگرگویدکه به چند قسط میدهم اینراتقسیط گویند. واگرقیمت اصلی این جنس ۵۰۰ افغانی باشد وبایع آنرا به ۱۰۰۰افغانی فروخته باشد در اینصورت بایع مرتکب غبن فاحش گردیده است.	شاگردان به خلاصه درس گوش میگیرند.
	کارخانه گی: موضوعات عمده درس رادرکتابچه های خود بنویسید.	شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس پنجم

عنوان درس: بیع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- به تعریف بیع آشنایی کامل پیداکنند.

۲- حکم بیع را بشناسند.

۳- طریقه های انعقاد بیع را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- **تعریف بیع**: بیع دراصطلاح عبارت ازتبدیل نمودن مال به مال به رضایت بایع ومشتری میباشد.

اما اگراین بیع موقوف به اجازۀ کسی دیگری میباشد بیع موقوف نامیده میشود؛ مانند: بیع فضولی، بیع راهن، بیع مؤجروغیره...

از جملۀ عوضین کدام یک آنها مال نباشد این رابنام بیع باطل می‌نامند مانند اینکه شخصی خود مرده، شراب ویا انسان آزاد را بالای کسی بفروشد.

۲- طریقه انعقاد بیع:

بیع به دوطریقه صورت میگرد، یکی به قول (گفتن) و دیگر به حال (عمل) قول زبان این معنی را داردکه دروقت انعقاد عقد بین فروشنده وخریدار تبادله سخن صورت گیرد. ولی حال زبان عبارت از آن است که یک شخص بیاید عملاً قیمت جنس را پرداخته وجنس را بگیرد. چنانچه اکثر ممالك فعلاً به همین طریقه مروج است.

۳- **ارکان بیع**:

ارکان بیع عبارت از ایجاب و قبول میباشد. چه به گفتار صورت گیرد و یا از طریق کتابت.

٤- دلیل مشروعیت بیع:

بیع درکتاب الله (ج) وسنت رسول الله (صلی الله وعلیه وسلم)واجماع امت جائز، مشروع ورواشده است.

خداوند(ج) می‌فرماید: <وأحل الله البیع وحرم الربا>{البقرة : ۲۷۵}ترجمه: خداوند(ج) بیع راحلال وسودراحرام گرداینده است.

همچنان بیع به سنت قولی وفعلی رسول الله (ص) ثابت شده است چراکه پیامبر(ص) خودشان خرید وفروش میکردند.

۵- **حکمت حلال بودن بیع:**

حکمت حلال بودن بیع اینست که انسان بدون کدام اشکال و تکلیف از طریق مشروع حوایج زنده‌گی خود را بدست می‌آورد.

٦- صفت بیع: بیع به چهارقسم است:

۱- بیع مباح: عبارت ازهمان بیع است که ازشرایط فاسد وباطل خالی باشد.
۲- بیع مکروه: عبارت ازبیع است که به سبب مجاور (پیوست) بودنش به یک امر مکروه می‌گردد؛ مانند: بیع دروقت آذان نمازجمعه.
۳- بیع حرام: عبارت ازبیع است که سبب ارتکاب گناه میگردد. مانند: فروختن شراب بالای شراب خور. زیرا این عمل کمک کردن با گنهکار است.
۴- بیع واجب: عبارت ازبیع است که درحالت اضطراری بالای انسان واجب میگردد؛ مانند: بیع مواد خوردنی و نوشیدنی در حالت هلاکت و **مخمصة**.

٦- در وقت عقد بیع باید چند چیز موجود باشد:

۱- بایع و یا وکیل بایع.
۲- مشتری و یا وکیل مشتری.
۳- مبیعه.
۴- عقدبیع.
۵- رضایت بایع ومشتری.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب.

موادممددرسی: کتاب درسی شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگردان
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری ، تنظیم صنف واطلاع یافتن ازاحوال شاگردان کارهای خانه گی آنها رامیبیند. معلم صاحب دربارۀ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. کی میتواند که اصطلاحات فقهی ذیل را تعریف کند: غبن، فاحش، دین، تقسیط، تاجیل. کی میتواند درباره اصطلاحات قیمت، ثمن مسمی، رکن البیع معلومات بدهد. معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه میکندوشاگردان را متوجه درس میسازد. ودربارۀ درس جدید ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام را میدهند. شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند.

۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس که (بیع)است را بالای تخته مینویسد. وبرای شاگردان بیع را تعریف کرده و اقسام بیع را بیان میکند. سپس ازشاگردان میخواهد تادرس را خاموشانه بخوانندوجاهای مشکل درس را نشانی نمایند. معلم صاحب ازچندتن شاگردان ضعیف میخواهد تایک، یک پاراگراف درس را با آوازبلندبخوانند. معلم صاحب درس را با آوازمناسب تشریح میکند. فوایددرس را برای شاگردان تشریح میکند و جهت اطمینان ازچندتن از شاگردان درموردددرس جدید سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند. شاگردان ضعیف درس رامیخوانند. شاگردان فواید درس را درزندهگی خویش عملی میکنند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- اصطلاحات این درس را بیان کنید. ۲- حکم بیع چیست؟ ۳- رکن بیع چیست ؟ وبه چه چیز صورت میگیرد؟ جملات ذیل را باکلمات مناسب تکمیل کنید. بیع درلغت عبارت: .... وشرعا.................... را می گویند.	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصۀ درس:** بیع درلغت تبدیل مال به مال راگویند وبه اصطلاح فقه رضایت بایع ومشتری را درتبدیل مال به مال گویند. وحکم بیع عبارت از اثبات مبیعه برای مشتری وثمن (پول) برای بایع میباشد، ارکان بیع عبارت ازایجاب وقبول است، بیع چنانچه درگفتگوصورت میگیرد ازطریق فعل نیزصورت گرفته میتواندکه این گونه بیع را بیع تعاطی نیزگویند.	شاگردان گوش میگیرند.
	کارخانه گی: موضوعات عمده این درس را درکتابچه های خود بنویسید.	شاگردان باید کار خانه گی را در خانه انجام دهند،

درس ششم

عنوان: شرایط بیع

وقت: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- معنی شرط را بفهمند.

۲- شرایط بیع را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

به منظور جلوگیری ازمنازعات دربین بایع ومشتری، چال وفریب دربیع، واینکه ازاسباب فسخ بیع جلوگیری بعمل آید. وازطرف دیگرمصالح عاقدین به شکل درست تأمین گردد، علمای فقه شرایطی را دربیع وضع کرده اند که به شکل ذیل بیان میگردد.

شرایط انعقاد، شرایط صحت، شرایط لزوم، شرایط خیاروغیره..

۱- **شرط**: به شروط واشراط جمع میگردد ودرزبان عربی یک چیز را موقوف کردن به چیزی دیگر، شرط نامیده می‌شود. این معنی اگر چیزی اول پیداشد چیزی دوم هم پیدامیشود، واگر چیزی اول پیدانشدوجود چیزی دوم نیزناممکن است. یا به عبارت دیگرموجودیت چیزی که به وجود چیزی دیگربسته شده باشد و از حقیقت آن چیز بیرون باشد، شرط نامیده می‌شود؛ مانند: کیلید به خاطربازکردن قفل.

۲- **شروط انعقاد**: دربیع شروط انعقاد عبارت از شرایطی است که بدون آن شرایط بیع صورت گرفته نمی تواندواگرصورت هم گیردبیع باطل است.

۳- **شروط نفاذ**: عبارت از شرایطی است که اگر دربیع موجود نباشد بیع موقوف نامیده میشود. واین لازم است که تابه اجازه صاحب مال صورت گیرد، مثلا: شخصی برای شخص دیگر یک جنس را بخرد ومشتری ایکه برای اواین جنس راخریده است نه وکیل آن شخص باشد ونه هم وصی، پس چنین بیع موقوف به اجازۀ آن فردمیباشدکه برایش جنس خریداری شده است.

۴- **شرایط صحت**: عبارت ازشرایطی است که عدم موجودیت آن در وقت بیع سبب فساد بیع میگردد. مثلا: اینکه یک شخص بالای شخص دیگر جنس مجهول (نامعلوم) را بفروشد، زیرا مبیعه مجهول است در اینصورت لازم است تا جهالت از بیعه دورگردد و بیع صحت یابد.

۵- **شروط لزوم**: شرایط لزوم عبارت ازشرایطی اند که بیع را بالای مشتری لازم گردانیده، ملکیت درمبیعه را برای مشتری و ملکیت در ثمن(پول)را برای بایع ثابت می‌سازد. هرگاه شرطی ازاین شرایط موجودنباشدمشتری اختیاردارد که عقد بیع را قبول ویا فسخ کند: چنانچه که اگر شخصی چیزی خرید وآنرا ندیده است دراین صورت شرط میگذاردکه این مال را قبول دارم به این شرط که جنس را ببینم. ویا اینکه هیچ شرط نمی گذارد وبه جنس راضی

میشود، اماتازمانیکه جنس را ندیده است اختیارروئیت باقی مانده است. دراین صورت بیع درذات خود درست است ولی معلق به دیدن مشتری است، هر گاه مشتری جنس را دید او این حق رادارد که جنس را بگیرد ویا فسخ کند.

۶- **مجلس بیع**: مجلس بیع عبارت از مجلسی است که خریداروفروشنده (بایع ومشتری)دربارهٔ بیع در آن مجلس سخن میگویند. قابل ذکر است که در این زمان توسط نوشتن خط(ایمیل) ویاتیلیفون بیع صورت گرفته میتواند.

یادداشت: برای عقد بیع الفاظ خاصی وجود ندارد باید ازالفاظی کارگرفته شود که افادهٔ خرید وفروش راداشته باشد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، گروپی، سؤال وجواب.

موادممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریات درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری وتنظیم شاگردان کارخانه گی آنها را می‌بینند. معلم صاحب دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. کی میتواند بیع را تعریف نماید؟ کی میتواند حکم بیع را بیان دارد وبگوید که بیع ازکدام طریق صورت میگیرد؟ معلم صاحب بخاطرایجادانگیزه ازشاگردان پرسان نموده و آنها را متوجه درس جدید ساخته واز آنها سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (شرایط بیع)رابالای تخته نوشته کرده وبرای شاگردان دربارهٔ تعریف شرط، شرایط بیع واقسام بیع معلومات میدهد. بعدازشاگردان میخواهدتادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب ازچندتن ازشاگردان ضعیف می‌خواهد تا یک یک بخش از درس را آواز بلند بخوانند وازشاگرداندیگر میخواهد تا اشتباهات آنهارا اصلاح کنند. معلم صاحب درس را برای شاگردان با آوازمناسب تشریح می کند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را خاموشانه می‌خوانند. شاگردان ضعیف درس را به آوازبلندمی خوانند.

	معلم صاحب فعالیت درس را بـالای شـاگردان عملـی مـی کنـد. وجهت اطمینان خویش ازچندتن شاگرد راجع بـه درس سـؤال میکند.	شـاگردان فوایـد درس را درزنـده گـی خویش عملـی مـی کننـد. و بـه فعالیـت های درس جواب می‌دهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- شرایط بیع به چندقسم است. بیان کنید؟ ۲- شرایط انعقاد بیع را واضح سازید؟ ۳- شرایط نفاذ بیع را ذکر نمایید. ۴- شرایط صحت بیع رابیان دارید.	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصۀ درس:** شرط لغتاً به معنی نشانه و علامه است و اصطلاحاً چیزی که به چیزی دیگر مرتبط و موقوف باشد و بـدون آن بـر آورده نمی شود به نام شرط یاد می‌شود. شروط بیع چهار نوع است: ۱- شروط انعقاد ۲- شروط نفاد ۳- شروط صحت ۴- شروط لزوم	شاگردان گوش میگیرند.
	کارخانه گی: نقاط عمدۀ این درس را در کتابچه های خود بنویسید.	شاگردان کارخانه گی را در خانه هـای خود انجام میدهند.

درس هفتم

عنوان: اقسام بیع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- به اقسام بیع آشنایی کامل پیداکنند.

۲- احکام بیع را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- شرایط دربیع حیثیت خاصی دارد، جوازبیع وعدم جوازبیع به شرایط متعلق است.

بیع ازجهت جوازوعدم جواز به دوقسم است: بیع جایز: بیع ناجایز. بیع جایزبه بیع صحیح و نافذگفته میشود. وبیع ناجایز به بیعی گفته میشود که یکی ازشرایط صحت انعقاد وانفاذ در آن ازبین رفته باشد.

۲- بیع جایز به سه قسم است: بیع صحیح نافذ لازم بیع صحیح نافذ غیر لازم بیع صحیح موثوف.

۱- **بیع صحیح نافذ لازم**: بیع صحیح نافذ به بیعی گفته میشود که دراصل و وصف درهردوصحیح باشد وبه حق کسی تعلق نداشته باشد ونه هم کدام خیار در آن موجود باشد.

- اصل: مانند: بایع، مشتری، مبیعه، ثمن وصیغۀ بیع.
- وصف: مراد ازوصف، اوصاف خارجی است که تقاضای عقد بیع را نمی کند.

۲- **بیع صحیح نافذ غیرلازم**: عبارت ازبیع جایزو حلال است که حق کسی به آن تعلق ندارد ونی ازجملۀ خیارات کدام یک خیاردران موجود باشد. دراین بیع مبیعه از ملکیت بایع خارج نمی شود ودرملکیت مشتری نیزداخل نمی گردد، تا زمانیکه خیار موجود باشد وثمن (پول) نیزهمین حکم رادارد.

۳- **بیع صحیح موقوف**: بیع موقوف ضدبیع نافذ است واین هم بیع صحیح وجایزمیباشدولی درمبیعه اثبات کامل ملکیت را نمی کند. بلکه بسبب حق شخص دیگردر مبیعه، ثبوت ملکیت کامل به تاخیر می‌افتد. اما لغوویا فسخ آن مناسب نیست. زیرا هرگاه بیع طبق شرایط خود به شکل درست صورت بگیرد فسخ آن کار مناسب نیست.

۴- **بیع ناجایز به سه قسم است**: بیع فاسد، بیع باطل، بیع مکروه.

۱- **بیع فاسد**: ضدبیع صحیح است و جمهور علما فاسد و باطل را یک نوع می‌دانند، ولی فقهای حنفی بیع فاسد و باطل را جدا جدا بیع می‌پندارند.

بیع فاسد عبارت ازبیعی است که دراصل جایزولیکن ازلحاظ صفت صحت ندارد؛ مانند: اینکه مبیعه مجهول باشد ویا اینکه درپول مشکل باشد که سبب جنگ ومنازعه گردد؛ مثلاً: شخصی بالای شخص

دیگر گوسفندی نا معلومی را از رمهٔ گوسفندان بفروشد دراین حالت خریداروفروشنده (بایع ومشتری) حق فسخ بیع را دارند.

طوریکه بیع فاسد دراصل مشروع است ازهمین سبب ملکیت در آن ثابت میگرددومشتری میتواند که مبیعه را قبض کند ولیکن اگر مشتری مبیعه راقبض کند و اورا بفروشد استفاده ازپول فایده برایش ناجایزاست. زیرا این فایده از راه نااوبدست آمده است.

۲- **بیع باطل**: بیع باطل به آن بیع گفته میشود که ذات و وصف مبیعه هردوشرعا ممنوع باشد یعنی ذات آن درشریعت مبیعه شمرده نمیشود واوصاف خارجی آن نیزنامشروع می‌باشد. ویابه عبارت دیگر بیع باطل به بیعی گفته میشودکه در رکن آن خلل واقع شده باشد.

در فقه حنفی ارکان بیع ایجاب وقبول بیان شده است. وبعضی علماء محل بیع را هم رکن بیع می‌دانند، یعنی بالای هرآنچیزی که بیع منعقد شده باشد؛ مانند: مبیعه ویاثمن اگرمبیعه یا ثمن، مال نباشدبه این بیع بیع باطل گفته میشودکه نه در مبیعه ملکیت را ثابت میکند ونه در ثمن، زیراکه اصلا بیع صورت نگرفته است. اگر شخصی مبیعه خریداری شده به بیع باطل را قبض کند این مبیعه در نزد اوامانت است، بعضی ازمصنفین به عوض بیع باطل بیع فاسد رانام می‌برند امامرادآنها بیع باطل است مثلا: مؤلفین قدوری وهدایه که در بیع فاسدمثالهای بیع باطل راذکرنموده اند.

- ✓ فرق میان بیع فاسد وبیع باطل: آن بیعی که دررکن آن خلل واقع شده باشدعبارت ازبیع باطل است وآن بیعیکه که درشرایط آن خلل واقع شده باشد بیع فاسد گفته میشود.

۳- **بیع مکروه**: بیع مکروه عبارت از بیعی است که دراصل و وصف مشروع باشد ولی به سبب همراهی یک عمل ناروای دیگرمکروه شده باشد؛ مانند: خرید وفروش بعدازآذان اول نمازجمعه، یابیع کردن بالای بیع شخصی دیگرکه ممانعت این قسم بیع دراحادیث بیان شده است.

روشهای تدریس: تشریحی، گروپی، مناقشوی، سؤال وجواب.

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند: دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. کی میتواند شرط راتعریف کند؟ کی میتواند که شرایط انعقاد بیع را بیان کند؟ کی شرایط صحت	شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.

	بیع را بیان کرده میتواند؟ و به منظور ایجاد انگیزه از شاگردان میپرسد وشاگردان را متوجه درس جدید میسازد.	
۲۰دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس(اقسام بیع)را بالای تخته مینویسد ودررابطه به اقسام بیع برای شاگردان معلومات میدهد. بعدازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانندوجاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب ازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهدتایک پاراگراف را با آوازبلندبخوانند. درس را به آوازمناسب برای شاگردان تشریح میکند. فعالیتهای درس را بالای شاگردان عملی میکند وجهت اطمینان ازچندتن از شاگردان در مورد درس جدید سؤال میکند.	شاگردان درس را آهسته می‌خوانند. شاگردان ضعیف درس رامی خوانند. فواید درس را درزنده‌گی خویش عملی می‌کنند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** ۱- بیع به چندقسم است؟ ۲- بیع نافذکدام بیع است؟ ۳- جملات ذیل را تکمیل کنید. ۱- بیع باطل: عبارت ازبیع است که.................................. ۲- بیع فاسد: عبارت ازبیع است که.................................	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصۀ درس:** بیع ازنظرحکم بر پینج قسم است. ۱- بیع صحیح نافذ لازم. ۲- بیع صحیح نافذغیرلازم. ۳- بیع صحیح موقوف. ۴- بیع فاسد. ۵- بیع باطل.	شاگردان گوش میدهند.
	کارخانه گی: انواع واحکام بیع را درکتابچه های خود بنوسید.	شاگردان در مورد حل کارخانه گی از کتاب درسی استفاده کنند.

درس هشتم

عنوان: شرایط بیع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- اقسام بیع را بشناسند.

۲- به تعریف ومثال هریک از انواع بیع آشنایی کامل پیداکنند.

معلومات اضافی برای معلم

بیع وشراء (خرید وفروش) هیچگاه ازحالات ذیل خالی نیستند:

۱- اینکه یک جنس درمقابل جنس دیگرفروخته شده باشد که اینرا بیع مقایضه گویند؛ مانند: اینکه یک شخص یک جوره بوت را درمقابل یک سیت مبایل بفروشد.

۲- اینکه یک جنس درمقابل پول خریداری شود که اینرا بیع مطلق ویا بیع بات (قطعی) گویند؛ مانند: اینکه یک شخص یک جریب زمین را درمقابل یک لک افغانی بفروشد.

۳- یا اینکه پیسه (پول)به طورپیشکی داده شده باشدکه این را سلم گویند؛ مانند: اینکه یک شخص بیست سیر گندم را درمقابل دوهزارافغانی بفروشد.

۴- فروش پول درمقابل پول دیگر که به این بیع بیع صرف گفته میشود. (انیس الفقهاء)

پس گفته میتوانیم که بیع به اعتبارمبیعه به چهارقسم است که درذیل مفصلابیان میگردد:

۱- **بیع مطلق**: عبارت ازبیع است که بدون کدام قید ذکرشود وبه خود قیود دیگرنداشته باشد. این قسم بیع فروش جنس است درمقابل پول مطلق؛ مانند: (طلا، نقره، بانک نوتهاوپیسه های فلزی)حکم این بیع چنین است که بعدازعقدبیع بطورعاجل بیع لازم میگردد وهیچ یک ازجانبین بیع را فسخ کرده نمی توانند، و نمی توانند که مبیعه رامعطل کنند. اما اگر عرفاً درجای تأخیررواج باشد دراین صورت تأخیررواست وملکیت مشتری درمبیعه ثابت است.

۲- **بیع صرف**: لفظ صرف درزبان عربی به معانی زیادی آمده است ؛ مانند: از اراده خود روی گشتاندن، خیرات دادن، زیادت، نقل نمودن وغیره، اسم فاعل این لفظ صیرفی وصراف می‌آید. ودراصطلاح فروختن پیسه درمقابل پیسه را بیع صرف گویند. تفاوت نمی کند که این پیسه ها اصلی باشند مانند: طلا و نقره ویا اصطلاحی باشند مانند: پول های مروجه کاغذی وآهنی امروزه.

این قسم بیع را بخاطری بیع صرف گویندکه پیسه (پول) ازیک دست به دست دیگر نقل می‌شود.

حکمت جوازبیع صرف: هدف ازجواز این بیع خیرخواهی مسلمانان است تا اینکه آنها بتوانند به آسانی پول دست داشته خودرا به پول دیگر تبدیل کنند.

۳- **بیع مقایضه**: مقایضه از(قَیضَ)گرفته شده است وبه معنای عوض است وبه این بیع بخاطری مقایضه گفته میشودکه یک جنس به عوض جنس دیگرداده میشود. هرگاه مقایضه هم یکی ازاقسام بیع است پس لازم است که تمام شرایط بیع درآن موجود باشد.

۴- **بیع سلم**: لفظ سلم درزبان عربی به معنای نفقه دادن ، قرض ودیگر معانی آمده است.

ودراصطلاح بیع مؤجل به معجل است (فروش یک جنس معلوم که دروقت فروش موجود نباشد دربدل عاجل (موجود) فروخته شود). دراین بیع پول دروقت عقد داده میشود ومبیعه بعدازیک مدت زمان معین که بین عاقدین اتفاق صورت گرفته است تسلیم داده میشود.

بیع سلم به کتاب الله (ج)، سنت رسول الله(ص)واجماع امت روا شده است.

حکمت مشروعیت بیع سلم: بیع سلم جهت ازبین بردن تکالیف ومشکلات مسلمانان روا گردانیده شده است. با اینکه ازنظر قیاس ناروا است زیرا فروش یک جنسی که موجودنیست صورت میگیرد ولی اینکه یک دهقان محتاج میباشد و از طرف دیگر پول نقد هم دردست ندارد ونه هم غله نزدش باقی مانده است تا آنرا بفروشد و ضرورت های خویش را مرفوع سازد، دراینصورت دهقان تا حین رسیدن حاصلات ازشخصی پول میگیردوضروریات خویش را پوره می‌کند، وزمانیکه حاصلات رسید غله معلوم را که مقداروصفت آنراقبلادروقت عقد بیان نموده بود برای صاحب پول می‌پردازد.

ویا به این شکل هم میشود که یک شخص پول دارد برای اینده ضرورت به خریدغله پیدامیکندواین خطرنزدش میباشدکه مبادا تازمانی رسیدن غله پول ازنزدم مصرف شود پس برای یک دهقان میگوید این پول را بگیروزمانیکه غله رسیدبه این مقدار و این صفت غله برایم بدهید.

اقسام بیع: به اعتبار ثمن

اگریک تاجر یک جنس را بعد ازخریدن بالای شخص دیگرمی فروشد پس فروش وی ازاین حالات خالی نمی باشد.

۱- یابه فایده کم میفروشد که این بیع را بیع مرابحه میگوید.

۲- یابه همان قیمتی که خریده است می‌فروشد. که این بیع را بیع تولیه می گویند.

۳- یابه تاوان کم میفروشدکه این بیع را بیع وضیعه گویند.

۴- یابه قیمتی می‌فروشدکه بایع ومشتری با آن متفق شده اند، که این بیع را بیع مساوم و یا مزایده نامند.

پس بیع به اعتبارثمن به چهارقسم است:

۱- **بیع مرابحه**: بیع مرابحه حیثیت امانت رادارد، زیرا جنس دراین بیع ازقیمت خریداری شده به فایده بسیار کم بفروش میرسد، پس زمانیکه فروشنده این نوع جنس را میفروشدکه نه در آن شاهد میباشد و نه هم کسی که او را قسم میدهد، ضروری است که فروشنده در این نوع بیع خود را از خیانت دور نگهدارد.

واگرجنس رابنام مرابحه به فروش برساند ودرقیمت آن زیادت ویادروغ ثابت شد دراینصورت ردمبیعه واجب است دربیع مرابحه رأس المال یعنی همان اندازه قیمت که جنس رادرباراول خریداری کرده است (ثمن) اولی گفته میشود.

۲- **بیع تولیه**: این آن قسم بیع است که جنس به قیمت خریداری شده به فروش برسد. مانند: اینکه یک شخص یک قلم را به ده (۱۰)افغانی خریده است و دوباره به(۱۰) افغانی میفروشد.

واین نوع بیع را ازاین لحاظ بیع تولیه میگویندکه بایع مشتری را نایب خود دانسته ومشتری برای بایع همان قیمتی رامیپردازدکه مبیعه برایش تمام شده است وبالای اواعتماد کامل میکندکه اوخیانت نمی کندواگرکدام خیانت درآن پیداشدمشتری حق داردکه مبیعه را برای بایع پس بدهد.

حکم مشروعیت بیع مرابحه و تولیه: این دونوع بیع بنابرضرورت مشروع گردیده است، زیرا بسا اوقات یک شخص در امور تجارت تجربهٔ کامل نداردوازشخص دیگرجنس را به قیمتی می‌گیرد که هم اصل قیمت را میدهدوهم یک اندازه فایدهٔ کم نیزمیدهد، مانند بیع مرابحه ویاهیچ فایده نمی دهدمانند بیع تولیه.

۳- **بیع وضیعه**: وضیعه درزبان عربی کم کردن را میگوید واین بیع را ازجهت وضیعه میگویندکه دروقت فروختن یک اندازه از راس المال (قیمت اصلی) راکم میکند وبه قیمت کم میفروشد؛ مانند‌اینکه: یک شخص به شخص دیگربگوید: که این جنس به صدافغانی برایم تمام شده است و به شما به نود افغانی میفروشم، که این نوع بیع را بیع مخاسره، مواضعه، محاطه یاوحیطه نیزمی نامند.

حکم بیع وضیعی: حکم این مانند حکم بیع مرابحه است اگرخیانت آشکارشد مشتری حق رد مال را دارد.

۴- **بیع مساومه**: عبارت ازآن بیع است که بایع قیمت مال خودرا اظهارنمی کند بلکه بایع ومشتری باگذاشتن قیمت جدید باهم اتفاق میکنندکه این بیع را بیع مزایده نیزمی گویند.

اگربیع از طریق بیع مساومه صورت گرفت وشفیع ساکت بود دراین صورت حق شفع او ساقط میگرددبه همین ترتیب از طریق بیع اگرشخصی یک جنس را به بیع مساومه خرید دعوی کردکه این جنس ازمن است این دعوی قبول نمی شود، به همین قسم دربیع مساومه خیارخیانت نیزثابت نمی گردد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سوال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

زمان	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. بیع ازحیث حکم به چندقسم است؟ کی میتواند فرق بین بیع صحیح نافذی لازمی وبیع صحیح نافذی غیرلازمی را بگوید؟ و به منظور ایجاد انگیزهٔ درس از شاگردان میپرسد وشاگردان را متوجه درس میسازد.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان جواب سؤالات معلم صاحب را میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (ادامه اقسام بیع)رابالای تخته مینویسدوبادرنظرداشت ثمن ومبیعه اقسام بیع را تشریح کرده وبرای شاگردان معلومات میدهد. بعدازاین شاگردان میخواهدتادرس راخاموشانه خوانده جاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب ازچندتن ازشاگردان ضعیف می‌خواهد تایک یک پاراگراف درس را با آوازبلندبخوانند. معلم صاحب درس را با آوازمناسب برای شاگردان تشریح میکند، فعالیت درس رامطابق کتاب بالای شاگردان عملی میکند. جهت اطمینان از یادگیری شاگردان ازچندتن آنها سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند. شاگردان ضعیف درس را میخوانند. شاگردان فواید درس را درزنده‌گی خویش عملی میکنند.

۱۰دقیقه	**ارزیابی:** أ- به سولات ذیل جواب دهید. ۱- بیع ازنظرمبیعه به چندقسم است؟ ۲- بیع سلم کدام بیع است؟ ۳- بیع ازنظرثمن به چندقسم است؟ ۴- بیع مرابحه کدام بیع است؟ ب- جملات صحیح ذیل را به علامت(√) وغلط را به علامت (×)نشانی کنید. ۱- بیع مقایضه: عبارت ازبیع جنس درمقابل جنس است( ). ۲- بیع تولیه: سربخود (بدون اجازه) فروختن یک جنس را تولیه گویند( ). ۳- بیع وضعی: فروختن مال به فایده معین مشخص را بیع وضیعه گویند( ).	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصۀ درس:** بیع ازلحاظ مبیعه به چهارقسم است. ۱- بیع مطلق: ۲- بیع صرف: ۳- بیع مقایضه: ۴- بیع سلم: بیع ازنظرثمن به دو قسم است: ۱- مرابحه: ۲- تولیه: ۳- وضیعه: ۴- مساومه:	شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند
	کارخانه گی: اقسام بیع بادرنظرداشت ثمن ومبیعه رادرکتابچه های خود بنویسید.	شاگردان انواع بیع به اعتبار ثمن و مبیعه را در کتابچه های خود بنویسد.

درس نهم

عنوان: خیار(تعریف، و احکام خیار شرط)

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- خیارات دربیع را بشناسند.

۲- تعریف وحکم خیارشرط را بشناسند.

۳- حکمت مشروعیت خیارات رابشناسند.

معلومات اضافی برای معلم:

دین مقدس اسلام امور زنده‌گی انسانهارا برپایه های صداقت راستی بنیاد نهاده است. ازهمین سبب معاملات فقهی نیزدراسلام شفاف بوده وهرنوع خیانت وفریب را کنارگذاشته است واز اینکه فروشنده وخریدار ازهرنوع نقص ضرر درامان باشد شریعت مقدس اسلام خیارات را دربیع (خرید وفروش) مشروع گردانیده است.

اقسام مشهورخیار به چهارقسم است: خیارشرط، خیاررؤیت، خیارعیب وخیارمجلس.

۱- **خیارشرط**: خیار معنای رضا واختیار را دارد یعنی هرگاه عاقدین عقد بسته کنند پس هریک ازعاقدین حق دارد که مبیعه را قبول کند ویا اینکه برای فکرکردن وقت بگیرد. واگربرای فکرگردن درخواست وقت کرد اینرا خیارشرط گویند. درخیارشرط اضافت حکم به سبب شده است مانند اینکه میگویم: صلاة الظهر یعنی سبب نمازپیشین ظهر است.

خیارشرط به سه قسم است:

۱- **فاسد**: اگروقت خیار ازسه روز زیادتعیین شد و زمان ختم خیارمعلوم نبود این خیاربه اتفاق فاسداست؛ مانندانیکه: مشتری بگوید من این جنس را گرفتم به این شرط که ازسه روز زیاد اختیار دارم و وقت معلوم نباشد.

۲- **جایز**: اگرمدت خیارسه روزویاکمتر ازسه روز تعیین شد اینگونه خیاربه اتفاق جایزاست ؛ مانندانیکه: مشتری بگوید که من این جنس را گرفتم به این شرط که برای من الی مدت سه روز اختیار باشد.

۳- **اختلافی**: مانندانیکه: مشتری بگوید: که من دراین جنس ازسه روز الی یک ماه یا دوماه اختیاردارم یعنی وقت معلوم باشد این نوع خیارنزد امام ابوحنیفه (رح) فاسداست، اما به نزد امام ابویوسف وامام محمد رحمهما الله جایز است.

خیارشرط بخاطری ازدیگرخیارات مقدم ذکر شدکه این خیار عام است بایع ومشتری هردو در آن حق داشته میتوانند، ولی خیارعیب وخیار رؤیت تنها حق مشتری است.

دلیل روا بودن خیار شرط: یک صحابی که نامش حبان بن منقذ بود در هنگام خریداری بسیار فریب می‌خورد، او به نزد پیامبر(ص) آمد وقصه خود را به پیامبر(ص) بیان کرد، پیامبر(ص) برایش گفت: هرگاه چیزی میخریدی برای فروشنده بگو مرا فریب ندهید و برای من سه روز اختیار بدهید.

مدت خیار شرط: مدت خیار شرط به نزد امام ابوحنیفه (رح) تنها سه روزاست. زیرا درحدیث شریف مدت خیارشرط سه روزذکرشده است، واین سه روز منصوصی است. اما به نزد امام ابویوسف وامام محمد مدت خیار شرط تعلق به عاقدین دارد که عاقدین تاچه زمانی راضی شده اتفاق میکنند ، تاهرزمانی که راضی شدند صحت دارد اگرچه زیادتر ازسه روز هم باشد، چرا که این معاملات است ومعاملات براساس عرف وعادت ورضایت عاقدین بستگی دارد، واین هم شده می‌تواند که رضایت انسان بر اکثر ازسه روزحاصل شود.

اثر خیار شرط: خیار شرط دو اثر دارد، یک اتفاقی ودوم اختلافی:

۱- اثراتفاقی: با نهادن خیار الشرط لزوم بیع ازبین میرود و به رضایت صاحب اختیارمعلق میشود اگرمبیعه را پسند نمود رضایت خود را بیان میکند واگرخوشش نیامد باید تازمان تعیین شده عدم رضایت خود را بیان دارد واگرمدت اختیار از سه روز گذشت بیع لازم میگردد.

واگرصاحب اختیار بیع را فسخ میکند باید درمدت وزمان اختیار فسخ نماید وهم جانب مقابل را ازبه فسخ بیع آگاه سازد.

۲- **اثراختلافی**: اگر اختیار فی مابین بایع ومشتری شرط شده باشد در این صورت به نزد امام ابوحنیفه(رح) برای مشتری ملکیت در مبیعه ثابت نمی گردد وپول در ملیکت بایع داخل نمی شود، اما در نزد امام محمد و امام ابو یوسف رحمت الله ثمن در ملکیت بایع داخل می‌شود.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب.

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تمثیل، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. دربارۀ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- بیع ازنظرمبیعه به چندقسم است ؟ ۲- بیع ازنظرثمن به چندقسم است ؟ معلم صاحب برای درس جدید میان شاگردان ایجادانگیزه نموده	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند.

	وآنها را متوجه درس میسازد.	
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس خیار(تعریف خیار الشرط واحکام آن) را بالای تخته می‌نویسد، تعریف لغوی واصطلاحی خیار الشرط، حمکت مشروعیت خیارالشرط، وقت خیارالشرط، ازبین رفتن وساقط شدن آن، توسط آن شرایط فسخ بیع را برای شاگردان تشریح میدهد بعداً ازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل را نشانی کنند. از چند تن شاگرد ضعیف میخواهد تایک یک پاراگراف را با آوازبلند بخوانند. بعدا معلم صاحب درس را با آوازمناسب برای شاگردان تشریح می کنند. معلم صاحب فعالیتهای درس را بالای شاگردان عملی کار میکند. و جهت اطمینان ازاینکه شاگردان درس را فهمیده اند و یا خیر از چند شاگرد سؤال میکند.	شاگردان گوش میکنند. شاگردان درس را آهسته میخوانند. شاگردان ضعیف در س را با آوازبلند میخوانند. شاگردان فواید درس را درزنده‌گی یومیه خویش عملی میکنند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** ۱- مراد ازخیارشرط چیست؟ ۲- مدت خیارشرط چندروزاست؟ ۳- شرایط فسخ بیع به واسطهٔ خیارشرط کدامها اند ؟ ۴- خیارشرط چه وقت ساقط میگردد؟	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** تعریف خیارشرط: خیار اسم مصدر است که (خوشی، رضایت، صلاحیت داشتن) را میگویند ودراصطلاح خیارشرط همان اختیاریست که یک جانب ویا هردوجانب معامله بیع بخاطر تعیین وقت ازجهت قبول ویا رد آن در نزد خود دارند. خیارشرط جهت آسانی وضرورت مردم رواشده است تا مردم وقت تفکر و مشوره را داشته باشند و از ضرر و فریب جلوگیری بعمل آید. گذاشتن خیارشرط در شریعت جایز است وتا زمانیکه خیارادامه دارد ملکیت مال ازصاحب اختیار خارج نمی گردد و در ملکیت جانب مقابل داخل نمیگردد. خیار شرط به نزد امام ابوحنیفه (رح) الی سه روز، ویا کمتر از سه روز صحیح است، اما اضافه تر از سه روز جواز ندارد. اما امام	شاگردان گوش گرفته ومتوجه خلاصه درس میباشند.

	ابویوسف وامام محمد (رح) می گویند: اگـر یـک وقـت معلـوم را شرط گذاشتند که ازسه روزاضافه تر هم باشد جوازدارد.	
۵دقیقه	**کارخانه گی:** دربارۀ خیار شرط یک مقالۀ بنویسید که کمتر ازده سطر نباشد.	با استفاده از کتب فقه شاگردان در بارۀ خیارشرط یک مقاله بنویسند.

درس دهم

عنوان: خیار رؤیت

وقت: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- خیار رؤیت رابشناسند.

۲- حکم حق رؤیت را بصورت احسن بشناسند.

۳- با بعضی از مسایلی خیار رؤیت آشنایی حاصل نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

اگرکسی چیزی را بخرد که آنرا ندیده باشد ونه هم درمجلس بیع صفات آن ذکرشده باشد که علم کامل مشتری به آن حاصل گردد، دراین صورت شریعت به مشتری حق رؤیت (دیدن)راداده است، تا اینکه نه درخرید فریب بخورد ونه هم به کدام ضرری روبروشود.

پس بیع الی دیدن (رویت) مشتری غیر لازم است.

خیار رؤیت حق کی است. ؟

خیاررؤیت دربیع تنها حق مشتری است ودراجاره حق مستاجر است واین حق به بایع داده نمی شود بخاطریکه بایع مبیعه خودرا دیده وبرایش معلوم است پس به خیاررؤیت ضرورت ندارد.

شروط حق خیاررؤیت: اگرشروط ذکرشده ذیل دربیع موجود نباشد پس حق خیار رؤیت به مشتری ثابت نمیشود بلکه بیع لازم میگردد.

۱- اینکه مشتری مبیعه را ندیده باشد.

۲- جنس مبیعه معلوم باشد؛ مانند: زمین، خانه، حیوان وغیره ولی صفت آن مجهول باشد.

۳- باید عقد قابلیت فسخ راداشته باشد ؛ مانند: عقود بیع، اجاره، مصالحه، تقسیم ودیگرعقود ولی اگرعقد امکان فسخ را نداشت مانند: عقود نکاح و خلع پس دراین گونه عقود حق خیاررؤیت ثابت نمی شود.

۴- **کیفیت رؤیت**: مقصدومطلب ازرؤیت حاصل نمودن علم کامل مشتری بر مبیعه است. اگرمشتری نمونه یا جز ازمبیعه را دید وعلم وی برآن حاصل گردید، پس رؤیت وی ثابت شده وحق وی نیزبه پایان میرسد.

۵- **شروط فسخ عقد درخیار رویت**:

اگرکسی ازطریق خیار رؤیت بیع رافسخ میکند پس باید شروط ذیل موجود باشد:

۱- اینکه حق خیاررؤیت ثابت باشدواگرساقط شد ه باشد، بیع لازم گردیده وحق فسخ کردن راندارد.

۲- درصورت فسخ مبیعه تقسیم نمیشود، طوریکه مشتری مقداری از مبیعه را بگیردوباقی مانده را دوباره به بایع ردکند، چراکه دراین بیع زیان ونقصان بایع است.

۳- بایع باید به فسخ بیع آگاه شود تا مال خودرا به طورآزادانه تصرف نماید وازقید مشتری خلاص شود.

سبب خياررؤیت:

دروقت عقد بیع ویاهم قبل ازعقد ، نه دیدن مبیعه خياررؤیت راثابت می‌سازد واگرمشتری قبل ازعقد مبیعه رادیده باشدپس حق رؤیت او ساقط می گردد.

حالت ساقط شدن خياررؤیت:

اگرمشتری مبیعه رادردست خود گرفت ویاهم آن رابوی کرد ویا انرا چشید و یاهم بطور کامل برایش توصیف گردید، پس حق خياررؤیت ازوی ساقط گردیده است زیرا با این همه، علم کامل مشتری برمبیعه حاصل می گردد.

دلیل مشروعیت خياررؤیت:

پیامبر(ص)می فرماید(کسیکه چیزی را بدون دیدن آن بخرد وبعدازخرید ن آن رادید صاحب اختیار است اگرخوشش آمدآنرا بخرد واگرنیامد آنرا بگذارد)سنن دارقطنی)

وهمچنان حضرت طلحه بن عبدالله (رض) ازحضرت عثمان (رض) دربصره زمین خرید ، شخصی به حضرت عبدالله بن طلحه (رض) گفت: دربیع نقصان کردی، حضرت طلحه درجوابش گفت: برای من خياررؤیت است، بخاطریکه من چیزی راخریده ام که آن راندیده ام وبعددر میان این دو، حضرت جبیر بن مطعم (رض) به حیث حکم تعیین گردید، حضرت جبیر (رض) به حق طلحه بن عبدالله فیصله کرد، این کاردرحضور اصحاب کرام صورت گرفت ولی هیچ کس از آن انکار نکرد پس به این عمل اجماع صحابه رضی الله عنهم نیز ثابت شده است.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی ، سؤال وجواب

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان روزانه معلم ، تخته وتباشیر.

جریان درس:

زمان	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبینند. معلم صاحب دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف، حکمت مشروعیت وحکم خیار شرط را بیان کنید؟ ۲- وقت خيارشرط چندروز وبه کدام اشیا ازبین میرود؟ ۳- شرایط فسخ خيارشرط کدامها اند؟ معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان انگیزه را ایجاد نموده ، شاگردان رامتوجه درس ساخته وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جوا ب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.

۲۵دقیقه	**تقدیم درس** معلم صاحب عنوان درس (خیاررؤیت) را بالای تخته مینویسد درمورد تعریف لغوی واصطلاحی خیاررؤیت، وقت ثبوت واحکام خیاررؤیت تشریح داده به شاگردان معلومات لازمی ارایه میکند و ازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آوازبلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. فعالتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه آیا شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگردان سؤال میکند. واگر از جملۀ شاگردان کسی سؤال داشته باشد معلم صاحب به او جواب میدهد.	شاگردان گوش میگیرند. شاگردان درس را خامو شانه میخوانند. شاگردان جواب میدهند شاگردان فواید درس را درزنده‌گی خویش عملی میکنند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** ۱- خیاررؤیت چه را میگویند؟ ۲- خیاررؤیت چه وقت ثابت میگردد؟ ۳- حکم خیاررؤیت چیست ؟ جملات صحیح ذیل را به علامت (√) و جملات غلط را به علامت (×) نشانی کنید. ۱- اگردرخیار رؤیت صاحب آن فوت کند خیارباطل میگردد( ) ۲- خیاررؤیت موقت نیست، وتازمانی باقی می‌ماند که باطل کننده ها یش به میان نه آمده باشد( ) ۳- دیدن وکیل مانند دیدن مشتری نیست( )	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصۀ درس** خیاررؤیت: رؤیت درلغت دیدن راگویند و دراصطلاح: دروقت دیدن مال، اختیار وقبول کردن بیع و عدم قبول آن از جانب مشتری را خیاررؤیت گویند. وقتیکه مشتری مال رامی بیند درهیمن وقت برایش اختیار ثابت میگردد، وقبل از آن برایش اختیار نیست. حکم خیاررؤیت: مشتری دروقت دیدن مال اختیار دارد که بیع رافسخ کند ویا قبول نماید.	شاگردا ن متوجه خلاصه درس میباشند.
	کارخانه گی موضوعات عمدۀ درس را درکتابچه های خود بنویسید.	شاگردان کار خانه گی را در خانۀ انجام می‌دهند.

درس یازدهم

عنوان: خیارعیب

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- تعریف خیارعیب را بصورت درست بدانند.

۲- به حکم خیارعیب کاملاً آشناشوند.

معلومات اضافی برای معلم

هرکسیکه یک جنس را میخرد خوش دارد که آن جنس خوب وازهرنوع عیب سالم ومبرا باشد، پس به این اساس اگربایع درپیسه (پول) ومشتری درجنس کدام عیب پیداکردند، شریعت به هردوی آنها این حق را داده است تا جنس عیب دار رادوباره به مالک قبلی آن مسترد کنند وبیع رافسخ نمایند.

انواع عیب ها:

عیب درمبیعه بردوقسم است:

۱- عیبی که درظاهر معلوم میشود بطور مثال درجزء ازمبیعه مقدارنقصان موجود باشد؛ مانند: نابینایی، فلج بودن، نقص در انگشتان ، شاخ شکستگی ، دندان شکستگی ، کر بودن، گونگ بودن، زخمهای معلوم وتازه و مریضی داوم دار و امثال اینها.

۲- عیبی که به ظاهرمعلوم نمیشود ولی درمبیعه نقصان حساب میشود:

بطورمثال: سرفه، دندان زایده ویابی جای، اختلاط مویهای سیاه وسفید وغیره.

مبیعه به کدام عیب رد میگردد؟

اگرمشتری درمبیعه ویاهم بایع درثمن عیبی را پیداکرد وبخواهدکه آن را دوباره به مالک اصلی مستردویاردکند دراینصورت اگرعیب واضح واشکاربود مبیعه بدون شاهدان ردمیشود ولی اگرعیب آن پت وباطنی باشد پس این عیب را دوتن مسلمان ویاهم یک تن مسلمان عادل معلوم می‌سازد وبه آن اقرارنموده وانرا رد می کند، واین درصورتی است که جانب مقابل ازعیب منکر باشد واگرازعیب منکر نبود بازبه اینقدرتحقیق ضرورت نیست.

۳- وقت خیارعیب:

خیارعیب کدام وقت معین ندارد، بلکه هنگامیکه درمبیعه عیب ظاهر شداگرچه بعدازمدت طویل هم باشد مشتری میتواند که مبیعه عیب دار را ردکند، همچنان در رد مبیعه عیب دار عجله شرط نیست بلکه مشتری می‌تواند بعدازدرک عیب بامهلت مبیعه عیب دار رابه مالک اصلی اش دوباره رد کند وتأخیر در رد کردن مبیعه خیار عیب را ساقط نمیسازد.

٤- حکم پنهان کردن عیب درمبیعه:

برابایع واجب است که عیب مبیعه راظاهر سازد وپنهان کردن آن گناه است. پیامبر(ص) می‌فرماید: (لایحل لاحد یبیع شئا الایبین مافیه)ترجمه: برای هیچکس روانیست که شی عیب دار رابفروشد مگراینکه عیبش رامعلوم کند) ولی اگرکسی چیزی را با عیبش یکجا بفروشد وعیب آن رابیان ندارد، فروشنده آن گنهکاربوده و بیع درست میباشد.

٥- شروط ثبوت خیارعیب:

بعضی از شروط درکتاب درسی ذکرشده است، که ازآنجمله یکی هم این است که ازاله ودورکردن عیب ممکن نباشد، اگرازاله ودورکردن عیب برای مشتری آسان وسهل باشد دراینصورت مشتری حق رد کردن مبیعه راندارد.

بطورمثال: اگرشخصی تکهٔ را فروخت که اندازهٔ بسیار کم گِل پرُ بود وآن گل توسط شستن ویاتراشیدن آن بدون کدام مشکل پاک شود، در اینصورت مشتری حق رد کردن آن را ندارد.

٦- معاملاتیکه خیارعیب در آن ثابت میشود:

معاملاتیکه خیارعیب در آن ثابت میشود قرار ذیل اند:

بیع، شراء، اجاره، تقسیم، مصالحه بر مال، مصالحه درقتل عمدی برمال، مهر وبدل خلع.

٧- اثرخیارعیب برحکم عقد:

حق خیار عیب برعقد بیع هیچ اثرمنفی ندارد، پس به همین سبب درمبیعه حق ملکیت مشتری وبرثمن حق ملکیت بایع ثابت میشود.

ولی درموجودیت خیارعیب این ملیکیت غیرلازم است، لذا ازهمین سبب سالم بودن مبیعه دلالتاً در عقد شرط است.

٨- شروط رد:

اگرمشتری بنابرخیار عیب مبیعه را ردمیکند پس برای رد وفسخ بیع نکات ذیل شرط است.

١- حق خیار عیب باید ثابت باشد.

٢- مشتری جنس رابه بایع به همان صفات تسلیم کند که با آن صفات تسلیم شده بود یعنی مشتری درمبیعه کدام عیب دیگری راپیدا نکرده باشد واگربایع جنس را باعیب جدید آن قبول داشت دراین صورت کدام مشکل درردآن وجودندارد.

٣- مشتری باید بایع را به ردکردن مبیعه با خبرسازد.

٩- کیفیت رد:

مبیعه عیب داربه سه طریق رد میشود:

١- تنهابه ارداهٔ صاحب خیارعیب که مبیعه راقبض نکرده باشدوبه عیب آگاه شود.

٢- به خواهش و رغبت بایع ومشتری.

۳- اگرجانب مقابل منکرشود وموضوع منجربه منازعه گردد پس به قضاوت قاضی رد میشود.

۱۰- موانع رد:

درصورت های ذیل اگرعیب مبیعه معلوم شود دوباره رد نمیشود.

۱- هرگاه مبیعه در دست بایع قبل از تسلیم نمودن به مشتری هلاک شود ویا ازبین برود.

۲- هرگاه مبیعه دردست مشتری عیب دارشود.

۳- هرگاه نزد مشتری درمبیعه زیادت منفصله بوجود آید.

۴- هرگاه مشتری به عیب رضایت نشان دهد.

۵- هرگاه مشتری مبیعه را بر علاوهٔ تمام عییوب قبول کند.

۱۱- خیارعیب به میراث برده میشود:

تمام فقها به این متفق اندکه حق خیار عیب به میراث برده می‌شود. اگرصاحب خیارعیب وفات یابد حق وی به ورثهٔ اومنتقل می گردد. وآنهاهم میتوانند که مبیعه را ازلحاظ عیب آن ردکنند، البته خیارشرط وخیاررؤیت به میراث برده نمیشود.

روشهای تدریس: تشریحی، گروپی، مناقشوی، سؤال وجواب.

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبینند. معلم صاحب درباره درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- خیاررؤیت راتعریف ووقت ثبوت خیاررؤیت رابیان کنید؟ ۲- حکم خیاررؤیت چیست؟ معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده وآنها رامتوجه درس میسازد. وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان جواب سؤال معلم صاحب رامیدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (خیارعیب) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکمت مشروعیت، حکم وشرایط ثبوت خیارعیب را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. و ازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آوازبلند بخوانند.	شاگردان به تشریح درس گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند.

	بعدمعلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه آیا شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان ضعیف درس را با آوازبلند میخوانند. شاگردان فواید درس را درزنده گی خویش عملی میکنند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- خیارعیب راتعریف کنید. ۲- حکمت مشروعیت خیارعیب چیست. ۳- چه چیزعیب شناخته میشود؟ ۴- شرایط ثبوت خیارعیب کدام ها اند ؟ ب- جملات صحیح را به علامت (√) وجملات غلط را به علامت (×)نشانی کنید. ۱- هرگاه مشتری درمال خریداری شده عیب پیداکند، اختیار دارد که درمقابل همان مبلغ مبیعه راقبول میکند ویا رد میکند، اماحق نگهداشتن وطلب نقصان راندارد. ( ) ۲- اگرمال به دست مشتری عیب دارشود وبعدازآن خبرشود که درآن مال درنزد بایع نیز عیب دیگری هم موجود بود، مشتری میتواند که آن مال را ردکند. ( )	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصه درس:** هرآنچیزی که در نزد تاجران سبب نقص درقیمت (نرخ) گردد عیب است. بخاطراینکه بایع ومشتری ازنقص وضرر درامان باشند شریعت مقدس اسلام لازم گرداینده است که بایع ومشتری یکدیگررا مال پاک وعاری ازعیب بدهند ودرصورت موجودیت کدام عیب اختیار ردکردن ویاقبول کردن را نیزداده است. پت کردن عیب مال گناه بزرگ بشمارمیرود پس شخصیکه مال خودرا میفروشد باید عیوب آن مال را واضح سازد، چرا که این کار سبب برکت در مال میگردد ودراین باره رسول الله (ص) به پیروان خود رهنمایی های زیادی نموده است هرگاه متعاقدین درمال ویاثمن عیبی رامیبینندهریک اختیار رد را دارند.	شاگردان به خلاصه درس دقیق متوجه میباشند.
	کارخانه گی: راجع به خیارعیب یک مقاله بنویسید.	شاگردان در بارۀ خیار عیب یک مقاله مینویسند.

درس دوازدهم

عنوان: بیوع ممنوعه(بیوع باطله)

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- بابیوع ممنوعه آشنایی پیداکنند.

۲- تعریف واحکام بیع باطل را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- **بیع باطل:** باطل درلغت ضدحق است وبیع باطل دراصطلاح: آن بیع است که اصلا صحت ندارد، بطوریکه در شرطی از شروط انعقادبیع خلل موجود باشد.

۲- حکم عقد بیع باطل:

باداشتن علم اقدام به عقد بیع باطل گناه است و مرتکب آن گنهکار میشود، بخاطریکه انجام دادن کار نامشروع حرام و مخالف شریعت است، مگردرحالت ضرورت رواه است.

۳- بیوع باطله:

بعضی از بیوع باطله ایکه علما بربطلان آن باهم اتفاق دارند عبارتنداز:

فروختن خودمرده، خون، شراب، خنزیروبت ها.

۴- **بیع نجش:** نجش دراصل استتار وپنهان کردن را گویند، که دراین جاهم ناجش (بازارتیز و بالا برنده نرخ) قصد و اراده خود راپنهان می کند.

ودراصطلاح فقهی بجش به آن بیع گفته می‌شود که مشتری مبیعه را به قیمت بسیار بلند قیمت می گذارد در حالیکه خودش ارداه وقصد خریدن آن مبیعه رانداشته می‌باشد، بلکه اوتنها بخاطر ی ترغیب وفریب دادن دیگران قیمت راتعیین میکند وبلند میبرد.

درمورد این گونه بیع پیامبر (ص) می‌فرماید(لایبع بعضکم علی بیع بعض ولاتناجشوا....)

ترجمه: بیع نکندیکی ازشما بر بیع کسی دیگری ونجش هم نکنید دربیع (تیزی نکند)باوجود اینکه نجش دربیع جایزنیست ولی بیع صیحح است، زیرا این کارعاقدین نیست بلکه کارشخص سوم است.

۵- قبض کردن مبیعه دربیع باطل:

اگرمشتری دربیع باطل مبیعه راقبض کند، پس این مبیعه نزد وی امانت حساب میشود، واگرمبیعه رابدون اجازه بایع قبض کردوهلاک کند پس تاوان آن برمشتری لازم میگردد.

روشهای تدریس: تشریحی، سؤال وجواب.

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان یومیه استاد، تخته وتباشیر

فعالیتهای شاگرد	فعالیتهای معلم	وقت
شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند.	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. دربارۀ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- خیارعیب راتعریف وحکمت مشروعیت خیارعیب رابیان دارید. ۲- شرایط ثبوت خیار عیب کدامها اند ؟ ۳- حکم خیارعیب رابیان کنید؟ معلم صاحب بخاطر درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد، وراجع به درس آنها سؤال میکند.	۵دقیقه
شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند میخوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند.	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس که(بیع حرام - بیع باطل) است رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، واحکام بیع باطل را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. و ازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. معلم صاحب فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان ازاینکه شاگردان درس رایادگرفته اند ویاخیرازچندتن شاگرد سؤال میکند.	۲۵دقیقه
شاگردان جواب میدهند.	**ارزیابی:** أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- بیع باطل راتعریف کنید؟ ۲- حکم بیع باطل چیست؟	۱۰ دقیقه

	۳- سه حکم بیع باطل رابیان کنید؟	
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** باطل درلغت: ضدحق رامیگویند ودراصطلاح بیع باطل: عبارت ازآن بیع است که اصلاً صحت ندارد، واینکه درشرطی از شروط انعقاد آن خلل باشد. حکم بیع باطل: دراین بیع ملکیت ثابت نمی گردد، هرچندکه مبیعه راقبض کرده باشد ویانکرده باشد.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند.
	کارخانه گی: در مورد بیع باطل یک مقاله بنویسید.	شاگردان در بارهٔ بیع باطل موضوعات را جمع نموده و یک مقاله می‌نویسند.

درس سیزدهم

عنوان: بیع فاسد

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- بیع فاسد را خوب بشناسند.

۲- حکم بیع فاسد را بشناشند.

۳- با بعضی ازاقسام بیع فاسد آشناشوند.

معلومات اضافی برا ی معلم:

۱- تعریف بیع فاسد:

بیع فاسد به بیعی گفته میشود که به اعتبارذات واصل آن صحیح باشد، ولی به اعتبار وصفش فاسد شده باشد، به این معنی که درصحت بیع کدام شرط مختل شده باشد، ویاهم شرطی درآن گذاشته شده باشد که عقد بیع آنرا تقاضانمیکند.

بطورمثال: کسی به شخصی دیگری بگوید: این موتر رابه شرطی برایت می‌فروشم که به آن سوارنشوی.

۲- شرط گذاشتن دربیع:

اگرکدام بیع باگذاشتن شرط انجام بپذیرد، پس شرط گذاشتن آن ازسه حالت خالی نمی باشد.

۱- اینکه شرط وبیع هردوجایزمیباشدوشرط نهادن در بیع کدام مشکل را ایجاد نمی کند؛ مثلا: خریدن لباس بشرط پوشیدن آن ویاهم خریدن موتر به شرط سوار شدن درآن.

۲- اینکه شرط وبیع هردوفاسد میباشد، یعنی نه شرط به مقتضیات بیع مطابقت داشته می‌باشد ونه هم عقدبیع تقاضای آن را دارد. ولی باگذاشتن شرط فایده بایع ومشتری میباشد.

۳- اینکه بیع صحیح میباشد ولی شرط آن باطل است. بخاطریکه نه به مقتضی بیع مناسب است ونه هم عقد بیع آن راتقاضا میکند. وباشرط کردن آن یابه بایع ویاهم به مشتری ضررمتوجه میشود و یا هم بغیرازبایع ومشتری برای شخص دیگر فایده داشته می باشد ویا این شرط به مبیعه مفید میباشد. پس دراین صورت بیع صحیح وشرط آن باطل است، مثلا: کسی برشخصی چیزی رابه فروش برساند وشرط بگذارد که این مبیعه رانباید به کسی هبه (بخشش) کند ونه هم آن رابفروشد ویاهم بگوید که به فلان شخص این مبیعه را قرض بدهی وغیره...

٤- بعضی از انواع بیع فاسد:

بیع فاسد مثالهای زیادی دارد که بعضی ایشان قرارذیل اند:

فروش حمل دربطن مادر، فروش مادربه استثناء حمل، فروش شیر درپستان حیوان، فروش پشم موجود برپشت حیوان، فروش میوه دردرخت به یک مقدارمعین، فروش خانه باگذاشتن این شرط که فقط تابه مدت یک ماه

درآن سکونت کند، فروش یک موتر به شرطیکه بعدازسپری شدن یک ماه برایش تسلیم خواهدکرد، فروش لباس به شرطیکه بایع باید آنرابرایش بدوزدوتیارکند، خریدیک جنس به شرطیکه تابه خانه آنرا برایش انتقال دهد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تمثیل، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی بیع باطل رابیان کنید؟ ۲- حکم بیع باطل رابیان کنید؟ معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد. وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (بیع فاسد) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکم بیع فاسد را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعدازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعد از چندتن شاگرد ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف را با آوازبلند بخوانند. بعدمعلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. معلم صاحب فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه میکنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند می‌خوانند. شاگردان فواید درس را درزنده‌گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** به سولات ذیل جواب بدهید: ۱- بیع فاسد را لغتاً و اصطلاحاً تعریف کنید؟	شاگردان جواب میدهند.

	۲- حکم بیع فاسد چیست؟	
۵دقیقه	**خلاصۀ درس:** فاسد در لغت ضد صالح است بمعنی نادرست. و در اصطلاح: بیع فاسد عبارت از بیعی است که در اصل مشروع و روا است. اما از نظر صحت درست نمی باشد، در این بیع مبیعه و مال به واسطۀ قبض کردن ملک میگردد، و تصرف درآن نافذ میگردد، ولی هریک ازمتعاقدین میتوانند بیع را فسخ کنند و مال گرفته شده را دوباره ردکنند. دراین بیع تنها به عقد ملکیت ثابت نمی گردد تا انکه با عقد یکجا به اجازه بایع مبیعه قبض نشده باشد.	شاگردان به خلاصۀ درس گوش میدهند.
	کارخانه گی: تفاوت بین بیع باطل وفاسد چیست ؟ درکتابچه های تان بنویسید.	شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام می‌دهند.

درس چهاردهم

عنوان: بیع مکروه

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- به حقیقت بیع مکروه آشنا شوند.

۲- اقسام بیع مکروه رابشناسند.

۳- بعضی از مثالهای بیع مکروه را بشناسند.

معلومات اضافی برا ی معلم

۱- بیع مکروه:

باوجوداینکه بیع مکروه به بیع فاسد نزدیک است و یک بخش ازبیع فاسدنیزبشمار میرود، چرا که بیع مکروه بابیع فاسددرحرمت یکسان است ولی هردوی آنها درعقد فرق دارند، وآن اینکه بیع فاسد هیچگاه صحیح نمیشود مگربیع مکروه با اینکه گناه دارد بازهم صحیح است و اینکه فسخ نمودن بیع فاسد دیانتاً و قضاء واجب است ولی فسخ بیع مکروه تنها دیانتاً واجب است.

۲- انواع بیع مکروه:

بیع مکروه انواعی زیادی دارد که بعضی از آنها درکتاب درسی ذکر شده است، وبعضی از آنها در اینجا به طور مختصرذکر می گردد.

بیع بالای بیع برادرمسلمان: که دونوع این گونه بیع درکتاب ذکر گردیده است و مثالهای دیگری هم دارد که بعضی از آنها را ذکر می کنیم، بطور مثال: هر گاه دو نفردر قیمت یک جنس به موافقه برسند و تنها عقد باقی مانده باشد، دراین اثنا شخص سوم بیاید وبه مشتری بگوید: این بیع را رهاکن زیرا من این جنس رابه قیمت ارزان بالایت می‌فروشم. ویاهم به بایع بگوید: ازاین شخص مبیعه رادوباره طلب کن، من این مبیعه را از شما به قیمت بلند میخرم.

بیع کردن بربیع برادر مسلمان مکروه است بخاطریکه این عمل دربین مسلمانان نفرت، بدبینی و دشمنی رابه بارمی آورد. که درجامعه باعث بی اعتباری، بی اعتمادی، جنگ وجدل میشود.

بولی: بیع نجش یک بیع ناجایزاست اما بیع بولی جایزوروا است، بولی این راگویند که یک بایع اعلان کند که هرکسیکه برایم پول زیاد بدهد، مبیعه را به او می‌فروشم، پس یک کسی ده افغانی میگوید شخصی دیگری پانزده افغانی میگوید ودیگری هم بیست افغانی واین سلسله تاهنگامی ادامه پیدامیکند که دربین مشتریان شخص آنقدر قیمت بلندی بگوید که کسی دیگری برا ان قیمت بالاتر راگفته نتواند. پس این جایزاست، درحدیث شریف میاید که رسول الله (ص) فرمودند این ظرف وپرده را کی میخرد ؟ یک شخص گفت: من آن را به یک درهم میخرم، بازپیامبر(ص) فرمودند: آیاکسی است که

زیادترازیک درهم آنر ابخرد؟ شخصی دیگری گفت: من آنرا ازنزدت به دو درهم میخرم. بعدا پیامبر(ص) آنرا به همین شخص فروخت.

به مقابل قافله رفتن ، ویاهم بیع شهرنشین برای بادیه نشین:

به اینگونه بیع درفقه بیع (تلقی الرکبان) گفته میشود. این بیع چند صورت داردکه ذیلا بیان میگردد.

۱- یک صورت آن این است که مشتریان شهرنشین به مقابل قافله میروند وازآنهامواد خوراکه رابه قیمت ارزان می‌خرند وبعدا آنرا دربازار به قیمت بلند میفروشند، این بیع درآن وقت مکروه است که شهرنیشنان به مواد خوراکی زیاد ضرورت داشته باشند.

۲- صورت دوم این است که مردم قافله ازنرخ بازارخبرنمی باشند وشهرنیشنان ازآنها مال رابه نرخ ارزان میخرند.

۳- صورت سوم این است که مردشهری به شخص بیرون ازشهرمیگوید: مالت راخودت نفروش بلکه آنرابه من بفرست تا من آنرا به نرخ بلند برایت بفروشم که این بیع مکروه است؛ زیرا اگرآن مرد مال های خودراخودش بفروشد به قیمت ارزان خواهد فروخت که دراینصورت فایده برای مردم عام است. که درصورت های فوق الذکر عادتاً مقصدمردشهری فریب دادن و چالاکی بامردم قافله یامردم بیرون ازشهر است ویاهم با این کار عامۀ مردم در شهر به مشکلات وتکالیف روبرومی‌شوند. اگربیوع ذکر شدۀ فوق مفضی به کدام ضرر نمیشود دراین صورت باکی ندارد.

بیع دروقت اذان جمعه:

درروزجمعه بعد از اذان اول نمازجمعه خریدوفروش مکروه تحریمی است. حضرت رسول الله(ص) دراین مورد فرموده است: «حرمت التجارة یوم **الجمعة** مابین الاذان الاول إلی الاقامة».

ترجمه: درروزجمعه از اذان اول تابه اقامت تجارت (خرید و فروش) حرام شده است، یعنی تابه اختتام نمازجمعه.

خریدن چیزی دزدی شده:

اگرمشتری آگاه باشدکه این جنس دزدی است خریدن چنین جنس حرام است.

فروش درمسجد:

خریدوفروش درمسجد مکروه است پیامبر (ص) دراین مورد فرموده است. «إذارایتم من یبیع فی المسجد فقولوا: لاربح الله تجارتک».

ترجمه: اگرکسی را دیدید که درمسجد خریدوفروش می‌کردپس برایش بگوید: که خداوند(ج) دراین تجارت برایت فایده رانصیب نکند.

دربیع مکروه ملکیت بایع درثمن وملیکت مشتری درمبیعه ثابت میشود. وهریک میتواند که مبیعه وثمن را قبض کند.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. و دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند: ۱- تعریف لغوی واصطلاحی بیع فاسد رابیان کنید؟ ۲- حکم بیع فاسد رابیان کنید؟ معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده وآنها رامتوجه درس میسازد وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردا ن جواب سلام رامیدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (بیع مکروه) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکم بیع مکروه اقسام مهم بیع مکروه را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعدازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف را با آوازبلند بخوانند. بعدمعلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. معلم صاحب فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان آهسته درس را مطالعه میکننند. شاگردان ضعیف درس رابا آواز بلند می خوانند. شاگردان فوایـد درس را درزنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
	ارزیابی: أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- بیع مکروه را تعریف کنید؟ ۲- حکم بیع مکروه چیست؟ ۳- بشکل مختصر اقسام بیع مکروه را بیان کنید؟ ب-درجملات صحیح ذیل علامت (√) ودرجملات غلط علامت (×)رابگذارید.	شاگردان جواب میدهند.

	۱- حکم نجش: نجش بیع مکروه است. ( ) ۲- دروقت اذان نمازجمعه خریدوفروش مکروه نیست( ). ۳- با مکروهات عقد فاسد نمی گردد( ).	
۵دقیقه	**خلاصۀ درس:** مکروه درلغت: ضدمحبوب است، یعنی بد دانسته شده. وشرعا ان بیع است که اصلاً و وصفاً روا باشد اما به سبب امردیگر به اجتناب ورزیدن از آن امرشده است. دربیع مکروه قبل ازقبض ، ملکیت ثابت گردیده وپرداختن قیمت واجب میگردد. اقسام مهم بیع مکروه عبارت اند از: بیع نجش، بربیع برادرمسلمان بیع کردن، رفتن به مقابل قافله، خریدوفروش از آذان اول نمازجمعه الی اقامت و ختم نماز.	شاگردان متوجه خلاصه درس میباشند.
	کارخانه گی: دربارۀ بیع مکروه یک مقاله بنوسید.	شاگردان بار جوع به مراجع کتب فقهی در مورد بیع مکروه مقاله بنویسند.

درس پانزدهم

عنوان: اقاله

وقت: یک ساعت درسی

اهداف: شاگردان باید:

۱- تعریف اقاله را بشناسند.

۲- به شرایط وحکم اقاله اشنا شوند.

۳- درمورد اقاله موضوعات مهم را بشناسند.

معلومات اضافی برا ی معلم:

۱- تعریف اقاله:

اقاله لفظ عربی است وازباب اقال، یقیل اقالة است وازکلمه قول گرفته شده است وهمزه درآن بخاطرسلب است طوریکه میگویند: «اقال ای ازال القول» یعنی قول خود را از بین برد ودراصطلاح عبارت است از فسخ کردن عقد بیع وازبین بردن آن میباشد، پس به این اساس اقاله درتمامی عقود یکه قابلیت فسخ را دارد جواز دارد. مثلا: بیع اجاره وامثال آن.

۲- شروط اقاله:

دراقاله شروط این شرط است که باید باثمن اولی صورت گیرد، اگر اقاله به این شرط صورت گیرد که از ثمن اولی کم ویا زیاد باشد پس این شرط باطل است واقاله باثمن اولی صحت می یابد.

۳- حکم اقاله:

اقاله گاهی مستحب وگاهی هم واجب است، اگریکی ازمتعاقدین ازبیع خود نادم باشد ودرخواست اقاله نماید، پس اقاله مستحب است. اما اگرعقد فاسد ویا مکروه باشد پس اقاله درآن صورت واجب است زیرا دراین حالت اجتناب ودوری ازمعصیت بالای هردوعاقدین واجب است پس باید آنها این عقد رافسخ کنند.

۴- رکن اقاله:

رکن اقاله ایجاب وقبو ل است، اگریکی ازجانبین ایجاب وجانب دیگر قبول کند پس رکن اقاله تحقق یافته واقاله ثابت شده است.

ارکان اقاله که ایجاب وقبول است باید درمجلس اقاله قولاویاهم فعلا صورت بگیردوجانب مقابل برآن آگاه شود.

۵- حقیقت اقاله:

امامان به حقیقت اقاله سه نظردارند:

۱- امام محمد(رح)، شوافع وحنابله میگویند: اگر اقاله قبل از قبض مبیعه صورت گیرد پس اقاله درحق عاقدین ودیگران کدام بیع جدید نیست بلکه فسخ کردن عقد وازبین بردن آن است بخاطریکه ازبین بردن عقد وبیع هردوحقیقت های متضاد اند، پس احکام آنها نیز مختلف اند.

۲- امام یوسف (رح) وامام مالك(رح) میگویند که اقاله درحق عاقدین و دیگران بیع جدید است، چرا که بیع عبارت از تبادلهٔ مال برمال را گویند و اقاله هم بعداز قبض برای باردوم تبادله مال برمال است، پس دراقاله هم همان احکام جاری میشود که بربیع جاری می شد.

۳- **امام ابوحنیفه (رح) میگوید:** که اقاله در حق عاقدین فسخ است، ولی درحق مردم دیگربیع جدید است، زیرا دراین بیع ایجاب وقبول توسط مال صورت میگیرد، پس براین اساس درحق مردم دیگر بیع جدید گردانیده شد تاکه حقوق آنها زیرپای نشود، واین دوعاقدین اختیار ساقط کردن حقوق دیگران راندارند. پس به همین نظر فتوا ی مذهب حنفی داده شده است.

٤- حکم اقاله:

اقاله درحق عاقدین فسخ است مگردرحق مردم دیگر بیع جدید است که فایده آن درمعاملات ذیل به نظر می آید.
اگرکسی زمینی را بفروشدودراین زمین حق شفع کسی دیگری باشد که در اولین بیع ازحق خودگذشت، ولی مشتری وبایع این بیع را اقاله کرد پس بعد از اقاله حق شفع دراین زمین ثابت میشود.

درصورت های ذیل اقاله صحیح نمیشود:

۱- اگرجزء ازمبیعه هلاك شود وازبین برود دراین مبیعه اقاله صحیح نمی شود.

۲- اگر بدلین بیع هلاك شدند، پس بازهم اقاله صحیح نمی شود.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری وتنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی مکروه را بیان کنید؟ ۲- حکم بیع مکروه را بیان کنید؟ ۳- اقسام مهم بیع مکروه رابیان کنید؟ معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد. و راجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.

۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (اقاله) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکم اقاله حکمت مشروعیت اقاله شرایط اقاله را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعدازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آوازبلند بخوانند. بعدمعلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. معلم صاحب فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس رابا اوزبلندمی خوانند. شاگردان فواید درس را درزندگی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- معنی (من اقال نادما، أقاله الله عثرته) را بیان دارید. ۲- حکمت مشروعیت اقاله وفایدهٔ آن چیست؟ ۳- خانه خالی های ذیل را پرکنید. ۴- اقاله درلغت عبارت........................ است. ودرشریعت.............................. ج – جملات صحیح ذیل را با علامت(√)وغلط را باعلامت (×) نشانی کنید. این شرط نیست که اقاله کننده گان هردو به اقاله کردن راضی باشند ( ) این شرط نیست که مبیعه دروقت اقاله موجود باشد( )	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** اقاله درلغت: عبارت از بلندکردن و دورکردن است ودراصطلاح: به رضایت متعاقدین فسخ کردن بیع را اقاله گویند. حکمت مشروعیت اقاله ایجاد سهولت برای مردم میباشد، اقاله دربیع جایزاست. دراقاله این شرط لازم است که جانبین باید به اقاله خوش و راضی باشند. ومبیعه دروقت اقاله موجود باشد. اقاله به معنی فسخ است، اما در جاها یی که فسخ متعذرباشد، به معنی فسخ نمی آید؛ همچنان اگر اقاله بر خلاف ثمن اولی به پیسه زیادویاکم	شاگردا ن متوجه به خلاصه درس میباشند.

	صورت بگیرد؛ بازهم اقاله نه بلکه بیع جدید است، همچنان دراقاله ازبین رفتن پیسه مانع صحت اقاله نمی گردد، اما ازبین رفتن مبیعه مانع اقاله میگردد.	
	کارخانه گی: «من أقال نادما، اقاله الله عثرته» این حدیث شریف را درکتابچه های خود شرح کنید.	شاگردان معنی حدیث شریف را در کتابچه های خود می نویسند.

درس شانزدهم

عنوان: بیع مرابحه

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- تعریف بیع مرابحه را بشناسند.

۲- سبب مشروعیت بیع مرابحه رابشناسند.

۳- شرایط و حکم بیع مرابحه را بشناسند.

معلومات اضافی برا ی معلم

۱- تعریف بیع مرابحه:

مرابحه مصدررابح یرابح است که به معنی فایده ونفع است ودرمرابحه عرف وعادات تجاران معتبراست وهرآنچه که درقیمت مبیعه زیادت می‌آورد باثمن مبیعه جمع می شود، برابراست که این زیادت مادی باشدویامعنوی.

۲- معلوم شدن خیانت دربیع مرابحه:

اگردربیع مرابحه خیانت بایع معلوم شد. پس مشتری اختیاردارد‌که مبیعه رابه تمام ثمن آن بخرد ویاهم آنرا ردکند، چرا که به رضایت مشتری زیان رسیده است.

۳- ازبین رفتن مبیعه:

اگردربیع مرابحه مبیعه خودش هلاک شود ویامشتر ی آنرا هلاک کردپس بیع لازم شد، و مشتری باید ثمن کامل را به بایع بپردازد، وخیار اونیز ازبین میرود.

دربیع مرابحه خیارخیانت به میراث برده نمی شود. اگردربیع مرابحه صاحب خیار فوت کرد وبعد درمبیعه خیانت معلوم شد پس ورثۀ اونمی توانند مبیعه را رد کنند.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالتها ی معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب دربارۀ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند: ۱- تعریف لغوی واصطلاحی اقاله را بیان کنید؟	شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.

	۲- حکم اقاله را بیان کنید؟ ۳- شرایط اقاله کدام ها اند؟ ومسایل متعلق به این باب رابیان کنید؟ معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس جدید میسازد. وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (بیع مرابحه) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکم مشروعیت بیع مرابحهٔ شرایط مرابحه ودراین مورد احکام مهم را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعدازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف از درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس رابا آواز بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را درزنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** به سؤالات ذیل جوا ب بدهید: ۱- بیع مرابحه را تعریف کنید؟ ۲- حکم بیع مرابحه چیست بیان کنید؟ ۳- شرط های بیع مرابحه چیست بیان کنید؟ ۴- سبب جوازبیع مرابحه رابیان کنید؟ ۵- دوحکم بیع مرابحه رابیان کنید؟	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** مرابحه لغتاً فایده و زیادت را گویند و شرعاً فروش مال در بدل فایدهٔ معلوم را مرابحه گویند، حکمت جوازومشروعیت بیع مرابحه اینست تامردم با اطمینان کامل و دل آرام سوداکنند ودرمعاملات فریب نخورند این عقدشرعاً جواز دارد، زیرا تمام شرایط جوازدراین عقد موجود	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.

	است، برای صحت این بیع باید قیمت اصلی جنس خریداری شده واندازه فایده آن معلوم باشد. در بیع مرابحه اضافه کردن پول اضافی (مصرف اضافی) بالای اصل قیمت جوازدارد مثلاً: پول دوبی، رنگ ریز، طراز ، پول حمل ونقل، خوراک وغیره. همچنان در نزد امام ابوحنیفه (رح) اگرمشتری دربیع مرابحه به خیانت بایع فهمید، اختیار دارد که مبیعه را به همهٔ قیمت آن بخرد و یا رد نماید.	
	کارخانه گی: موضوعات عمده بیع مرابحه را درکتابچه های خود بنویسید.	شاگردان نقاط عمدهٔ بیع مرابحه را در کتابچه های خود بنویسند.

درس هفدهم

عنوان: بیع تولیه

وقت: یک ساعت درسی (٤٥ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- با تعریف لغوی واصطلاحی تولیه آشنا شوند.

۲- دلیل مشروعیت تولیه رابشناسند.

۳- شروط صحت احکام تولیه را بشناسند.

معلومات اضافی برا ی معلم:

۱- تعریف تولیه:

تولیه دراصطلاح فروختن مبیعه است به قیمتیکه به بایع تمام شده باشد. برابراست که این تمام شد حقیقتاً باشد و یا حکماً بدون کدام زیادت.

مثال حکماً: اگرکسی ازراه وطریق میراث، هبه، ویاوصیت مالک چیزی شود وبعد همان چیزرا به شخصی سوم قیمت کند وبه همان قیمت بدون زیادت به کسی بفروشد این هم بیع تولیه است(حکما).

به بیع تولیه بیع امانت هم گفته میشود، زیرا در بیع تولیه شرط است که بایع به مشتری بگوید، من این جنس رابه این قیمت خریده ام و ازشماهیچ فایده نمی گیرم ، ثمن اولی باید به بایع ومشتری معلوم باشد، اگر ثمن اولی آن معلوم نباشد دراین صورت بیع فاسد است ولی اگرمشتری دوم به آن راضی بود پس بیع صحیح است.

دربیع صرف تولیه منعقد نمیشود.

۲- ظاهر شدن خیانت دربیع تولیه:

اگردربیع تولیه درصفت ثمن ویاهم درقدرآن یعنی دراندازه آن خیانتی آشکارگردددراین صورت مشتری اختیار دارد که مبیعه رابگیرد ویاهم ردکند.

- **خیانت درصفت ثمن**: بطورمثال یک شخص ازکسی یک چیزرابه ده افغانی به نسیه بگیرد وبرای مشتری دوم بگوید که من این رابه ده افغانی خریدم ولی به وی نگوید که جنس رابه نسیه گرفته است، پس این خیانت درصفت ثمن حساب میشود.
- **خیانت درقدر(اندازه)ثمن:**
- طوریکه یک کس به نه افغانی یک چیزی را ازکسی خرید وبه مشتری دوم بگوید که من این رابه ده افغانی خریدم و بدون فایده وتاوان بالای شما می‌فروشم، مشتری دوم آن را می خرد وبعداً معلوم می شودکه مشتری قبلی آن رابه نه افغانی خریده است، اینجا حکم این است که اندازه خیانت ازثمن دوم کم میشود ومشتری اختیاردارد. وبیع به ثمن باقیمانده لازم میگردد.

- روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبینند. معلم صاحب دربارۀ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی بیع مرابحه رابیان کنید. ۲- حکم بیع مرابحه وحکمت مشروعیت بیع مرابحه رابیان کنید. ۳- شروط صحت بیع مرابحه و احکام مهم آن رابیان کنید. معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد. وراجع به درس جدید ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.
	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (بیع تولیه) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، دلیل مشروعیت بیع تولیه شرایط صحت بیع تولیه و احکام مربوط به آن را تشریح کرده و دراین مورد برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعدازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف را با آوازبلند بخوانند. بعدمعلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس رابا آواز بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را درزنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** به سؤالات ذیل جواب بدهید.	شاگردان جواب میدهند.

	۱- بیع تولیه را تعریف کنید؟ ۲- حکم بیع تولیه چیست؟ ۳- شروط تولیه کدامها اند؟ ۴- دلیل مشروعیت بیع تولیه را ذکر کیند؟ ۵- احکام بیع تولیه راذکرکنید؟	
۵دقیقه	خلاصه درس: تعریف تولیه: تولیه درلغت اختیار و صلاحیت دادن برای کسی دیگر راگویند. ودراصطلاح فروختن یک جنس را به قیمت اصلی خرید آن تولیه نامند. دربارهٔ مشروعیت بیع تولیه دریک روایت آمده است که: ابوبکر(رض) دو اشتر خرید، رسول الله (ص) برایش گفت، (ولنی احدهما) یعنی یکی از این دو شتر را به اصل قیمت خرید آن بالایم بفروش ؛ یعنی به آن قیمتیکه توخریده ای برای من بده حکمت مشروعیت این نوع بیع این است تا مردم به دل مطمئن خریداری کنند اما دراین بیع شرط این است که عوض وبدل باید مثلی ویاقیمی باشد ودیگراینکه عوض و بدل بایدملکیت مشتری باشد(مال خودش باشد)، در بیع تولیه اگر مشتری به خیانت خبر شد به همان اندازه پول راکم کند ،اشیای که پیمانه و یا وزن میشوند باید از سر اندازه شوند تا اینکه هردوجانب خوب مطمئن شوند.	شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.
	کارخانه گی: فرق بین بیع تولیه ومرابحه رادرکتابچه های خود بنویسید.	شاگردان فرق میان بیع مرابحه و تولیه را در کتابچه های خود واضح می سازند.

درس هجدهم

عنوان: ربا (سود)

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- به تعریف ربا آشنا شوند.

۲- دلیل حرمت وحکمت سود را بشناسند.

۳- بعضی از اقسام ربارا بشناسند.

معلومات اضافی برا ی معلم:

۱- تعریف ربا:

ربا لفظ عربی است و در لغت به معنی مطلق زیادت است، ودراصطلاح تعریف های زیادی دارد که بعضی از آنها قرارذیل اند.

۱- زیادت بدون عوض را رباگویند.

۲- عقدفاسد به اعتباروصف رباگفته میشود، اگرچه زیادت درآن وجودداشته باشدویانداشته باشد ؛ مانند: فروش پول نقد بالای پول نقد به اساس نسیه.

انواع ربا:

عادتا ربا به دونوع است:

۱- ربای نسیه

۲- ربای فضل(زیادت)

۱- ربای تاخیریانیسه: این ربا عبارت اززیادتی است که دائن (قرض دهنده) آن را برمدیون (قرض گیرنده) درمقابل تأخیر شرط می‌کند.

بطورمثال: کسی به شخصی دیگرهزارافغانی قرض میدهد، به این شرط که بعد ازیک ماه ویایک سال یک و نیم هزارافغانی بدهد، ویاهم اینکه هزارافغانی قرض میدهد به این شرط که درمقابل هرماه دوصدافغانی زیادت بپردازد که این نوع بیع درزمان جاهلیت یعنی قبل ازاسلام مروج بود.

۲- ربای فضل یا(زیادت): فضل درزبان عربی به معنی زیادت است.

ربای فضل: فروختن یک جنس برهم جنس آن به همراه زیادت اش بنام ربای فضل یاد می‌شود؛

مانند: فروش پول افغانی برپول افغانی همراه بازیادت بنام ربا الفضل یادمی شود ویاهم فروش یک سیرگندم بریک و نیم سیرآن.

۳- حکم ربا(سود):

سوددرتمام ادیان آسمانی عمل حرام شمرده شده است، بخاطری که نتایج بدی فردی، اجتماعی رادرقبال خوددارد. که بعضی ازآن هابه طور ذیل بیان میگردد.

۱- میان افراد جامعه دشمنی وبندبینی رابوجود می‌آورد.

۲- روحیهٔ کمک و همدردی را میان افراد جامعه ضعیف می‌سازد.

۳- بعضی ازافراد را بدون زحمت ومشقت سرمایه دار می‌سازد وثروت دیگران را بدون کدام عوض جمع می کند.

۴- سود وسیلهٔ بزرگ برای استعمار کشورها است که ممالک ثروتمند وپول دار ازهمین طریق ممالک غریب رامستعمره خود میسازند، و بار منت خود را بر آنان می گذارند و به همین گونه ضررها و زیان های دیگری بر سود مرتب میشود.

فروش مؤجل:

فروش مؤجل سه صورت دارد:

۱- فروش یک چیز باقیمت زیاد ونسیه؛ مانند: اینکه یک شخص به کسی بگوید این جنس امروزصد افغانی قیمت دارد واگرشما انرابه مدت میخرید یک ونیم صد بالای شما می‌فروشم ومشتری هم آن راقبول می کند که این بیع جایزاست وبیع بالأجل برایش می گوید.

۲- اگرکسی بگوید: هزارافغانی قرض برایت میدهم به این شرط که یک سال بعد برایم یک ونیم هزار افغانی بدهی این بیع با اتفاق امت سود است.

۳- اگرکسی بالای شخصی دیگری قرض داشته باشد وقرضدار به مالک بگوید که برمن مقداری پول رابگذاروباقی آنرا من فوراً دست بدست برایت میدهم. که این نوع بیع هم حرام است.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری وتنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبینند. معلم صاحب دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند: ۴- تعریف لغوی واصطلاحی بیع تولیه رابیان کنید. ۵- حکم بیع تولیه وحکمت مشروعیت آنرا بیان کنید. ۶- شروط صحت بیع تولیه و احکام مهم آنرا بیان کنید.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.

	معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد و راجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (ربا(سود)) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، دلیل حرمت ربا حکمت حرمت ربا ودر مورد احکام صورتهای آن برای شاگردان معلومات کافی میدهد. ازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. ازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف را با آوازبلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیتهای کتاب را بالای آنها تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس رابا آواز بلند می خوانند، و فواید درس را درزنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- حکم ربادرشریعت چیست بیان کنید؟ ۲- حکمت حرمت ربا چیست بیان کنید؟ ۳- چند صورت ربا رابیان کنید؟	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** ربادرلغت بمعنی زیادت است ودراصطلاح زیادت بدون عوض را رباگویند. ربادراین قول خداوند(ج) حرام شده است: {وأحل الله البيع وحرم الربا} ترجمه: خداوند(ج) تجارت راحلال گردانیده است وسود راحرام. حکمت درحرمت ربا(سود)این است تا بالای اشخاص غریب شفقت صورت گیرد و سرمایه داران از مردم غریب سوء استفاده نکنند وآنها را غلامان خودنگردانند طور یکه این کار دردوران جاهلیت رواج داشت، ربا دردین مقدس اسلام حرام است. علت ربا جنس وقدراست، در هرچیزی که این دوصفت موجود باشد زیادت ونیسه در آن حرام است ودر جنسی که ازاین صفات یک صفت موجود نباشد، پس زیادت درآن روا ونیسه حرام است.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند.
	کارخانه گی: راجع به حرمت وضررهای ربا درجامعه یک مقاله بنوسید.	شاگردان در مورد حرمت و ضرر های ربا در جامعه یک مقاله می نویسند.

درس نزدهم

عنوان: قرض

وقت: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- باماهیت قرض آشنایی پیداکنند.

۲- ارزش قرض دادن را بشناسند.

۳- شروط قرض رابشناسند.

معلومات اضافی برا ی معلم

۱- تعریف قرض

قرض درلغت به معنی بریدن وقطع کردن است ودراصطلاح عبارت از دادن یک شی مثلی است برای یک شخص به قصد ثواب تاوقت و زمان معین، تا آن شخص ازآن فایده گرفته ودوباره مثل آن رابدهد.

دراشیاءغیرمثلی ؛ مانند: حیوان، چوب، خانه، وزمین قرض صحیح نمیشود زیرا که ردکردن اشیاء غیرمثلی امکان ندارد.

۲- حکم تکلیفی قرض دادن

قرض دادن به مردم محتاج کارمستحب است واگرقرض گیرنده درحالت اضطرارباشد پس قرض دادن واجب است واگرقرض دهنده بفهمد که قرض گیرنده آن پول رادرراهی معصیت به مصرف می‌رساند دراین حالت قرض دادن جواز ندارد.

۳- تعیین نمودن وقت برای قرض

به نزد جمهورعلماء تعیین وقت (تاریخ) درتأخیرقرض تأثیری ندارد. واگر برای دادن قرض کدام تاریخ تعیین گرددآن باطل است زیرا قرض دهنده حق دارد هروقتی که بخواهد مطالبۀ قرض را نماید.

٤- شرط کردن زیادت در قرض

اگرقرض دهنده درمقابل قرض خودفایده، و زیادت راتعیین نمود ویاهم درعرف وعادت اینطور باشدکه به قرض دهنده باید زیادت داده شود پس این همه حرام است وهرنوع شرط لغومیباشد؛ البته اگرقرضداردروقت ادای قرض به رضایت خود به قرض دهنده چیزی زیاد بدهددرآن کدام باکی نیست؛ زیرا ازحضرت جابر (رض) روایت است که می‌فرماید: «من برپیامبر(ص) قرض داشتم حضرت پیامبر(ص) قرض ام رابرایم داد ولی همراه بازیادت، این زیادت در آن صورت روا است که درعرف وعادات شامل نباشد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه:** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری وتنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبینند. معلم صاحب درباره درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی ربا(سود) رابیان کنید. ۲- دلیل حرمت و حکمت تحریم ربا(سود) رابیان کنید. ۳- حکم و صورتهای ربا (سود)رابیان کنید. معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد. وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (قرض) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، ارکان قرض، دلیل مشروعیت قرض، حکمت مشروعیت قرض، حکم وصورتهای قرض را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. ازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف از درس را با آوازبلند بخوانند. سپس معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگرد سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس رابا آواز بلندمی خوانند. شاگردان فواید درس را درزندهگی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی قرض رابیان کنید.	شاگردان جواب میدهند.

	۲- دلیل مشروعیت قرض چیست بیان کنید؟ ۳- حکم قرض چیست؟ ب-جملات صحیح ذیل را به علامت(√)وجملات غلط را با علامت (×) نشانی کنید. ۱- رکن قرض فقط ایجاب است. ( ) ۲- قرض به هرچیز جوازدارد( ).		
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس:** ۱- قرض درلغت بریدن و قطع کردن راگویند وشرعاً دادن مال مثلی برای یک شخص راگویندکه آن شخص ازآن فایده گیردو مقدار و مثل آن مال را دوباره به صاحب مال بسپارد. رکن قرض ایجاب وقبول میباشد. مشروعیت قرض درقرآنکریم، احادیث نبوی (ص) واجماع امت ثابت شده است. حکمت ومشروعیت روابودن قرض این است اشخاص محتاج ضروریات خویش را ازراه حلال پوره کنند ازهمین سبب مردم را به دادن قرض تشویق کرده است. نظر به حکم قرض در مال قرض گرفته شده برای قرض گیرنده ملکیت ثابت می شود، وبالای قرض گیرنده مثل آن ثابت میگردد، که باید برای قرض دهنده بدهد، قرض دارای دونوع شروط میباشد یک نوع از این شروط برای قرض دهنده راجع میگردد و دیگر آنها برای قرض گیرنده.	شاگردان متوجه خلاصه درس میباشند.	
	کارخانه گی مطالب عمدهٔ قرض را درکتابچه های خویش بنویسید.	شاگردان مطالب عمدهٔ قرض را در کتابچه های خود می نویسند.	

درس بیستم

عنوان: بیع صرف

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- بابیع صرف آشنایی پیدا کنند.

۲- شروط وحکم بیع صرف رابشناسند.

۳- آن مطالب و صورتها رابشناسندکه ازبیع صرف شمرده نمیشود.

معلومات اضافی برا ی معلم

۱- تعریف صرف

لفظ صرف درزبان عربی ردوبدل و گردانیدن راگویند، وبیع صرف راهم به همین علت صرف می‌گویند که دراین بیع جنس وپول نقد باجنس وپول نقددیگری ردوبدل می‌شود.

۲- حکم بیع صرف

بیع صرف بیع روا و جایزاست، چراکه رسول الله (ص) می‌فرماید:

«بیعوا الذهب بالفضة کیف شئتم یداًبید»

ترجمه: بفروشید طلارادرمقابل نقره هرقسمیکه شمامی خواهید بشرطی که دست بدست باشد.

۳- حکمت جوازبیع صرف

دین مقدس اسلام بیع صرف را جهت پوره کردن ضروریات انسانها مشروع گردانیده است؛ زیرا بسا اوقات یک انسان میخواهدکه پول نقدخود را به اساس یک ضرورت و یابه غرض فایده به پول دیگری تبدیل نماید، پس به این اساس اسلام بیع صرف رابنابرشروط معلوم رواگرداینده است.

٤- شروط بیع صرف

- قبض کردن ثمن درمجلس بیع صرف قبل ازاینکه آنها ازهم جداشوندواگردرهنگام عقد مدت و تاریخ شرط شوددراین صورت بیع فاسد است؛ زیرا اگرقبض ثابت نشود پس بیع هم صحت نمی یابد.

وهمچنان اگرحصه ازثمن قبض شود وحصه دیگرآن قبض نشده باشد پس درآن حصه یی که قبض صورت گرفته بیع جایزاست ودرحصه یی که قبض ثابت نشده بیع باطل است.

- ازنظرجمهورعلما باید دربیع صرف خیارشرط موجودنباشدواگریکی ازعاقدین ویاهم هردوی آنها خیارشرط راتعیین کردندپس این بیع فاسداست، زیرا خیارشرط درملکیت واتمام عقدحایل واقع میشود ومانع قبض میگردد. ولی اگردرمجلس بیع خیارشرط گذاشته شود ودوباره درهمان مجلس لغوشوددراینصورت بیع صحت می یابد.

- بیع صرف بایدازتعیین وقت خالی باشد، اگرعاقدین دربیع صرف وقتی راتعیین کردند ویا یکی از آنها وقت را معین ساخت در آنصورت بیع فاسداست.
- تماثل: اگرکسی یک جنس پول رابه همان جنس پول میفروشدپس این شرط است که هردوپول درقدر و وزن برابرباشندواگرهردوجنس ازیک دیگر در مقدار و وزن متفاوت بودندآن سود است ؛ مانند: افغانی درمقابل پول افغانی، طلادرمقابل طلا اگرچه یک جنس آن کهنه ویاناچل هم باشد زیادت درآن حرام است.

۵- خیارعیب دربیع صرف:

هرگاه دربیع صرف دریکی ازبدلین عیب ظاهر گردد، پس کسی که درمال او عیب ظاهر شده است بنابرخیارعیب میتواند بیع رافسخ کندوپول نقدخود را ازجانب مقابل دوباره گیرد، ولی اگردربعضی ازپول اش عیب ظاهر شد میتواندکه درمقابل همان عیب مبیعه عیب دار را رد کند وباقیمانده یی که سالم است آنراقبول کند.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری وتنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- قرض را تعریف و دلیل مشروعیت وحکمت آن رابیان کنید. ۲-شروط وحکم قرض رابیان کنید. معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد. وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس:** معلم صاحب عنوان درس (بیع صرف) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، وجه تسمیهٔ بیع صرف، شروط وحکم بیع صرف را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. ازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس رابا آواز

	درس را با آوازبلند بخوانند. سپس معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگرد سؤال میکند.	بلندمی خوانند. شاگردان فواید درس را درزنده‌گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** ۱- بیع صرف را تعریف کنید؟ ۲- مرادازنقودچیست؟ ۳- حکم بیع صرف چیست؟ ۴- شروط بیع صرف چیست؟	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصۀ درس** صرف درلغت: گردانیدن روی یک شی را ازیک طرف به طرف دیگرصرف گویند ودرشریعت صرف عبارت ازبیع نقود درمقابل نقود است به این نام بخاطری یاد شده است که غالباً هردوجانب پیسۀ خودرا ازیک حالت به حالت دیگر تبدیل میکنند. هرگاه شروط بیع صرف کامل شود بیع صرف جایزاست. قبض مال قبل از جدا شدن جانبین، و نبودن خیار شرط و تأجیل از شروط این بیع بشمار می رود. فروش نقره دربدل نقره زمانی جوازداردکه اندازۀ هردویک چیزباشد، طلادرمقابل نقره بازیادت جوازدارد بشرطیکه دست بدست باشد، تصرف در عوضین قبل از قبض جواز ندارد. پول رایج حکم پیسۀ نقد رادارد که اینهاهمه ازاحکام بیع صرف به شمارمیرود.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند.
	کارخانه گی خلاصۀ این درس رادرکتابچه های خویش بنویسید.	شاگردان خلاصۀ درس را در کتابچه های خود بنویسند.

درس بیست و یکم

عنوان: بیع سلم

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- مفهوم سلم را کاملاً بفهمند.

۲- شروط وبعضی از احکام سلم را بشناسند.

۳- مشخصات بیع سلم وتفاوت آنرا با بیوع دیگر بشناسند ودرزنده‌گی روزمره خویش عملی کرده بتوانند.

معلومات اضافی برا ی معلم:

۱- بیع سلم:

بیع سلم رابیع معجل هم گویند زیرا بدل مبیعه که قیمت وثمن آن است بطورعاجل بدست می‌آید.

۲- بخاطرصحت عقد بیع سلم شروط ذیل ضروری میباشد.

- قدر(اندازه) ووصف مسلم فیه باید معلوم باشد، چراکه مسلم فیه بر ذمه مسلم الیه دین است، وشناخت این دین به قدرووصف آن معلوم میشود پس اگرکسی بالای شخصی بخاطر اعمارخانه خشت رابه سلم میفروشد پس قدرووصف خشت هردوبایدمعلوم باشدکه قدر(اندازه) آن به عدد معلوم میشود ؛ مثلا: هزارخشت دوهزاروغیره ووصف آن به خشت پخته وخام معلوم میشود.
- اندازه رأس المال (ثمن)بایدمعلوم باشد.
- نوعیت، وقت وجای تسلیم کردن جنس مسلم فیه بایدمعلوم باشد. بیع سلم درتمام مکیلات، موزونات ومعدودات جایزاست به شرطی که در مالیت افراد عددی آنها فرق موجود نباشد، ودرآن اشیای عددی سلم جواز نداردکه عادتاً در بین افراد ایشان فرق موجود باشد؛ مانند: تربوز، خربوزه گوسفند و غیره.

۳- مدت سلم:

درمورد مدت سلم ازعلما چندین قول نقل شده است.

- دریک قول مدت کم سلم یک ماه گفته شده است که این قول راجح و مفتی به است.
- درروایت دیگری مدت کم سلم سه روزذکرشده است.
- درقول دیگرحداقل مدت سلم رابه عرف وعادات مردم مرتبط ساخته اند.

۴- تصرف کردن در رأس المال ومسلم فیه قبل ازقبض آن:

هیچ نوع تصرف کردن در رأس المال که ثمن است و در مسلم فیه که جنس است قبل ازقبض جایزنیست، پس نه آنرافروخته میتواند ونه به مصرف رسانیده میتواند ونه هم هبه داده می تواند خلاصه

اینکه درآن هیچگونه تصرف کرده نمیتواند، دربیع سلم قبل ازقبض مسلم فیه اقاله روا است واین فرق نمیکند که مسلم الیه رأس المال راقبض کرده باشدیاخیر.

همچنان دریک حصه معلوم ازمسلم فیه؛ مانند: نصف، ربع، ثلث، وغیرهٔآن اقاله جایزاست.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیهای معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام ، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. - بیع صرف را تعریف نموده و وجه تسمیهٔ آنرا بیان دارید. - شروط و احکام بیع صرف را ذکر نمایید. معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد. وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب رامیدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس** معلم صاحب عنوان درس (بیع سلم) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، اصطلاحات مربوط به بیع سلم، شروط وحکم بیع سلم، دلیل مشروعیت وحکمت مشروعیت بیع سلم را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. ازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف از درس را با آوازبلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. و فعالیتهای کتاب را بالای آنها تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلندمی خوانند. شاگردان فواید درس را درزنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.

۱۰دقیقه	**ارزیابی:** به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- سلم راتعریف کنید. ۲- دلیل وحکمت مشروعیت بیع سلم چیست. ۳- شروط بیع سلم کدامها اند. ۴- احکام بیع سلم رابیان کنید. جملات صحیح ذیل راباعلامت(√)وجملات غلط راباعلامت (×)نشانی کنید. ۱- مسلم فیه که ازاول وقت عقد الی آخر وقت عقد دربازاریافت شود سلم درآن جوازندارد( ). ۲- سلم تازمانی صحت پیدانمی کندتا اینکه ثمن را بایع قبل ازجدای عاقدین قبض نه کند.	شاگردان جواب میدهند.
۵دقیقه	**خلاصهٔ درس** سلم درلغت تسلیم کردن و سپردن راگویندودراصطلاح: تبادله مال آجل به پول عاجل را سلم گویند. اصطلاحات خاص بیع سلم: مشتری را رب السلم گویند، وبایع رامسلم إلیه گویند. مبیعه رامسلم فیه گویند. رأس المال آن مبلغ پول راگویندکه پیشکی برای بایع داده میشود. بیع سلم درکتاب الله سنت رسول الله(ص) واجماع امت ثابت شده است. درمشروعیت بیع سلم رفع مشکلات بایع مد نظرگرفته شده است. دربیع سلم ثمن برای بایع ومبیعه برای مشتری ملکیت راثابت میسازد. جهت صحت بیع سلم هفت شرط سلم وجوبی ولازمی میباشد.	شاگردان به خلاصه درس به دقت گوش میگیرند.
	کارخانه گی راجع به بیع سلم یک مقاله بنویسد.	شاگردان در بارهٔ بیع سلم معلومات خود را می نویسند.

درس بیست و دوم

عنوان: رهن (گروی)

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- ماهیت رهن را کاملا بشناسند.

۲- شروط، دلیل وحکمت رهن راکاملا بشناسند.

۳- مسایل متعلق به رهن را در زنده‌گی خویش کاملا بدانند.

معلومات اضافی برا ی معلم

۱- **تعریف رهن**: رهن درزبان عربی ثبوت، دوام وحبس را گویند ولی در اینجا رهن بمعنی مرهون است. ودراصطلاح حبس کردن مال متقوم رادربدل حق مال رهن گویند، یعنی جنسی که به کسی به رهن (گروی)داده میشود بایدمالیت داشته باشدواگرمالیت نداشت به رهن (گروی) مانده نمیشود؛ مانند: گذاشتن برف ، شراب، خنزیر، (خوک)وغیره چیزها در نزد کسی.

چیز هایی که فروخته نمی شودبه رهن نیزداده نمیشود، درمال مرهون باید جهالت موجود نباشدتا سبب جنگ وجدل نه شود.

۲- **کیفیت عقدرهن**

عقدرهن یک عقد غیرلازم است چرا که رهن عقد نیکی واحسان است ولی اگرمرتهن خودش و یابه واسطه وکیل ویا وصی مال مرهون راقبض کرد پس این عقد لازم میگردد.

۳- **حکم مرهون**

مال مرهون حیثیت ضمانت را دارد یعنی اگر دَین را دوباره به راهن داده نتواند پس مرتهن میتواندکه مال مرهون رادربدل دین بخود حساب کند. واگرمال مرهون ازقیمت دین زیاد بود در آنصورت ازمال مرهون (گروی شده) به اندازۀ (دین) خود(قرض خود)به خود حساب کند ومال اضافه آنرابه طورامانت نزد خود نگهدارد.

٤- **فایده گرفتن ازمال مرهون (گروی شده)**

نفع گرفتن ازمال مرهون بدون اجازه راهن حرام است، مثلاً: فایده گرفتن ازموتر یاخانه به گونه یی که زیست کردن در آن به کرایه دادن، اجاره دادن ودیگرقسم فایده گرفتن حرام است.

اگرمال مرهون به اجازۀ راهن درحالت استعمال واستمتاع آن ازدست مرتهن هلاک گردیدپس این درهلاکت مال امانت حساب میشود واگرمرتهن مال مرهون را بدون اجازۀ راهن استعمال کرده باشدوآن راهلاک کرده باشد

دراینصورت دربدل دین حساب میشود، ولی بعضی از علمای مذهب حنفی ، استفاده کردن ازمال مرهون رابه طورمطلق (اگراجازه راهن باشدویانباشد)حرام میدانند.

قابل ذکراست اگرمال مرهون حیوان باشد وآن بمصرف ضرورت داشته باشدپس برای مرتهن روا است که دربدل مصرف وحفاظت آن ازشیرحیوان استفاده کند.

۵- نگهداری مال مرهون

نگهداری مال مرهون وحفاظت آن ازهلاک شدن بالای مرتهن لازمی است اگرمرتهن نگهداری مال مرهون رابه ذمهٔ کسی دیگری گذاشت ومال مرهون هلاک شد تاوان آن راشخص مرتهن می پردازد.

٦- رهن دادن مال مرهون به کسی دیگر

طوری که فایده گرفتن مال مرهون حرام است همانطوربه رهن دادن آن بدون اجازهٔ راهن حرام است وجوازندارد.

۷- گروی مروج درافغانستان (البیع بالوفاء)

بیع الوفاءطوری است که یک شخص جنس مفید را در بدل پول برای کسی به شرطی میدهد که اگرپول رادوباره برایش پرداخت مال وی را برایش مستردکند ومالک اصلی پول میتواند که ازجنس مرهون فایده ونفع بگیرد.

که براین بیع ، بیع الامانة، بیع الاطاعة وبیع بالوعدهم گفته میشود.

۸- معلومات مربوط به بیع الوفاء

۹- باشنده گان بخارا بچنان قحطی ومشکلات مواجه شده بودند که بعضی مردم ایشان به غرض گرفتن پول به سود وربا روی آورده بودند، پس علمای آن وقت بخاطر نجات ازمعاملات سودی فتوا ی جواز این بیع رادادند وبعداً جوازآن بدون ضرورت عادتاً رواج یافت؛ ولی بعضی از علمای مذاهب دیگر در رابطه به این بیع فتوای حرمت آن راهم داده اند، چراکه دراین بیع دربدل قرض فایده گرفته میشود واین یک قاعدهٔ شرعی است که دربدل قرض فایده گرفتن سوداست.

۱۰- مسائل مربوط به بیع بالوفاء

۱- بایع ومشتری هروقت میتوانندکه بیع رافسخ کنند.

۲- دراین بیع شرط است که مبیعه باید مشاع نباشد.

۳- بایع ومشتری هردونمیتوانندکه مبیعه را به شخص سوم به همین بیع بفروشند.

۴- دراین بیع جوازاست که فایده مبیعه برای مشتری شرط شود.

۵- اگر یکی از عاقدین بیع الوفاء فوت کرد ورثهٔ او قایم مقام اش شده میتواند.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس

وقت	فعالیتها ی معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری وتنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- بیع سلم راتعریف کرده واصطلاحات مهم آنرابیان کنید. ۲- حکمت ودلیل مشروعیت بیع سلم چیست؟ ۳- حکم بیع سلم چیست؟ معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده ، شاگردان رامتوجه درس میسازد وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس** معلم صاحب عنوان درس رهن (گروی) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکمت، دلیل مشروعیت، حکم وشروط رهن را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعدازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف از درس را با آوازبلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگرد سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس رابا آواز بلندمی خوانند. شاگردان فواید درس را درزنده‌گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** به سولات ذیل جواب بدهید: ۱- تعریف لغوی واصطلاحی رهن رابیان کنید. ۲- حکم رهن چیست.	شاگردان به سوالات درس جواب می دهند.

	۳- حکمت ودلیل مشروعیت رهن راذکرکنید. ۴- رکن رهن چیست. ۵- شروط صحت رهن رابگویید. أ- جملات صحیح ذیل را باعلامت (√)وجملات غلط راباعلامت (×)نشانی کنید. ۱- جهت قبض رهن اهلیت شرط نیست( ). ۲- قبض رهن به اجازۀ راهن صورت گرفته میتواند( ).	
۵دقیقه	**خلاصۀ درس**: رهن درلغت حبس کردن قیدکردن یک چیز را گویند. و در اصطلاح بندکردن یک شی راجهت بدست آوردن حق. رهن درکتاب الله وسنت رسول الله واجماع امت ثابت شده است. حکمت مشروعیت رهن اطمینان پیداکردن راهن است ازمرهون جهت حفاظت مال خود ازترس ناداری مرهون، فراموشی مرهون، وزود اداکردن قرض. حکم رهن: اززمان دادن قرض صلاحیت دادن مرتهن است مرهون را رکن رهن ایجاب وقبول است.	شاگردان به دقت گوش فرا می دهند.
	کارخانه گی یک مقاله راجع به رهن درکتابچه های خود بنویسید.	شاگردان در بارۀ رهن یک مقاله می نویسند.

درس بیست و سوم

عنوان: اجاره

وقت: یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

۱- تعریف اجاره را بدانند.
۲- ماهیت اجاره رابدانند.
۳- فرق میان بیعیت اجاره واعاره رابدانند
۴- شروط وبعضی از احکام اجاره را مورد بحث قرارداده بتوانند.

معلومات اضافی برا ی معلم

۱- **تعریف اجاره:** اجاره به کسرهمزه به مزد مزدورگفته میشود و دراصطلاح: فروش منفعت دربرابرعوض است. مثلامنفعت انسان، منافع حیوان، منافع زمین وخانه، که درفقه برای فروش منافع انسان لفظ اجاره مشهوراست وبرای فروش منافع خانه ها، موترهاوحیوانات لفظ کرایه مشهوراست که دراصل اجاره وکرایه هردو نام یک حقیقت اند.

اجاره هم بمثل معاملات دیگر یک عقد لازم است به همین سبب بعدازعقد پیمان آن جانبین نمیتوانند که آنرا بدون اسباب فسخ کنند، اسباب فسخ بیع؛ مانند: ظاهرشدن عیب و هلاک شدن مبیعه قبل ازقبض آن است.

۲- فرق بین اجاره وبیع

اجاره هم یک نوع ازبیع است مگراجاره تنهاگرفتن منافع است وبیع عام است، گاهی بیع منفعت میباشد وگاهی بیع عین، دراجاره منفعت به یکبارگی به مشتری منتقل نمی شود ودربیع مبیعه متصل باعقد کاملاً در ملکیت مشتری داخل میشود، وهمچنان دراجاره برانسان آزاد عقد صورت میگرد مگر بیع برآن جاری نمیشود، چرا که مطلوب دراجاره عمل انسان آزاد است که این ازطریق اجاره ممکن میباشد.

۳- عقد اجاره

عقداجاره برهرآن لفظ صورت میگیرد که جانبین آن را بفهمند وعقد برآن تحقق یابد ؛ مانند: اجاره، مزدوری، کرایه، در بدل عوض بارکردن، دوختن، کندن و به عوض هبه کردن وغیره.

وهمچنان اجاره به تعاطی هم صورت میگردتا مقصدازآن بدست آید.

٤- شروط اجاره

اگراجاره درمقابل منافع صورت گرفته باشدبایدشروط ذیل در آن مدنظرگرفته شود.

۱- منفعتی که اجاره شده با استعمال آن نباید از بین رود و هلاک شود.

۲- منافع باید متقوم باشد ، اگرمنافع مباح باشد مانند: سایه درخت پس این نوع منافع به اجاره داده نمیشود.

۳- منافع باید تحت قدرت باشدوهم مقدور**المنفعة** باشد پس اجاره حیوان گریخته جواز ندارد، زیرا فایده گـرفتن ازآن امکان ندارد.

۴- منافع بایدمعلوم باشدوجهالت نداشته باشد.

۵- معلوم کردن منفعت

منافع گاهی باتعیین کردن محل آن معلوم میشود؛ مانند: دوختن لباس وگاهی بـا تعیـین و اشـاره معلـوم میشـود مثلاکسی جهت نقل اموال کسی دیگری رابه اجاره بگیرد.

٦- اجیرمشترک وخاص

اجیرخاص آن اجیری راگفته میشود که تنهابرای مستأجر کارکند؛ مانند: خادم وموظف.

اجیر مشترک به آن اجیرگفته میشود که تنها برای کار مستأجرخاص گماشته نشـده باشـد ومـی خواهـد بـرای هرکس کار کند؛ مانند: باربر، خیاط، ساعت ساز، رانندهٔ تکسی وغیره... کـه اینهـا بـه کـدام شـخص خاصـی کارنمی کنند بلکه آماده کارکردن برای هرکسی اند. ولی اگرکسی آنهارا به حیث اجیر گرفت وبه آن شـرط گذاشت که به کسی دیگری کارنکننددراین صورت اجیرخاص گفته میشود.

اجیربایددراجاره کارکند و لوازم کاررادردست داشته باشدکه نوعیـت، وقـت ووسـایل کـارمربوط بـه عـرف وعادات است مگراینکه درعقد آن شرط شده باشد.

۷- درصورت های ذیل اجاره فاسد است:

اگرمأجورمشاع باشد، یا مال یتیم، وقف، و بیت المـال باشـد ،یـا نقصـان فـاحش درآن موجـود باشـد، یـا هـم مزدوری واجوره درآن مجهول باشد، ویا رضایت عاقدین درآن نباشد، یا اینکه منفعت نامعلوم باشد، یـا مـدت کارنامعلوم باشد، ویا هم عقد اجاره به شرط فاسد بسته شده باشد؛ مـثلا: عـدم زیسـتن رادرخانـه ، سوارنشـدن درموتر را شرط کندویاهم این را بالای اجیر شرط کند. که شما باید مدت یک سال کارکنید ولی اگرمـریض شدید مدت مریضی ات را بعد از صحت یابی کارکنی ویاهم شرط گرداند که اگراین مال رابه وقت معین آن به جای خود منتقل نکردی در آنصورت مستحق اجوره نمی شوید که در همهٔ اینصورت ها اجاره فاسد است.

۸- باشرط صحیح اجاره هم صحیح میگردد.

شروط صحیح به آن شروطی گفته میشود که با متطلبات عقد اجاره درتضاد وتصادم نباشد؛ مـثلا: کسـی یـک زمین رابه این شرط به اجاره میگیردکه درآن کشت می‌کارد وهم آنرا ابیاری میکند زیرا کشـت کـردن زمـین وآبیاری آن خواست اجاره است، ویاهم اینکه اجیرمشترک به این شرط گرفته شـودکه اگرافعـال وکردارشـما باعث کدام خساره ونقصان گردد شما ضامن آن هستید، گذاشتن چنین شروط که در آن برای یک جانب هـم فایده نباشد پس در اینصورت عقد صحیح وشرط لغواست.

۹- حکم اجارهٔ فاسد

اجارهٔ فاسد نافذ است مگربه اجیر اجرمثل داده میشود به شرطیکه از اجر مسمی زیاد نباشد،

روشهای تدریس: تشریحی، انفرادی، سؤال وجواب.

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی یومیه معلم، تخته وتباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتها معلم	فعالیتهای شاگرد
۵دقیقه	**مقدمه** معلم صاحب بعدازتقدیم سلام، گرفتن حاضری وتنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب دربارهٔ درس گذشته ازشاگردان چنین سؤال میکند. ۱- رهن راتعریف کرده دلایل مشروعیت وحکمت مشروعیت رهن رابیان دارید. ۲- حکم رهن چیست وشرایط رهن کدامها اند؟ معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده وشاگردان رامتوجه درس میسازد. وراجع به درس ازشاگردان سؤال میکند.	شاگردا جواب سلام رامیدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.
۲۵دقیقه	**تقدیم درس** معلم صاحب عنوان درس (اجاره) رابالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، دلیل مشروعیت حکمت مشروعیت، حکم وشروط اجاره را تشریح کرده ودررابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعدازشاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند وجاهای مشکل رانشانی کنند. بعدازچندتن ازشاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف را با آواز بلند بخوانند. بعدمعلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس رایادگرفته اندویاخیرازچندتن شاگرد سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس رابا آواز بلندمی خوانند. شاگردان فواید درس را درزنده‌گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی اجاره رابیان کنید؟ ۲- دلیل مشروعیت اجاره و حکمت آنرا بیان دارید؟ ۳- حکم اجاره چیست؟	شاگردان جواب میدهند.

	ب-جملات صحیح ذیل را با علامت (√) وجملات غلط را با علامت (×) نشانی کنید. ۱- عاقدین باید در اجاره رضایت داشته باشند( ) ۲- معقود علیه که آن منفعت وفایده است باید معلوم باشد( ).	
۵دقیقه	**خلاصۀ درس** تعریف اجاره: اجاره درلغت اسم مصدر(اجرت)است وبمعنی مزد دربدل کاراست ودراصطلاح منفعت گرفتن ازیک شخص ویا شی درمقابل مال را اجاره گویند. دلیل مشروعیت اجاره: به سنت رسول الله (ص) واجماع امت رواشده است. حکمت مشروعیت: جهت تکمیل شدن ضروریات مردم رواشده است زیرا هرشخص آنقدرچیزی ندارد که به آن ضروریات خودراتکمیل کند. حکم اجاره: با بستن عقد،ملکیت مستأجر درمنفعت ثابت میشود ودرثمن ملکیت اجیرثابت میگردد.	شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.
	کارخانه گی: موضوعات عمده این درس رابنویسید.	شاگردان موضوعات عمدۀ این درس را می نویسند.